

Udviklingsrådets redegørelse for 2008

Udviklingen på det sociale område
og specialundervisningsområdet

Indhold

Indhold.....	2
1. Indledning	4
1.1 De regionale udviklingsråd	4
1.2 Sammensætning af udviklingsrådene	5
1.3 Udviklingsrådenes virksomhed	5
2. Arbejdsmetode	6
2.1 Indledning.....	6
2.2 Sekretariaternes netværksgruppe.....	6
2.3 Skabelon til kommunernes og regionernes redegørelser	6
2.4 Det Centrale Informations- og Analysesystem (CIAS)	8
2.5 Årsrapport fra Klagenævnet for vidtgående specialundervisning.....	9
2.6 Evaluering af processen.....	10
3. Nye strukturer med kommunalreformen	10
3.1 Konklusion og rådets anbefalinger	11
3.2 Beskrivelse og analyse af de nye strukturer	11
3.2.1 Samarbejdet mellem kommunalbestyrelser og regionsråd (rammeaftaler).....	11
3.2.2 VISO	13
4. Udviklingen inden for børne- og ungeområdet.....	18
4.1 Konklusion og rådets anbefalinger	19
4.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen på området	19
4.2.1 Børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse.....	20
4.2.2 Forebyggende foranstaltninger	24
4.2.3 Anbringelser af børn og unge	26
4.2.4 Sikrede og særligt sikrede institutioner.....	30
4.2.5 Behandlingstilbud til unge stofmisbrugere	31
5. Udviklingen inden for voksenområdet	31
5.1 Konklusion og rådets anbefalinger	32
5.2. Beskrivelse og analyse af udviklingen på området	33
5.2.1 Botilbud	33
5.2.2 Behandlingstilbud og misbrugsområdet.....	39
5.2.3 Personlige hjælpeordninger	44
5.2.4 Ledsageordningen.....	44
5.2.5 Dagtilbud	46
5.2.6 Hjælpe midler, boligindretning og biler	48
6. Udviklingen inden for specialundervisningsområdet.....	51
6.1 Konklusion	52
6.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen.....	53
6.2.1 Almindelig specialundervisning	54
6.2.2 Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden	54
6.2.3 Undervisning af voksne med behov for specialundervisning.....	57
6.2.4 Ungdomsuddannelse for unge med særlige behov	59
7. Særlige temaer	63
7.1.1 Udviklingsrådets konklusion vedr. tema I	64
7.1.2 Beskrivelse og analyse (tema I)	65
7.2.1. Udviklingsrådet konklusion vedr. tema II	67
7.2.2 Beskrivelse og analyse (tema II)	67
8. Fokusområder – opsamling	69

Bilag 1 - Medlemmer af Udviklingsrådet for Hovedstaden.....	70
Bilag 2 – Tilbud i rammeaftalen	72
Bilag 3 – Liste over hørings svar	73

1. Indledning

1.1 De regionale udviklingsråd

Rådenes opgave

Som led i kommunalreformen er der i henhold til lov om social service § 188 nedsat et udviklingsråd i hver region for perioden fra 2007 til og med 2010. Udviklingsrådene har som opgave at følge og drøfte udviklingen på det sociale område og på specialundervisningsområdet.¹

De nærmere regler for udviklingsrådets virke er fastsat i Socialministeriets bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen samt Socialministeriets vejledning nr. 106 af 12. december 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Fokus på kommunalreformen

Udviklingsrådene skal nærmere bestemt følge og vurdere implementeringen af kommunalreformen. Det er derfor områder, der berøres af reformen, udviklingsrådene skal fokusere på i deres redegørelser, herunder bl.a. de områder, hvor amtskommunerne indtil kommunalreformens ikrafttræden har haft et myndigheds-, forsynings- og finansieringsansvar.

Udviklingsrådene skal følgelig hvert år i årene 2008 til og med 2010 udarbejde en redegørelse til Velfærdsministeriet og Undervisningsministeriet om udviklingen på de nævnte områder. Udviklingsrådene sendte således i 2008 de første redegørelser til de to ministerier. Nærværende redegørelse er med andre ord den anden af sin art om udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet efter kommunalreformen.

Denne redegørelse udgør en selvstændig redegørelse for året 2008 men kan i en vurdering af udviklingen efter kommunalreformen også ses i sammenhæng med forrige års redegørelse. Som følge heraf trækkes der i nærværende redegørelse – hvor det skønnes relevant – paralleller til forrige års resultater.

Redegørelsen for 2007 kan i øvrigt – sammen med nærværende redegørelse - fortsat findes på udviklingsrådets/rådenes hjemmeside(r):

<http://www.statsforvaltning.dk/site.aspx?p=3692>

Udviklingsrådenes redegørelser indgår i grundlaget for ministeriernes løbende vurdering af, hvordan kommunalbestyrelser og regionsråd varetager deres opgaver efter 1. januar 2007. Samtidig indgår redegørelserne i ministeriernes årlige redegørelse til Folketinget om udviklingen på områderne.

Der redegøres nærmere for det metodiske grundlag for udarbejdelsen af redegørelserne i kapitel 2.

---

¹ En oversigt over tilbud og målgrupper, som udviklingsrådet følger, findes i bilag 2.

1.2 Sammensætning af udviklingsrådene

Kommunale og regionale repræsentanter

Udviklingsrådene er sammensat af repræsentanter fra kommunalbestyrelserne i regionen, regionsrådet og brugerorganisationerne. Der er således som udgangspunkt i hver kommune udpeget ét medlem til udviklingsrådet, mens regionen er repræsenteret ved mindst et medlem. Det kan oplyses, at det ikke er et krav, at repræsentanten for kommunalbestyrelsen og regionsrådet er medlem af kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet. Repræsentanten i udviklingsrådet skal dog kunne tegne kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet i forhold til udviklingsrådets opgaver og beslutninger.

Brugerrepræsentanter

De udpegede repræsentanter fra alle kommunalbestyrelser i regionen og fra regionsrådet har på et forberedende møde truffet beslutning om, hvilke brugerorganisationer på det sociale område og specialundervisningsområdet, der skal være repræsenteret i udviklingsrådet. Det fremgår af vejledningen om udviklingsråd, at Danske Handicaporganisationer (DH) samt Skole og Samfund skal være repræsenteret i udviklingsrådet. For valget af øvrige brugerorganisationer forudsættes det, at organisationen er lokalt funderet i regionen og besidder et tilstrækkeligt lokalkendskab. En mere landsdækkende brugerorganisation kan dog i relevante tilfælde få repræsentation i udviklingsrådene.

Der er af og blandt repræsentanterne for kommunalbestyrelserne valgt en formand for udviklingsrådet.

I Region Hovedstaden består udviklingsrådet af en repræsentant for hver af de 29 kommuner, 2 regionsrådsmedlemmer og 12 repræsentanter fra brugerorganisationerne.

En fortegnelse over medlemmerne er optaget som bilag til denne redegørelse, jf. bilag 1.

1.3 Udviklingsrådenes virksomhed

Til hvert udviklingsråd er der knyttet et sekretariat. Det er statsforvaltningen i den pågældende region, der sekretariatsbetjener udviklingsrådet.

Der er ikke i lovgivningen fastsat nærmere regler om udviklingsrådenes virksomhed i form af forretningsorden, vedtægter, mødevirksomhed el.lign.

Det enkelte udviklingsråd har derfor fastsat sin egen forretningsorden².

---

² De enkelte udviklingsråds forretningsordner kan ses på udviklingsrådenes hjemmeside: <http://www.statsforvaltning.dk/site.aspx?p=4230>

2. Arbejdsmetode

2.1 Indledning

Nærværende redegørelse om udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet er som nævnt udviklingsrådenes anden af i alt tre redegørelser vedrørende årene 2007, 2008 samt 2009.

Redegørelsen følger i sin struktur opbygningen i sidste års redegørelse. Et givent emne behandles således i samme kapitel, som det var tilfældet i redegørelsen for 2007. Dette gør sig ligeledes i vid udstrækning gældende på afsnitsniveau. Eksempelvis handler afsnit 4.2.2 – som det var tilfældet i redegørelsen for 2007 – om forebyggende foranstaltninger på børne- og ungeområdet. Dette for at lette muligheden for at følge udviklingen på et givent område over år.

2.2 Sekretariaternes netværksgruppe

Af "Vejledning om udviklingsråd som led i kommunalreformen" fremgår det, at det er en forudsætning, at udviklingsrådenes sekretariater (statsforvaltningerne) samarbejder om retningslinjer for fælles fremstillingsformer, der sikrer en gennemgående ensartet struktur og systematik, der gør tilgangen til redegørelserne så let som muligt.

Fælles retningslinjer m.v.

Statsforvaltningerne nedsatte på den baggrund en netværksgruppe for udviklingsrådenes sekretariater, der afholdt opstartsmøde i januar 2007. På opstartsmødet blev det vedtaget at udvide netværksgruppens obligatoriske samarbejde om fælles retningslinjer til også at indebære løbende erfaringsudveksling, fælles hjemmeside og udvikling af opgaver til fremme af kvaliteten af sekretariatsbetjeningen af udviklingsrådene med videre.

Samarbejdet de fem statsforvaltninger imellem er fortsat i forbindelse med udarbejdelsen af redegørelserne for 2008. Udarbejdelsen af eksempelvis spørgeskemaer og planlægning af en række praktiske forhold i processen er også i år et resultat af erfaringsudveksling i netværksgruppen.

2.3 Skabelon til kommunernes og regionernes redegørelser

Udviklingsrådenes sekretariater udviklede sidste år en fælles skabelon til kommunernes og regionernes redegørelser til udviklingsrådene. Skabelonen består som sidste år af i alt fire spørgeskemaer, fordelt på et spørgeskema til regionerne og tre spørgeskemaer til kommunerne.

Kommunernes spørgeskemaer er opdelt på nedenstående områder:

- tilbud til børn og unge
- tilbud til voksne
- specialundervisning

Skabelonens formål

Formålet med den fælles skabelon (spørgeskemaerne) har først og fremmest været at sikre muligheden for at kunne sammenligne redegørelserne såvel inden for regi-

onerne som på landsplan. Dette ud fra en forudsætning om, at udviklingsrådene skal leve op til kravene om ensartethed i de redegørelser, som rådene skal udarbejde til ministerierne, jf. bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Skabelonerne har samtidig til hensigt at tilvejebringe et overblik for kommunerne og regionerne over de indholdsmæssige krav til redegørelserne til udviklingsrådene.

Spørgeskemaerne til brug for redegørelserne for 2008 er blevet til på baggrund af en evaluering af skemaerne fra 2007. Denne evaluering er foretaget såvel internt i sekretariaternes netværksgruppe som eksternt hos forskellige respondenter. I alt har 7 kommuner og 1 region givet feedback på skemaerne fra 2007. Endvidere har Velfærdsministeriet, Undervisningsministeriet samt Servicestyrelsen bidraget med input. Udviklingsrådenes sekretariater vil i den forbindelse rette en stor tak til de personer, der har bidraget til processen. Endelig skal det her bemærkes, at Noksrapporten "Sten på vejen – om arbejdet i De regionale Udviklingsråd" også har tjent som inspirationskilde i evalueringen af spørgeskemaerne fra 2007.

På den baggrund er der spørgsmål, der er slettet i skabelonen anno 2008, nye er kommet til, mens enkelte spørgsmål har ændret ordlyd. Spørgsmålsformuleringerne er dog – af metodiske grunde – så vidt muligt fastholdt af hensyn til at kunne sammenligne svar fra henholdsvis 2007 og 2008. Det overordnede billede er da også, at spørgeskemaerne generelt fortsat "ligner" 2007-udgaven.

Spørgsmålene i skabelonen (spørgeskemaerne) afspejler delvist de områder, der i løbet af 2007 og 2008 har været debatteret i de 5 udviklingsråd, ligesom der i skabelonen er indeholdt en række mere generelle spørgsmål med mulighed for at beskrive udviklingsområderne, politikker og tendenser mv. For så vidt angår generelle og brede spørgsmål har det været op til kommunerne/regionerne at vurdere, hvilke svar det har været relevant at fremhæve samt detaljeringsgraden heraf. Spørgeskemaerne indeholder endvidere en række åbne tekstfelter, hvor der har været mulighed for at redegøre mere frit i forhold til udviklingen på det sociale område og på specialundervisningsområdet - herunder beskrive eventuelle konsekvenser afledt af kommunalreformen.

Spørgeskemaerne blev udsendt til de 29 kommuner i hovedstadsregionen og Region Hovedstaden den 1. december 2008 med indberetningsfrist inden den 1. marts 2009.

Ved indberetningsfristens udløb havde stort set alle kommuner og samtlige regioner afgivet deres redegørelse til udviklingsrådene. I hovedstadsregionen har udviklingsrådet modtaget en redegørelse fra alle 29 kommuner samt fra Region Hovedstaden. En enkelt kommune har dog ikke afleveret den del af redegørelsen, der vedrører børne- og ungeområdet.

Samtlige redegørelser og skabelon/spørgeskemaer kan ses på udviklingsrådenes hjemmeside:

<http://www.statsforvaltning.dk/site.aspx?p=3686>

2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen udmeldt følgende særlige temaer for udviklingsrådenes redegørelser for 2008:

- Velfærdsministeriet: Tilbud til personer med erhvervet hjerneskade
- Undervisningsministeriet: Specialundervisning og anden særligt tilrettelagt undervisning til unge og voksne med særlige behov. Dette tema dækker både ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov og voksenspecialundervisning.

Velfærdsministeriets tema er indarbejdet særskilt i skabelonen, mens temaet fra Undervisningsministeriet er besvaret i et generelt tekstfelt til brug herfor. Det er dog sekretariaternes vurdering, at en stor del af dette tema samtidigt er dækket af de øvrige spørgsmål i skabelonen.

Udviklingsrådenes database

Udviklingsrådenes sekretariater har – i samarbejde med databaseudbyderen Inter-research – udviklet en særskilt database til samling af alle data fra kommunernes og regionernes redegørelser til udviklingsrådene.

Kommunerne og regionerne har indberettet deres redegørelser til udviklingsrådene i databasen, hvilket har givet sekretariaterne mulighed for at databehandle oplysningerne såvel inden for den enkelte kommune/region som på tværs af kommunerne i regionen.

Høringsprocedure

Ifølge bekendtgørelsen er kommunerne forpligtet til at sende de kommunale redegørelser i høring hos de lokale handicapråd og brugerorganisationer senest samtidig med, at redegørelserne afleveres til udviklingsrådene.

Høringssvarene fra handicapråd og brugerorganisationer indgår som en del af datagrundlaget for udviklingsrådenes redegørelser. De indgår dog rent teknisk ikke i ovennævnte database. – Da en del af de modtagne høringssvar er meget konkrete kommentarer til den enkelte kommunes redegørelse, har udviklingsrådet valgt at indarbejde de mere generelle bemærkninger i nærværende redegørelse. En oversigt over høringssvar findes i bilag 3.

2.4 Det Centrale Informations- og Analysesystem (CIAS)

Kommunerne skal hvert kvartal indberette oplysninger om udviklingen på det sociale område til Det Centrale Informations- og AnalyseSystem (CIAS), jf. bekendtgørelse om udviklingsråd som led i kommunalreformen. Kommunernes indberetninger til CIAS udgør i princippet et væsentligt grundlag for udviklingsrådenes løbende drøftelse af udviklingen på det sociale område.

CIAS administreres af Servicestyrelsen, som hvert kvartal offentliggør en statusrapport vedrørende kommunernes indberetninger.

Indberetninger vedr. 2008

Erfaringerne fra indberetningerne for 2007 viste imidlertid, at det har været vanskeligt at få kommunerne til at foretage de kvartalsvise indberetninger. Dels har svarprocenterne været lave og svingende, og dels har de indberettede tal ikke været fyldestgørende (kun delvise indberetninger). Det har dermed ikke i tilstrækkelig grad været muligt at sammenligne tallene, ligesom systemets opbygning har med-

ført ringe mulighed for at kunne spore forskydninger mellem foranstaltningerne, idet der ikke registreres på cpr-nr., således at borgeren kan følges.

Et lignende billede tegner sig for så vidt angår indberetningerne i 2008, om end der på landsplan kan spores en tendens til, at kommunerne i højere grad indberetter til CIAS.

Svarprocenter for 2008

På børne- og ungeområdet ligger svarprocenten på cirka 92% for 2008. På voksenområdet er svarprocenten cirka 86%. Imidlertid skal det nævnes, at indberetningerne til 4. kvartal 2008 – ligesom i 2007 - trækker svarprocenten ned, da der er "tradition" for, at regnskabsåret for 2008 bevirker en forsinket indberetning til CIAS.

Svarprocenter for 2007

Ses ovenstående svarprocenter i forhold til samme tidspunkt sidste år lå børne- og ungeområdet på cirka 87%. For 2007 tallene er svarprocenten i dag 95%. I forhold til voksenområdet var tallet på samme tidspunkt sidste år (feb. 2007) på cirka 76%. Tallet er i dag steget til cirka 88%.

Set ud fra svarprocenten alene, sker der således løbende forbedringer for de tidligere kvartaler både i indeværende år og tidligere år, hvilket fører til en gradvis højere svarprocent.

Det er dog Servicestyrelsens vurdering, at der stadig er udfordringer forbundet med at få kommunerne til at registrere så fyldestgørende og kvalificerende som muligt. Der er som nævnt løbende sket en forbedring af data, herunder datakvaliteten, men indberetningerne sker stadig ikke tids nok i forhold til CIAS' formål: At levere kvartalsvise grunddata til de regionale udviklingsråd.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at der er store forskelle de enkelte kommuner imellem. På landsplan havde i alt 54 kommuner primo marts 2009 indberettet alt på ét eller flere kvartaler for 2008 (hvoraf 22 havde indberettet alt på samtlige kvartaler). 15 kommuner havde indberettet alt på tre kvartaler, mens henholdsvis 10 og 5 kommuner havde indberettet alt på to kvartaler og et kvartal. 44 kommuner mangler dermed at indberette en eller flere foranstaltninger på samtlige kvartaler i 2008.

Anvendelsen af CIAS-tallene vil derfor i denne redegørelse bero på en konkret vurdering af talmaterialets anvendelighed i de enkelte afsnit!

2.5 Årsrapport fra Klagenævnet for vidtgående specialundervisning

En anden del af datagrundlaget for udviklingsrådenes årlige redegørelser er klagenævnets årlige rapport om klager inden for specialundervisningsområdet, jf. bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Klagenævnets rapport vedrørende 2008 blev offentliggjort i februar 2009. Rapporten opgør de klager, som klagenævnet har afsluttet i 2008.

I 2008 er klagenævnets kompetence udvidet til at omfatte klager over ungdomsuddannelserne for unge med særlige behov og klager over specialundervisning for

voksne. Dette kan ifølge klagenævnets rapport være årsag til en del af stigningen i antallet af indkomne klager fra 384 i 2007 til 561 i 2008.

Der er på landsplan modtaget 44 klager på ungdomsområdet og 37 klager på voksenområdet, herudover er der modtaget 2 klager vedrørende førskolebørn. Der er i 2008 modtaget 478 klager på folkeskoleområdet.

Klagenævnet kan træffe afgørelse i sager om tilbud om specialundervisning til elever i folkeskolen. Klagenævnet behandler endvidere klager over ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov, klager over retlige spørgsmål vedrørende specialundervisning for voksne samt klager over regionale specialpædagogiske tilbud til førskolebørn.

Klagenævnets rapport er som nævnt obligatorisk som kildemateriale til nærværende redegørelse. Rapporten er i 2008 i højere grad end 2007-udgaven opgjort på kommuneniveau. Der er dog fortsat en række områder, der "kun" beskrives med tal på landsplan. Klagenævnets rapport er derfor ikke altid anvendelig i forhold til at kunne sige noget om, hvordan det står til i lige netop hovedstadsregionen.

Rapporten er indarbejdet, hvor opgørelse af klagesager findes relevant i forhold til udviklingen på specialundervisningsområdet.

2.6 Evaluering af processen

Udviklingsrådet finder det vigtigt at understrege, at processen omkring redegørelsen igen i år har været præget af, at den tidsplan, der er udmeldt fra ministerierne, har vanskeliggjort kommunernes arbejde i forbindelse med redegørelserne. – Det er uhensigtsmæssigt, at flere kommuner også i år har måtte aflevere en redegørelse, som ikke var blevet politisk godkendt.

3. Nye strukturer med kommunalreformen

Med kommunalreformen blev myndighedsstrukturen på det sociale område og på specialundervisningsområdet ændret, således at kommunerne fik det samlede ansvar for at træffe afgørelse om borgernes visitation til et tilbud, mens Regionsrådet på de 2 områder alene fik et leverandøransvar inden for visse områder.

Som redskab til at koordinere og planlægge udviklingen i forholdet mellem kommunernes behov og det samlede udbud af tilbud i regionen, er der indført en forpligtelse til at udarbejde en rammeaftale for hver region.

Enkelte kommuner har endvidere, for at undgå en kommunesammenlægning, etableret et samarbejde med andre kommuner omkring varetagelsen af visse opgaver på blandt andet det sociale område og specialundervisningsområdet. Dette samarbejde sker med hjemmel i lov om forpligtende kommunale samarbejder³.

---

³ Lov nr. 541 af 24. juni 2005 om forpligtende kommunale samarbejder.

3.1 Konklusion og rådets anbefalinger

I det følgende evalueres betydningen af de nye strukturer i hovedstadsregionen. Rådets vurderinger følges af anbefalinger i forhold til den fremadrettede indsats på området.

Hovedparten af regionens kommuner og regionsrådet vurderer at samarbejdet mellem kommunerne og regionen, som gik forud for indgåelse af rammeaftalen for 2009, fungerede godt. – Regionsrådet påpeger dog, at selve rammeaftalekonstruktionen ikke giver det fornødne planlægningsgrundlag, hvilket gør det vanskeligt at følge udviklingen og iværksætte nødvendige initiativer.

Udviklingsrådet anbefaler, at rammeaftalekonstruktionen tages op til revision med henblik på via justeringer at opnå større gennemsigtighed.

Omkring halvdelen af regionens kommuner har kun sjældent eller meget sjældent i den efterfølgende sagsbehandling anvendt den rådgivning eller udredning, som var modtaget hos VISO. Samtidig anfører omkring halvdelen af kommunerne, at de finder kvaliteten af VISOs ydelser, både rådgivning og udredning, rigtig god eller god.

Udviklingsrådet anbefaler, at det undersøges nærmere, hvorfor kommunerne ikke i den efterfølgende sagsbehandling anvender VISOs ydelser i større omfang, når kommunerne udtrykker stor tilfredshed med kvaliteten af ydelserne.

3.2 Beskrivelse og analyse af de nye strukturer

I det følgende beskrives de nye strukturer indledningsvist ud fra en landsdækkende synsvinkel, hvorefter konsekvenserne af de strukturelle ændringer for hovedstadsregionen beskrives og analyseres.

3.2.1 Samarbejdet mellem kommunalbestyrelser og regionsråd (rammeaftaler)

Kommunerne indgår en rammeaftale med de øvrige kommuner i regionen og med regionen gældende for et år af gangen⁴. Rammeaftalerne omfatter – med regionale variationer – det sociale område, det almene ældreboligområde vedrørende boliger til fysisk og psykisk funktionshæmmede samt specialundervisningsområdet. Rammeaftalen udarbejdes på grundlag af de kommunale redegørelser til regionen, som kommunerne udarbejder omkring deres behov for og forventede brug af tilbud i regionen⁵. De tilbud, der er omfattet af rammeaftalen for hovedstadsregionen fremgår af bilag 2 til redegørelsen.

---

⁴ Jf. servicelovens § 6, stk. 2, folkeskolelovens § 47, stk. 3 og voksenspecialundervisningslovens § 6h.

⁵ De nærmere krav til rammeaftalerne og de kommunale redegørelser er fastlagt i bekendtgørelse nr. 36 af 23. januar 2006 om rammeaftale m.v. på det sociale område og på det almene ældreboligområde, samt bekendtgørelse nr. 354 af 24. april 2006 om kommunalbestyrelsens årlige redegørelse til regionsrådet og rammeaftalen mellem regionsrådet og kommunalbestyrelserne i regionen på specialundervisningsområdet.

Formålet med rammeaftalerne

Hovedformålet med rammeaftalerne er at skabe et værktøj, der sikrer en tilpasning af de tilbud, som rammeaftalerne omfatter. Rammeaftalen skal blandt andet fastlægge regionsrådenes forpligtelser i forhold til kommunerne i regionen, omfanget af kommunernes forpligtelse til at stille regionale tilbud til rådighed for andre kommuner og omfanget af den løbende faglige udvikling af indholdet i tilbuddene. Rammeaftalen skal videre indeholde oplysninger om blandt andet takster for kommunernes køb af pladser og beskrivelser af det faglige indhold og kvaliteten i tilbuddene.

Tilbud, som kommunerne skulle overtage ved kommunalreformen, de såkaldte 'skal-områder' er ikke omfattet af rammeaftalerne, men kan indgå efter aftale.

På specialundervisningsområdet omfatter rammeaftalerne alene de lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud for børn og unge under 18 år henvist af kommunerne. Det påhviler regionsrådene at drive disse tilbud i henhold til folkeskolelovens § 20, stk. 3.

Udover at være et planlægnings- og udviklingsværktøj er der også fokus på processen omkring indgåelsen af rammeaftalerne. Ifølge bekendtgørelserne skal rammeaftalen således sikre en åben dialog om udviklingen inden for de omfattede områder samt skabe gennemsigtighed og åbenhed for borgerne.

Samarbejdet mellem kommuner og region i hovedstadsområdet

Kommunerne har i deres redegørelse til udviklingsrådene beskrevet og vurderet samarbejdet med deres respektive regionsråd på henholdsvis voksenområdet, børne- og ungeområdet og specialundervisningsområdet. Ligeledes har regionsrådene vurderet deres samarbejde med kommunerne.

Kommunerne

I hovedstadsregionens kommuner er der generelt stor tilfredshed med samarbejdet med Region Hovedstaden. Således beskriver 96% af kommunerne samarbejdet med regionsrådet omkring rammeaftalen som 'godt' eller 'rigtig godt'. Også det øvrige samarbejde med regionsrådet beskrives af hovedparten af kommunerne som velfungerende.

Samarbejdet om rammeaftalen

Som i forbindelse med den foregående redegørelse til udviklingsrådet fremhæver en del kommuner også denne gang, at arbejdet med rammeaftaleindgåelsen er omfattende i forhold til udbyttet. En mindre omstændelig og mere overskuelig form efterlyses derfor af nogle kommuner. – Den generelle opfattelse af processen omkring rammeaftaleindgåelsen er dog fortsat, at den er præget af tillid og konstruktiv dialog.

Øvrigt samarbejde

Kommunens øvrige samarbejde med regionsrådet i 2008 er af hovedparten af kommunerne beskrevet som uproblematisk og af mange tillige som ikke særligt fremtrædende.

Region Hovedstaden

Region Hovedstaden beskriver selve samarbejdet med kommunerne omkring indgåelsen af rammeaftalen for 2009 som godt.

Om rammeaftalekonstruktionen bemærker regionsrådet imidlertid, at den ikke giver det fornødne planlægningsgrundlag, da rammeaftalen ikke omfatter alle rele-

vante tilbud til personer med behov for en særlig indsats, ligesom rammeaftalen ikke sikrer valide handleorienterede ventelisteoplysninger. Regionen bemærker, at det manglende overblik og den manglende gennemskuelighed gør det vanskeligt at følge udviklingen og iværksætte nødvendige initiativer.

Regionsrådet finder videre driftsvilkårene for regionale tilbud bekymringsværdige i kraft af udformningen af kommunernes hjemtagingsret, som betyder at tilbudene har svære udviklingsvilkår fagligt og i forhold til muligheden for fornyelse af de fysiske rammer.

Regionen bemærker herudover, at det også er en udfordring på det sociale område, at initiativforpligtelsen ikke er klart fastlagt.

På specialundervisningsområdet nævner regionsrådet, at udviklingen i forhold til kommunikationscentre og udviklingen på hjerneskadeområdet er bekymrende, da rammeaftalerne ikke har vist sig i stand til at opsamle de ændringer, der er sket. Således pegede rammeaftalen for 2008 på uændret forbrug af specialeundervisning, hvilket viste sig ikke at holde stik. Som eksempel på rammeaftalens utilstrækkelighed nævner regionsrådet, at kommunerne til rammeaftalen for 2008 havde angivet at forbruget af ydelser på Center for Syn og Kommunikation og på Tale og Høre Institut ville være uændret, hvilket viste sig ikke at holde stik.

Opsummering

Hovedparten af regionens kommuner og regionsrådet vurderer, at det samarbejde, som gik forud for indgåelse af rammeaftalen for 2009, fungerede godt. – Om selve rammeaftalekonstruktionen påpeger regionsrådet, at den ikke giver det fornødne planlægningsgrundlag. Resultatet heraf er manglende overblik og gennemskuelighed, hvilket gør det vanskeligt at følge udviklingen og iværksætte nødvendige initiativer.

3.2.2 VISO

I forbindelse med kommunalreformen overtog kommunerne myndighedsansvaret på det sociale området og på specialundervisningsområdet samt driften af en række tidligere amtsinstitutioner.

Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) blev i forlængelse heraf oprettet blandt andet med det formål at støtte kommunerne i deres opgave med at yde specialrådgivning til borgere med behov herfor. VISO udgør således et supplement til den kommunale specialrådgivning på det sociale område og på specialundervisningsområdet.

VISO bistår – som det udtrykkes i lov om social service - kommuner og borgere med gratis vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede enkeltsager. Tilsvarende ydes der specialrådgivning til kommuner, regioner, skoler og institutioner m.v. om specialundervisning og specialpædagogisk bistand.⁶

VISO dækker problemstillinger inden for følgende områder:

- børn og unge med handicap

---

⁶ Lov om social service, jf. lovbek. nr. 979 af 1. oktober 2008, § 13, stk. 1.

- børn og unge med sociale eller adfærdsmæssige problemer
- udsatte grupper
- voksne med handicap
- socialpsykiatrien
- specialundervisning og socialpædagogisk bistand til børn, unge og voksne.

Finansieringen af VISO indgik som en del af den økonomiske fordeling af amternes udgifter på socialområdet i forbindelse med opgave- og strukturreformen, og der er på denne måde betalt for hovedparten af VISOs ydelser, allerede inden kommunerne vælger at gøre brug heraf.

I nærværende redegørelse er VISOs ydelser defineret som rådgivning og udredning. Uanset om der ydes rådgivning eller en egentlig udredning, er denne alene vejledende. Det er altid kommunen, der afgør om - og i hvilket omfang - VISOs rådgivning og/eller udredning skal følges.

Rådgivning kan bestå af sparring med eksempelvis en kommunal sagsbehandler, kortere eller længerevarende rådgivningsforløb (med sagsbehandler, borgere og/eller hele personalegrupper), mens en udredning er en grundig afdækning og beskrivelse af borgerens problemstilling(er).

Det bemærkes, at Servicestyrelsen har ændret registreringen af henvendelserne til VISO. Statistikken er blevet mere detaljeret i opgørelseskategorierne, og af denne grund kan man ikke fuldstændigt sammenligne tallene fra 2007 med tallene for 2008.⁷

Stigning i antallet af henvendelser til VISO

Ifølge statistik fra VISO selv, er antallet af henvendelser til VISO på landsplan steget fra 1.701 henvendelser i 2007 til 2.475 i 2008 – en stigning på ca. 45%. (Der er tale om alle typer henvendelser både fra kommuner, andre offentlige myndigheder, privatpersoner og organisationer).

Ifølge statistikken for 2008 resulterede 875 henvendelser i, at en 'specialistydelse kobles på sagen', hvilket betyder, at VISOs specialistnetværk inddrages i løsningen og leverer en eller flere ydelser til personen, der har henvendt sig. Dette svarer i store træk til, hvad man i statistikken for 2007 benævnte som en 'VISO-sag'. Der var i 2007 521 VISO-sager.

356 henvendelser til VISO har resulteret i rådgivning (dette tal var i 2007 1.102), og i 339 tilfælde har VISO fundet anledning til at henvise til anden relevant myndighed. De resterende henvendelser har endnu ikke kunnet registreres endeligt, eksempelvis fordi VISO forsat venter på materiale i sagen, eller fordi visitationen endnu er i gang.

Rambøll evaluering

Rambøll Management udgav i februar 2009 en egentlig evaluering af VISO. Opgørelsen af antal henvendelser til VISO svarer heri ikke fuldstændigt til de VISO-statistikker, som udviklingsrådet har haft adgang til. Tendensen er dog den samme, en stigning i antallet af henvendelser til VISO fra 1.668 i 2007 til 2.763 i 2008.

---

⁷ Det skal bemærkes, at en henvendelse kan være registreret i 2007, men først tilknyttet en ydelse i 2008.

Erfaringer med VISO i hovedstadsregionen

Kommunerne har i redegørelserne til udviklingsrådet beskrevet, i hvilket omfang kommunerne efterfølgende har anvendt de ydelser, som de har modtaget fra VISO. Kommunernes tilfredshed med kvaliteten af rådgivningen og/eller udredningen er tillige beskrevet.

Ifølge tal fra VISO, har kommunerne (kommunale forvaltninger, kommunale institutioner, PPR, regionale forvaltninger og regionale institutioner) i hovedstadsregionen henvendt sig til VISO i 425 sager (tilsvarende tal var i 2007 187 sager). 170 af henvendelserne drejede sig om børne- og ungeområdet, 166 henvendelser drejede sig om voksenområdet, og 89 af henvendelserne drejede sig om specialundervisningsområdet. Den resterende del drejede sig om andet.

Efterfølgende anvendelse af rådgivning

Voksenområdet: 12 kommuner har sjældent eller meget sjældent anvendt rådgivningen efterfølgende i sagsbehandlingen. 9 kommuner har meget ofte eller ofte efterfølgende anvendt VISOs rådgivningsydelse i sagsbehandlingen. 3 kommuner har af og til anvendt rådgivningen.

Børne- og ungeområdet: 11 kommuner har sjældent eller meget sjældent efterfølgende anvendt VISOs rådgivning i sagsbehandlingen. 9 kommuner har af og til anvendt ydelsen efterfølgende, og 4 kommuner har meget ofte eller ofte efterfølgende anvendt rådgivningen i sagsbehandlingen. I alt 5 kommuner har enten ikke svaret på dette, eller også er det oplyst, at det ikke vides om rådgivningen er anvendt efterfølgende.

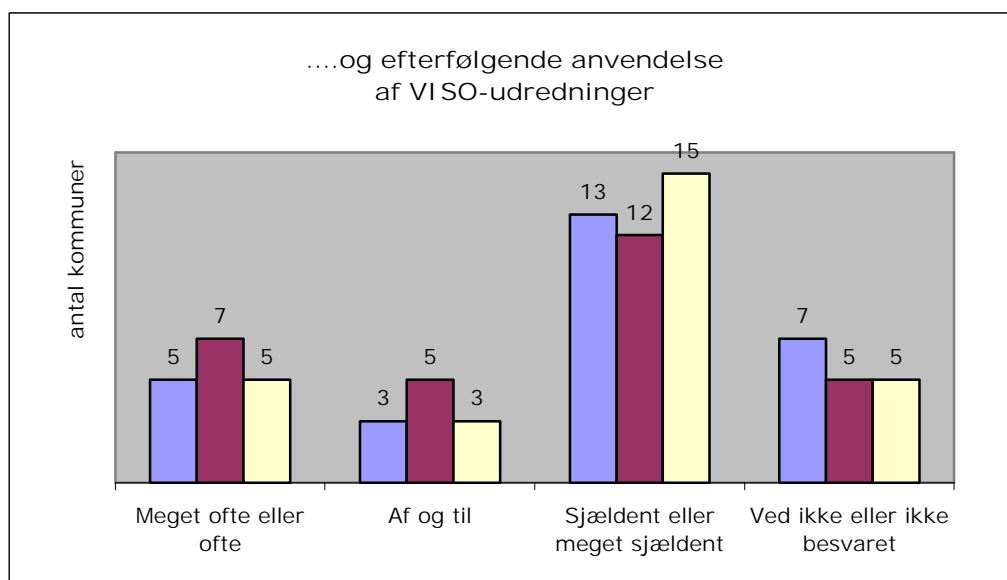
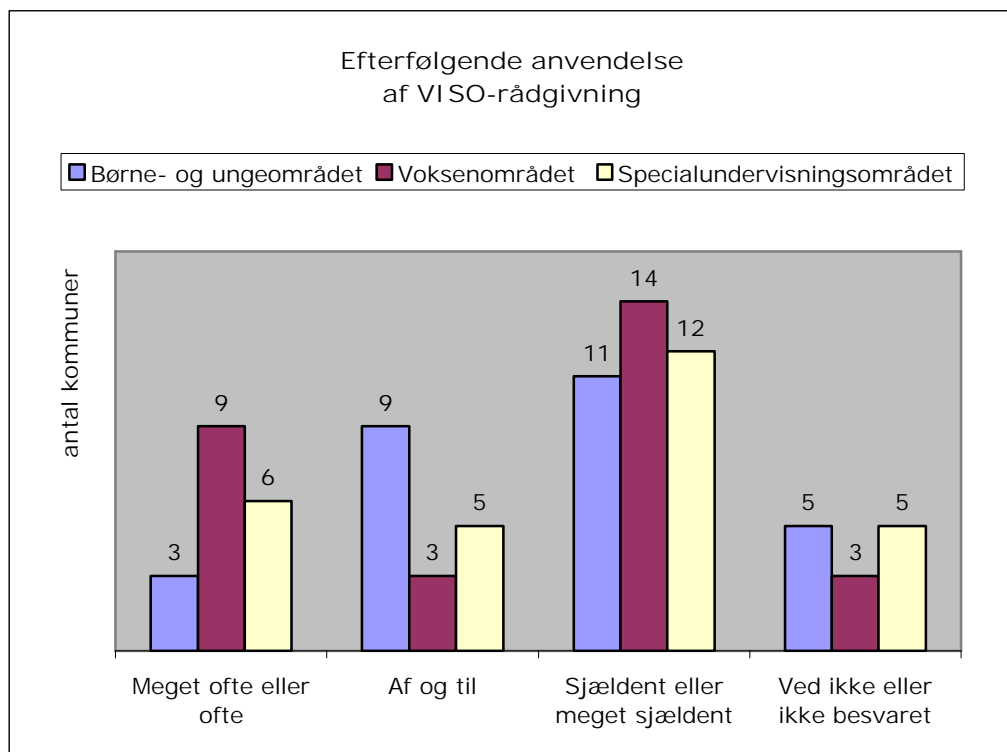
Specialundervisningsområdet: 12 kommuner har sjældent eller meget sjældent efterfølgende anvendt VISOs rådgivning i sagsbehandlingen. 6 kommuner har meget ofte eller ofte anvendt rådgivningen efterfølgende. 5 kommuner har af og til anvendt ydelsen efterfølgende.

Efterfølgende anvendelse af udredning

Voksenområdet: 12 kommuner har sjældent eller meget sjældent efterfølgende anvendt VISOs udredning i sagsbehandlingen. 7 kommuner har meget ofte eller ofte efterfølgende anvendt udredningen i sagsbehandlingen. 5 kommuner har af og til anvendt ydelsen. 5 kommuner har enten ikke svaret på om udredningen er anvendt, eller også er det oplyst, at dette ikke vides.

Børne- og ungeområdet: 13 kommuner har sjældent eller meget sjældent efterfølgende anvendt VISOs udredning i sagsbehandlingen. 6 kommuner har meget ofte eller ofte anvendt ydelsen efterfølgende. 3 kommuner har af og til anvendt ydelsen efterfølgende. 7 kommuner oplyser, at det ikke vides om udredningerne er anvendt, eller også har de ikke besvaret dette.

Specialundervisningsområdet: 15 kommuner har sjældent eller meget sjældent efterfølgende anvendt udredningerne i sagsbehandlingen. 5 kommuner har meget ofte eller ofte efterfølgende anvendt udredningsydelsen i sagsbehandlingen. 3 kommuner har af og til anvendt udredningerne.

Kvaliteten af rådgivnings- ydelse

Voksenområdet: 18 kommuner finder kvaliteten af VISOs rådgivning til kommunen rigtig god eller god. 7 kommuner finder rådgivningen mindre god eller dårlig. 4 kommuner kan ikke vurdere kvaliteten.

Børne- og ungeområdet: 18 kommuner finder, at kvaliteten af VISOs rådgivning til kommunerne har været rigtig god eller god, mens 4 kommuner har fundet den mindre god eller dårlig. 7 kommuner kan ikke vurdere kvaliteten eller har ikke svaret på dette.

Specialundervisningsområdet: 13 kommuner finder, at kvaliteten af VISOs rådgivning til kommunerne har været rigtig god eller god, mens 15 kommuner ikke har kunnet vurdere kvaliteten eller har ikke svaret.

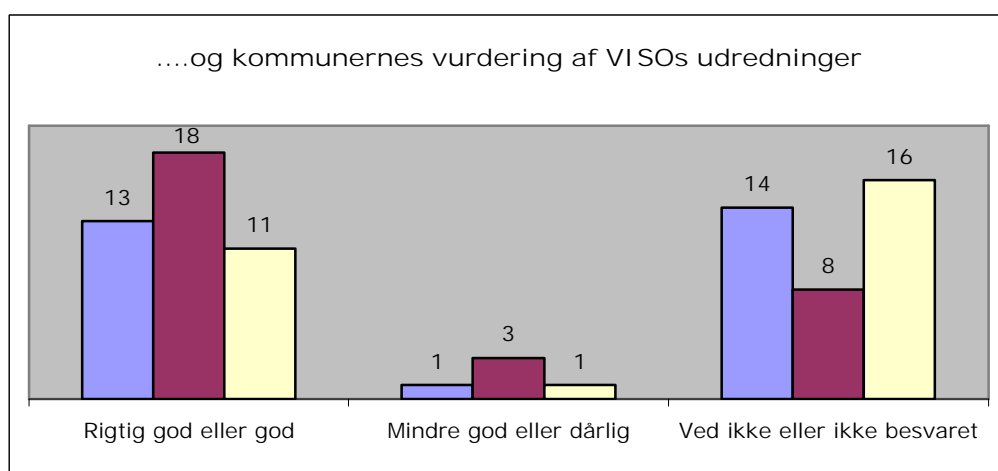
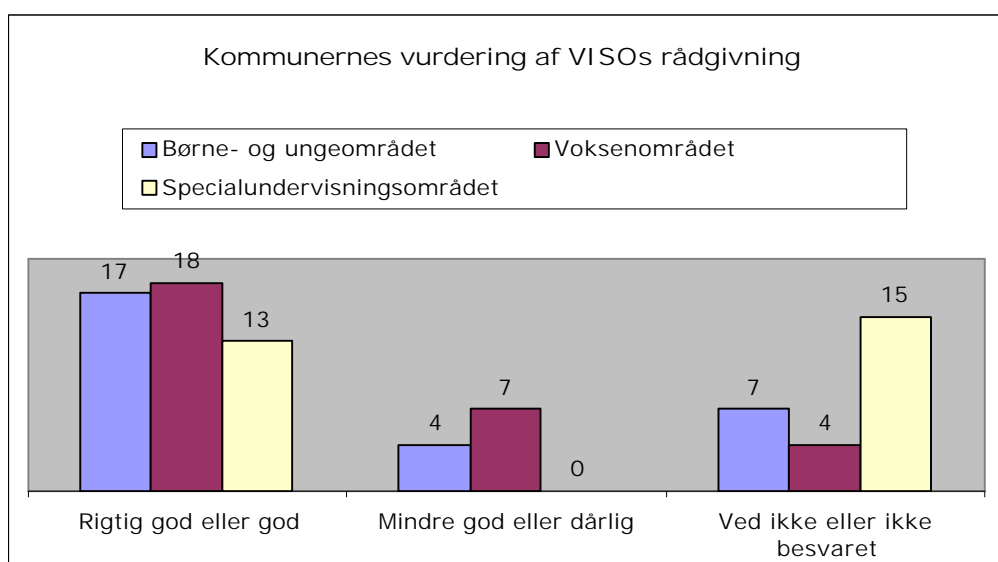

Kvaliteten af udredningsydelse

Voksenområdet: 18 kommuner finder, at kvaliteten af VISOs udredning har været rigtig god eller god, mens 3 kommuner har fundet den mindre god eller dårlig. 8 kommuner har enten ikke svaret på dette, eller også er det oplyst, at kvaliteten af udredningerne ikke har kunnet vurderes.

Børne- og ungeområdet: 14 kommuner finder, at kvaliteten af VISOs udredning til kommunerne har været rigtig god eller god, mens én kommune har fundet den mindre god eller dårlig. 14 kommuner har enten ikke kunnet vurdere kvaliteten af ydelsen eller har ikke svaret.

Specialundervisningsområdet: 11 kommuner finder, at kvaliteten af VISOs udredninger har været rigtig god eller god, mens en kommune har fundet den mindre god eller dårlig. 16 kommuner har enten ikke svaret eller har ikke kunnet vurdere kvaliteten af de udredninger, der er foretaget.

Opsummering

Omkring halvdelen af regionens kommuner har kun sjældent eller meget sjældent i den efterfølgende sagsbehandling anvendt den rådgivning eller udredning, som de har modtaget fra VISO. Samtidig anfører en mindst lige så stor del af kommunerne,

at de finder kvaliteten af VISOs ydelser, både rådgivning og udredning, rigtig god eller god.

Bemærkninger til VISO

Flere kommuner udtrykker i redegørelserne til udviklingsrådet ønske om:

- at VISO kunne være behjælpelig med at finde egnede løsningsmodeller med anvisning af konkrete relevante anbringelses- eller behandlingsmuligheder,
- at VISO kunne yde "her og nu" rådgivning,
- at visitationskriterierne gøres endnu mere klare.

Et par kommuner oplever fortsat brugen af VISO som meget omstændelig blandt andet på grund af den store mængde af informationer, der skal indsendes til VISO.

Et par kommuner anfører henholdsvis, at de er begyndt at henvende sig direkte til relevante rådgivningssteder, hvor de har oplevet en både bedre og hurtigere rådgivning, og at VISO ikke (i konkrete sager) har kunnet bibringe sagen ny kvalificeret viden.

Det anføres i øvrigt, at det er problematisk, at VISO ikke er forpligtet i forhold til kommunen i de svære borgersager. Det påpeges, at en udredning hos borgeren kan skabe en forventning, der ikke kan imødekommes af kommunen. Det er også oplyst, at det vanskeliggør samarbejdet med borgeren, når VISOs forslag går imod kommunens generelle ambitioner på et område.

Det anføres endelig, at VISO har været til stor hjælp og en god assistance samt yder grundig rådgivning, men at de konsulenter, der bliver udpeget af VISO, ofte peger på eget koncept som løsningsmodel.

Høringssvar

DH-Albertslunds medlemmer af handicaprådet opfordrer til, at brugen af VISO udvides, og at berørte borgere og deres pårørende i højere grad gøres opmærksomme på deres muligheder for at anvende VISO.

4. Udviklingen inden for børne- og ungeområdet

Udviklingsrådene skal overvåge, hvorledes udviklingen er for en række tilbud til børn og unge efter servicelovens bestemmelser.

De berørte områder er bl.a. særlige dag- og klubtilbud, personlig hjælp, pleje og vedligeholdelsestræning til børn.

Udviklingsrådene overvåger også de forebyggende foranstaltninger for børn og unge med særlig behov.

Udviklingsrådene følger endvidere anvendelsen af foranstaltningen forældreplæg, som kommunalbestyrelserne kan anvende, når der er risiko for, at et barns eller en ungs udvikling er i fare, og det vurderes at bero på, at forældremyndighedsindehaveren ikke lever op til sit forældreansvar.

Endelig overvåger udviklingsrådene kommunalbestyrelsernes tilbud i forhold til anbringelser uden for hjemmet eksempelvis døgninstitutioner, familiepleje og social-pædagogiske opholdssteder samt behandlingstilbud til unge stofmisbrugere.

4.1 Konklusion og rådets anbefalinger

På området for særlige dag- og klubtilbud fremgår det, at der samlet set har været en stabil anvendelse af de særlige tilbud i 2008. Langt størstedelen af kommunerne oplyser, at de ikke har ændret visitationspraksis i 2008.

Generelt set var der ikke ventelister på særlige dagtilbud eller særlige klubtilbud i 2008.

Ledsageordningen til børn og unge har i 2008 været anvendt i yderst begrænset omfang, og behovet på området vurderes som uændret.

Anvendelsen af vedligeholdelsestræning til børn og unge er ifølge indberetningerne til CIAS steget med 17% i 2008. I kommunernes redegørelse vurderes det imidlertid, at der er tale om uændret brug af denne foranstaltning.

Inden for området forebyggende foranstaltninger oplever kommunerne en stigning i 2008, hvilket ikke kan bekræftes af CIAS tallene, som viser et – om end begrænset – fald.

På anbringelsesområdet har ca. halvdelen af kommunerne oplevet en stigende tendens i 2008, mens den anden halvdel af regionens kommuner beskriver området som uændret. Flere kommuner har anført, at prisniveauet for anbringelser er steget markant, hvorfor området er blevet meget udgiftstungt.

Der ses generelt ikke særlige problemer i forhold til ventetider eller i forbindelse med tilbud efter udskrivning fra de sikrede eller særligt sikrede institutioner.

Udviklingsrådet anbefaler, at det undersøges, hvorfor der er uoverensstemmelse mellem kommunernes opfattelse af udviklingen på områderne vedligeholdelsestræning og forebyggende foranstaltninger og den udvikling, som fremgår af de til CIAS indberettede tal.

4.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen på området

I det følgende beskrives og analyseres udviklingen inden for børne- og ungeområdet i Region Hovedstaden på baggrund af de redegørelser, som regionens kommuner har indsendt til udviklingsrådet.

Det bemærkes, at 28 kommuner har indsendt en redegørelse for udviklingen på børne- og ungeområdet. Det er på baggrund af disse 28 modtagne redegørelser, at nedenstående beskrivelse og analyse er foretaget. Det bemærkes, at ikke alle 28 kommuner har besvaret samtlige spørgsmål.

Særlige udfordringer afledt af kommunalreformen

I redegørelsen til udviklingsrådet blev kommunerne bedt om at beskrive, hvorvidt der i forbindelse med kommunalreformen er lokale forhold, som udgør særlige udfordringer for kommunen.

13 kommuner svarede bekræftende herpå. Blandt de særlige udfordringer nævnes blandt andet beliggenhed, takststigninger (som særligt rammer kommuner, som er nettokøbere) og afhængighed af, hvorvidt driftskommuner stiller pladser til rådighed i akutsituationer.

4.2.1 Børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse

Ansvar for de særlige dagtilbud, servicelovens § 32, overgik med kommunalreformen til kommunerne. De særlige dagtilbud skal ud over de ydelser, der gives i de almene dagtilbud, give særlig støtte, behandling med videre til børn med betydelig og varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Ligeledes foretager de særlige dagtilbud observationer i relation til behov for specialundervisning efter folkeskoleloven. De særlige dagtilbud/kommunen skal rette henvendelse til skolemynighederne om at iværksætte eventuel specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven.

Ansvar for de særlige klubtilbud, servicelovens § 36, overgik ligeledes til kommunerne. De særlige klubtilbud retter sig til de forholdsvis få børn, der har et så særligt behov for støtte, behandling med videre, at det ikke kan imødekommes inden for de almene kommunale tilbud.

Særlige dag- og klubtilbud

I kommunernes redegørelser til udviklingsrådet er kommunerne – gerne med udgangspunkt i de indberettede CIAS-tal – blevet anmodet om at beskrive udviklingen i 2008 inden for anvendelsen af særlige dag- og klubtilbud.

CIAS

Ifølge indberetningerne til CIAS har der i 2008 været en nedgang i den samlede bestand af særlige dagtilbud på 6% (i 2007 en stigning på 11%), og i samme periode en nedgang i bestanden af særlige klubtilbud på 15% (i 2007 et fald på 32%). I kommunernes redegørelse beskrives udviklingen dog generelt som stabil og uændret i løbet af 2008. Enkelte kommuner oplyser om en mindre stigning, og enkelte kommuner har oplevet et mindre fald⁸. Et par kommuner udtrykker bekymring over, om den fremtidige tilgang til området vil være stor nok.

Visitation

22 kommuner oplyser, at der ikke er sket ændringer i kommunens visitation inden for området i løbet af 2008, mens 6 kommuner oplyser, at der er sket ændringer i visitationspraksis. Ændringerne er blandt andet nedsættelse af visitationsudvalg, overflytning af visitation til anden del af kommunen samt frit valg til 13 - 18-årige. En enkelt kommune oplyser, at visitationspraksis er ændret, idet der nu skal gennemføres en § 50-undersøgelse, før der kan visiteres til tilbud efter § 32.

---

⁸ Der er dog i flere kommuner tale om et forholdsvis lille antal børn og unge, der benytter disse særlige dag- og klubtilbud, hvorfor små ændringer kan skyldes en til- eller afgang af enkelte børn.

De beskrevne ændringer begrundes i ønsket om at sikre/højne kvaliteten i tilbudene og at skabe overblik over udviklingen på området. En enkelt kommune angiver, at formålet med ændringen er at opnå besparelser.

Ventetider

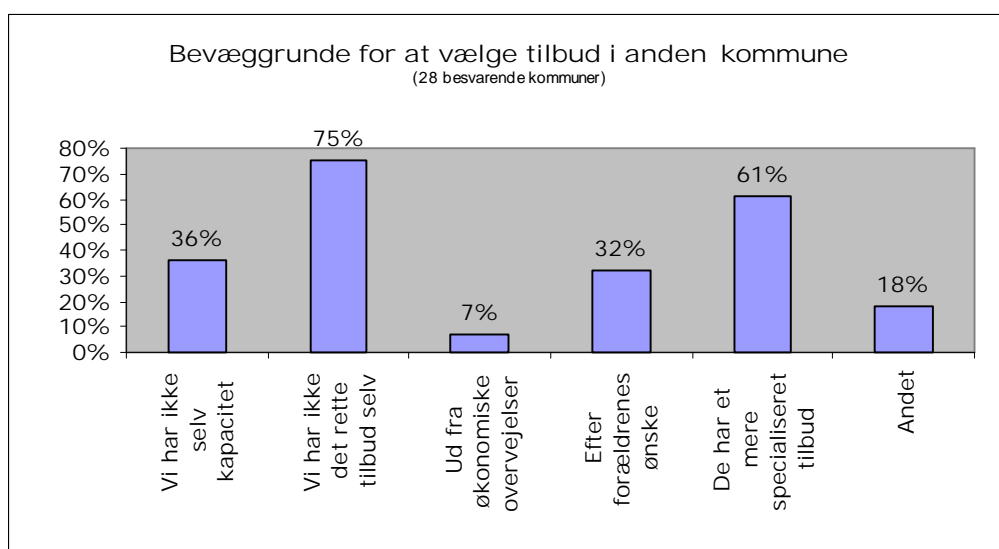
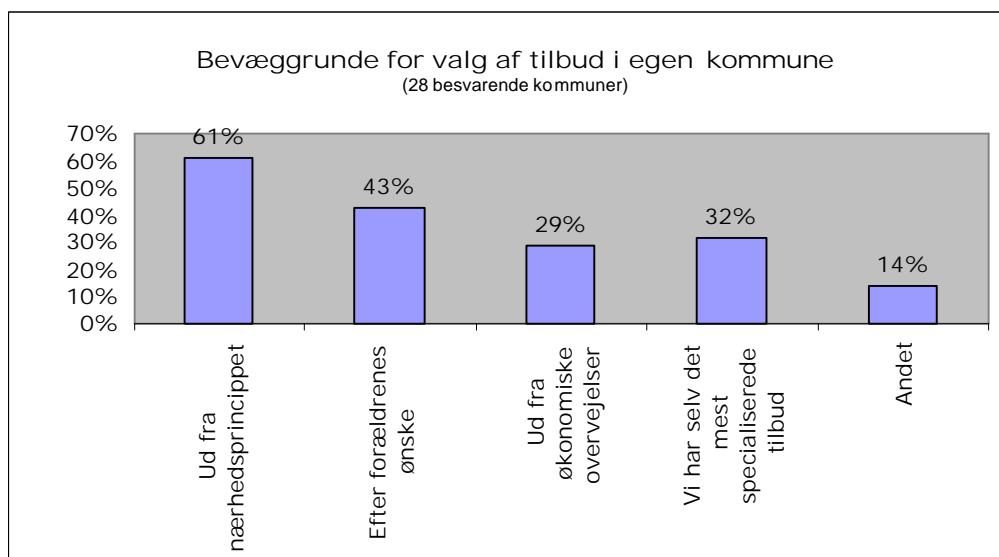
4 kommuner i hovedstadsregionen havde børn på venteliste pr. 31. december 2008. I alt drejede det sig om 23 børn.

8 kommuner havde i 2008 ventetid på enten særlige dagtilbud og/eller særlige klubtilbud. Den gennemsnitlige ventetid var mellem 4 og 16 uger.

Størstedelen af kommunerne beskriver, at der ikke er ventelister til tilbud efter servicelovens §§ 32 og 36. Udbuddet ser ud til at dække behovet, og der kapacitetstilpasses løbende.

Hvor anvendes tilbudene

19 kommuner benytter tilbud efter servicelovens §§ 32 og 36 i både egen kommune og andre kommuner, mens 8 kommuner udelukkende benytter andre kommuners tilbud. Kun 2 kommuner benytter udelukkende tilbud i egen kommune. I 2007 var der ingen kommuner, der udelukkende benyttede andre kommuners tilbud.

De hyppigste bevæggrunde for at vælge et særligt dag- eller klubtilbud i egen kommune angives i redegørelserne at udspringe af nærhedsprincippet og forældrenes ønske.

De hyppigste bevæggrunde for at vælge et særligt dag- eller klubtilbud i anden kommune er i redegørelserne oplyses at være, at kommunen ikke selv har det rette tilbud, og at der i en anden kommune er et mere specialiseret tilbud.

Økonomiske overvejelser synes således generelt ikke at være af afgørende betydning ved valg af særligt dag- eller klubtilbud.

Bekymring

Enkelte kommuner udtrykker bekymring om, hvorvidt kapaciteten vil svare til efterspørgslen, og om hvorvidt tilgangen til særlige dagtilbud vil være stor nok.

Opsummering

Det fremgår således af kommunernes redegørelser, at der generelt har været en stabil anvendelse af de særlige dag- og klubtilbud i 2008. Langt størstedelen af kommunerne oplyser, at de ikke har ændret visitationspraksis i 2008.

Det fremgår endvidere, at der generelt set ikke er ventelister på særlige dagtilbud eller særlige klubtilbud, og udbuddet ser dermed ud til at svare til behovet på nuværende tidspunkt.

Størstedelen af kommunerne benytter tilbud i både egen og andre kommuner.

Ledsageordning og vedligeholdelsestræning

Kommunalbestyrelsen skal tilbyde 15 timers ledsagelse (servicelovens § 45) om måneden til unge mellem 16 og 18 år, som ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Formålet med ordningen er at give brugeren mulighed for at deltage i selvvalgte aktiviteter uden altid at skulle være afhængig af hjælp fra familie eller venner.

Kommunen har pligt til at sikre, at personer, herunder børn og unge, der midlertidigt eller varigt har behov for personlig hjælp/pleje og praktisk støtte til nødvendige opgaver i hjemmet, kan få tilbud om hjælp til disse funktioner.

Kommunen skal ligeledes sørge for, at personer, herunder børn og unge, der midlertidigt eller varigt har behov for hjælp til at vedligeholde fysiske eller psykiske færdigheder (servicelovens § 44) får tilbud herom.

CIAS

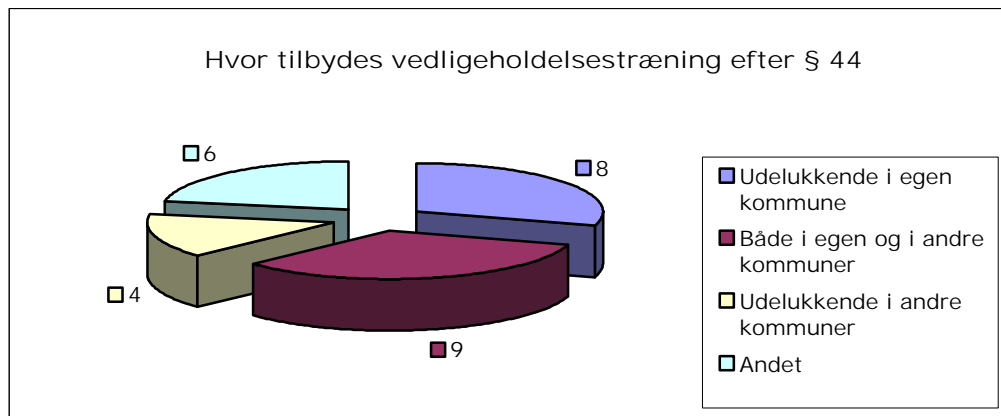
I kommunernes redegørelser til udviklingsrådet er kommunerne – gerne med udgangspunkt i de indberettede CIAS-tal – blevet bedt om at beskrive udviklingen i 2008 i kommunens tilbud om henholdsvis vedligeholdelsestræning og ledsageordning til børn og unge.

Vedligeholdelsestræning

Det fremgår af CIAS-tallene, at foranstaltningen vedligeholdelsestræning har haft en stigning i den samlede bestand fra årets første kvartal til årets sidste kvartal fra 147 personer til 172 personer, en stigning på 17%.

Det fremgår af redegørelserne, at langt størstedelen af kommunerne oplyser om stabile og uændrede tal på området, mens 3 kommuner har oplevet en stigning i antallet af børn, der tilbydes vedligeholdelsestræning.

Flere kommuner nævner, at vedligeholdelsestræning gives som en del af tilbuddet i daginstitution.

Ændring i visitationspraksis

8 kommuner har i 2008 ændret deres visitationspraksis inden for vedligeholdelsestræning i form af en intern ændring af beslutningskompetencen eller visitationsproceduren. 4 af de 8 kommuner begrundes ændringen med et ønske om at højne kvaliteten i tilbuddene. Som øvrige begrundelser nævnes udvidelse af målgruppen, øgning af kapaciteten og opnåelse af besparelser.

Ledsageordning

Det fremgår af CIAS-tallene, at foranstaltningen ledsageordning stort set ikke har været anvendt af kommunerne i hovedstadsregionen. Der var ved udgangen af 1. kvartal i alt 9 unge, der havde en ledsagesordning og ved udgangen af 4. kvartal var dette tal 12. 27 kommuner beskriver udviklingen inden for ledsageordning til unge som uændret. Ledsageordningen anvendes i meget begrænset omfang; næsten halvdelen af kommunerne har ingen borgere, som har en ledsageordning, mens den anden halvdel oplyser, at kommunen har 1-4 borgere med en sådan ordning. Kun én kommune melder om en tilgang på 100% og oplyser, at kommunen har øget opmærksomhed på ledsageordningen. Tallene er en bekræftelse af tendensen fra 2007 om en yderst begrænset anvendelse af ordningen.

Én kommune beskriver, at kommunen som et nyt tiltag på området har iværksat, at ledsageordningen inddrages i sagsbehandlingen i forhold til helhedssynet, og at ordningen herefter bevilges, såfremt det er optimalt og relevant.

Én anden kommune oplyser, at man ikke anvender § 45 om ledsageordning på grund af for lavt timetal, i stedet anvendes kontaktpersonordningen.

Hørings svar

Furesø Handicapråd undrer sig over, at ledsageordningen – trods opmærksomhed herpå i redegørelsen for 2007 - igen i 2008 ikke synes at have været anvendt.

Opsummering

Ledsageordningen har i 2008, som i 2007, været anvendt i yderst begrænset omfang, og behovet på dette område vurderes af kommunerne som uændret.

Vedligeholdelsestræning til børn og unge er steget med 17% i 2008 (svarende til 25 personer). I kommunernes redegørelse vurderes det imidlertid, at der er tale om uændret brug af denne foranstaltning. - Et mindre antal kommuner har foretaget interne ændringer af beslutningskompetencen eller visitationsproceduren på området.

4.2.2 Forebyggende foranstaltninger

Serviceoven giver kommunalbestyrelsen pligt til at udarbejde en sammenhængende børnepolitik. Formålet er at sikre, at den enkelte kommune opstiller retningslinier for, hvordan der lokalt kan opnås sammenhæng mellem det generelle forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særligt støtte, herunder børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Den sammenhængende børnepolitik skal således være med til at sikre en tidlig indsats og sikre, at kommunen lever op til forpligtelsen om at yde hjælp efter serviceovens i forbindelse med den indsats, der iværksættes over for de samme børn og unge efter anden lovgivning. De enkelte forebyggende foranstaltninger fremgår af serviceovens kapitel 12 (§§ 52, 54 og 57a).

CIAS

I kommunernes redegørelser til udviklingsrådet er kommunerne – gerne med udgangspunkt i de indberettede CIAS-tal - blevet bedt om at beskrive udviklingen i 2008 inden for kommunens brug af forebyggende foranstaltninger.

Det fremgår af CIAS tallene, at der i 2008 har været en generel stabil anvendelse af forebyggende foranstaltninger efter serviceovens § 52. Den største stigning findes inden for foranstaltningen døgnophold for familier, hvor bestanden steg med ca. 11% fra første til sidste kvartal. Det største fald findes inden for foranstaltningen fast kontaktperson for hele familien, hvor bestanden faldt med ca. 13% fra første til sidste kvartal.

Overordnet udvikling

I redegørelserne til udviklingsrådet beskriver 17 kommuner dog brugen af forebyggende foranstaltninger som stigende inden for nærmere angivne forebyggende foranstaltninger.

Der er blandt disse kommuner særligt oplyst en stigning inden for anvendelsen af konsulentbistand, familiebehandling og kontaktpersonordning.

Konsulentbistand

For så vidt angår foranstaltningen konsulentbistand (§ 52, stk. 3, nr. 1) er bestanden ifølge CIAS-tallene faldet med 76 personer, svarende til ca. 5% fra første til sidste kvartal.

Familiebehandling

Foranstaltningen familiebehandling (§ 52, stk. 3, nr. 3) er ifølge CIAS-tallene faldet med 113 personer i bestand, svarende til ca. 6,5% fra første til sidste kvartal.

Kontaktpersonordning

Ifølge CIAS-tallene er bestanden af kontaktpersonordninger (§ 52, stk. 3, nr. 7) faldet med 22 personer, svarende til ca. 1,3% fra første til sidste kvartal.

9 kommuner har ikke oplevet ændringer i udviklingen i brugen af forebyggende foranstaltninger. Størstedelen af disse kommuner beskriver dog samtidig, at indsatsen på området er styrket, at der er øget fokus på tidligt forebyggende arbejde, at man arbejder på udviklingen af de forebyggende foranstaltninger og at

man er i gang med en omlægning fra køb af eksterne ydelser til anvendelse af interne ydelser på området.

En enkelt kommune oplyser om et fald i den forebyggende indsats i 2008, hvilket dels skyldes flere døgnanbringelser og dels den tværfaglige indsats i kommunen.

Behov for særligt fokus

26 kommuner har angivet, at der er områder inden for det forebyggende område, som de finder, at der er grund til at have særlig fokus på. Områderne kan sammenfattende beskrives som områder, der vedrører:

- unge, herunder utilpassede unge, kriminalitetstruede unge samt unge med selvskadende og selvmordstruende adfærd
- udvikling og udvidelse af fast kontaktperson-ordning
- inddragelse af institutioner og skoler i det forebyggende arbejde
- støtte til forældre
- familiebehandling

Ændring i anvendelse af forebyggende foranstaltninger

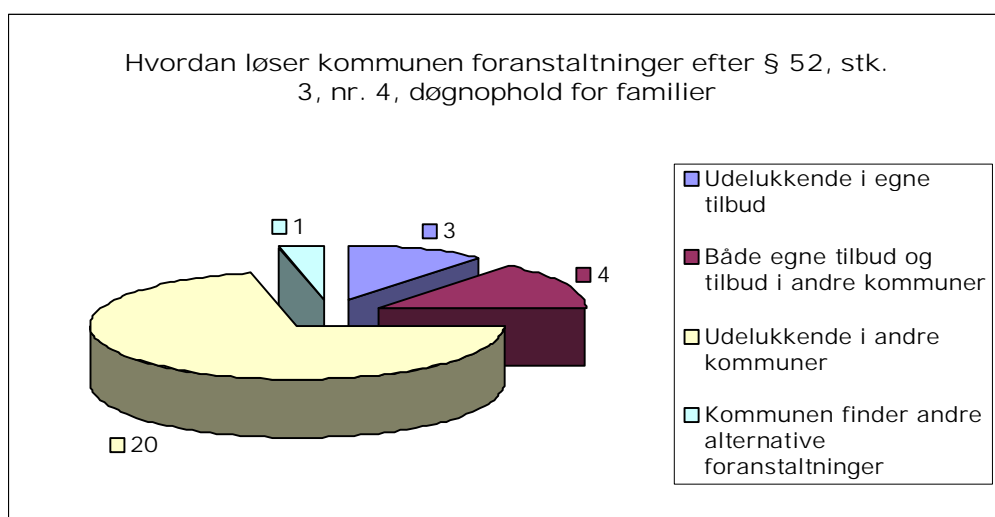
14 kommuner oplyser, at der er sket ændringer i kommunens anvendelse af forebyggende foranstaltninger. Blandt disse nævnes:

- etablering af eget familiehus med både dag og døgntilbud
- flytning af en række rådgivnings- og behandlingsopgaver fra servicelovens § 52 til § 11, stk. 3
- benyttelse af egne tilbud i højere grad
- anvendelse af familierådslagning som ny metode
- effektivisering og strukturering af kontaktpersonområdet
- nedlæggelse af støtte- og samtalegrupper til børn og unge

Hvor anvendes døgntilbud

Af redegørelserne fremgår det, at i 2008 anvendte 20 kommuner udelukkende institutioner i andre kommuner i forbindelse med døgnophold for familier, 5 kommuner anvendte både egne institutioner og institutioner i andre kommuner, og 3 kommuner anvendte udelukkende egne institutioner.

En kommune angiver, at man i 2008 ikke har bevilget døgnophold, idet kommunens egne familievejledere har været en tilstrækkelig indsats.

Ventelister og gennemsnitlig ventetid

Kommunerne er i deres redegørelser til udviklingsrådet blevet bedt om at oplyse, hvor mange børn og unge der var på venteliste til henholdsvis aflastning og døgnophold for familier pr. 31. december 2008, samt hvor lang den gennemsnitlige ventetid⁹ i 2008 var på disse forebyggende foranstaltninger.

3 kommuner oplyser, at man ikke arbejder med ventelister, hvorfor man ikke kan besvare spørgsmålet.

En kommune opgør ikke ventetiden, og en anden kommune finder ikke, at en gennemsnitsberegning af ventetid giver mening, da der er tale om meget svingende tal, der er svære at opgøre.

Der er således 23 kommuner, der har besvaret spørgsmålet omkring ventetid og ventelister inden for dette område.

Ventelister og ventetid – aflastning

9 kommuner har ingen venteliste til aflastning, mens 17 kommuner har mellem 1-19 børn på venteliste.

7 kommuner har ingen ventetid på aflastning, mens 16 kommuner har en ventetid på aflastning på mellem 4 og 50 uger, i gennemsnit 21 uger.

Høringssvar

DH's medlemmer af handicaprådet i Albertslund opfordrer til, at kommunen overvejer at etablere eller deltage i etableringen af andre aflastningstilbud end aflastningsfamilier.

DH's medlemmer af handicaprådet på Bornholm opfordrer til, at de børn, der er tilbudt aflastning som et alternativ til et dagtilbud, opføres på ventelisten til dagtilbud, hvis børnene reelt har behov for et dagtilbud.

Ventelister og ventetid - døgnophold

Ingen kommuner har venteliste på døgnophold for familier. 25 kommuner heller ikke nogen ventetid på denne foranstaltning, mens 3 kommuner oplyser, at de har en ventetid på mellem 1-5 uger, selvom de ingen venteliste har.

Opsummering

17 kommuner har beskrevet brugen af visse forebyggende foranstaltninger som stigende i 2008, herunder særligt inden for brugen af konsulentbistand, familiebehandling og kontaktpersonordning. Tendensen kan imidlertid ikke bekræftes af de til CIAS indberettede tal, som viser et – om end begrænset - fald på mellem 1% og 6% på disse områder.

Mange kommuner nævner, at der – ligesom i 2007 - er grund til at have særlig fokus på ungeområdet, herunder utilpassede unge, kriminalitetstruede unge samt unge med selvskadende og selvmordstruende adfærd.

4.2.3 Anbringelser af børn og unge

---

⁹ 'Ventetid' = tiden fra et barn visiteres (dvs. afgørelsen er truffet) til et tilbud, og indtil barnet starter i tilbuddet.

Kommunen kan – såfremt forebyggende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige – og såfremt de øvrige betingelser herfor er opfyldt – træffe beslutning om at anbringe et barn eller en ung uden for hjemmet (servicelovens §§ 52 og 58).

CIAS

I kommunernes redegørelser til udviklingsrådet er kommunerne – gerne med udgangspunkt i de indberettede CIAS-tal – blevet bedt om at beskrive udviklingen i 2008 i antallet af anbringelser.

Uændret bestand

Ifølge CIAS-tallene har udviklingen været stort set uændret (fald i bestanden på under 6% fra første til sidste kvartal) i løbet af 2008 inden for følgende anbringelsestyper:

- anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med sociale adfærdsproblemer
- anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med betydelig og varig nedsat fysisk funktionsevne
- anbringelse i familiepleje
- anbringelse på egne værelser
- anbringelse i socialpædagogiske opholdssteder

Nedgang i bestand

Der har for følgende anbringelsestyper været en nedgang i bestanden i løbet af 2008:

- privat døgnplejehjem (28%)
- privat familiepleje (30%)
- anbringelse i sikrede døgninstitutioner (40%)

Stigning i bestand

Der har for følgende anbringelsestyper været en stigning i bestanden i løbet af 2008:

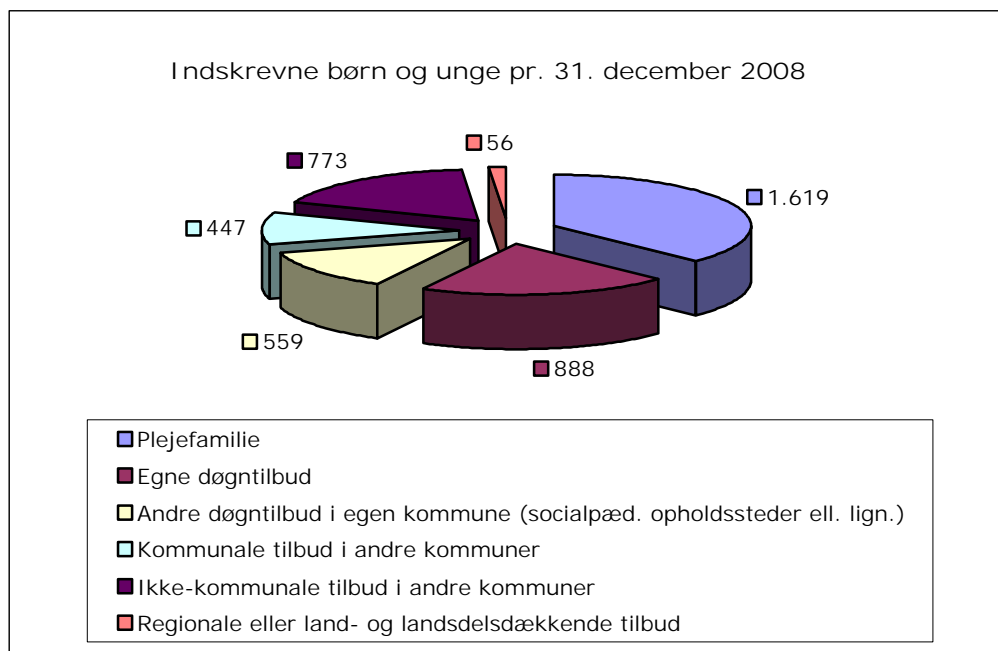
- anbringelse i netværksplejefamilier (15%)
- anbringelse på kost- eller efterskole (21%)

Det skal bemærkes, at der i visse tilfælde er tale om en ganske lille bestand, hvorfor selv en stigning eller nedgang af få personer, kan betyde en meget stor procentvis ændring.

Overordnet udvikling

Det fremgår af redegørelserne, at 11 kommuner har oplevet en generel stigende anvendelse af tilbud inden for anbringelsesområdet (i 2007 var dette tal kun 6 kommuner), mens 13 kommuner melder om et stort set uændret antal anbringelser. Kun 2 kommuner oplyser om et fald i antallet af anbringelser. Én kommune oplyser om både fald og stigninger, dvs. en ændring i anbringelsesmønsret.

Indskrevne børn og unge

4 kommuner oplyser, at de ikke arbejder med ventelister, men i stedet foranstalter når det er nødvendigt. Det oplyses, at barnet/den unge i disse tilfælde visiteres ud fra mange forskellige parametre, herunder om der er ledig kapacitet.

Én kommune anfører, at det ikke giver mening at opgøre den gennemsnitlige ventetid, da den er meget svingende.

Der er 23 kommuner, der har besvaret spørgsmålet omkring ventetid inden for området.

Plejefamilier

13 kommuner har ingen venteliste på anbringelse i plejefamilie, mens 10 kommuner har mellem 1 og 5 børn på venteliste.

13 kommuner har således heller ingen ventetid på anbringelse i plejefamilie, mens 10 kommuner har en ventetid på mellem 3 og 12 uger.

Socialpædagogiske opholdssteder

22 kommuner har ingen venteliste til egne socialpædagogiske opholdssteder, en kommune har 1 person på venteliste. 21 kommuner har ingen ventetid på egne socialpædagogiske opholdssteder, mens 2 kommuner har henholdsvis 1 og 4 ugers ventetid til egne socialpædagogiske opholdssteder.

13 kommuner har ingen venteliste til socialpædagogiske opholdssteder i andre kommuner. Kun 11 kommuner angiver dog, at de ingen ventetid har på socialpædagogiske opholdssteder i andre kommuner.

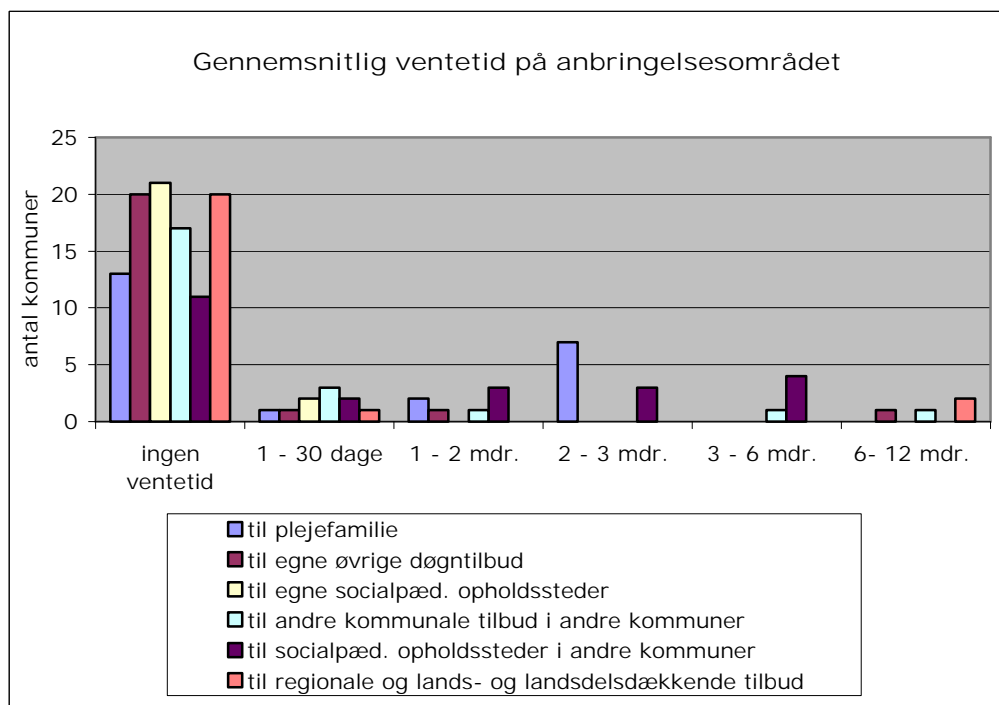
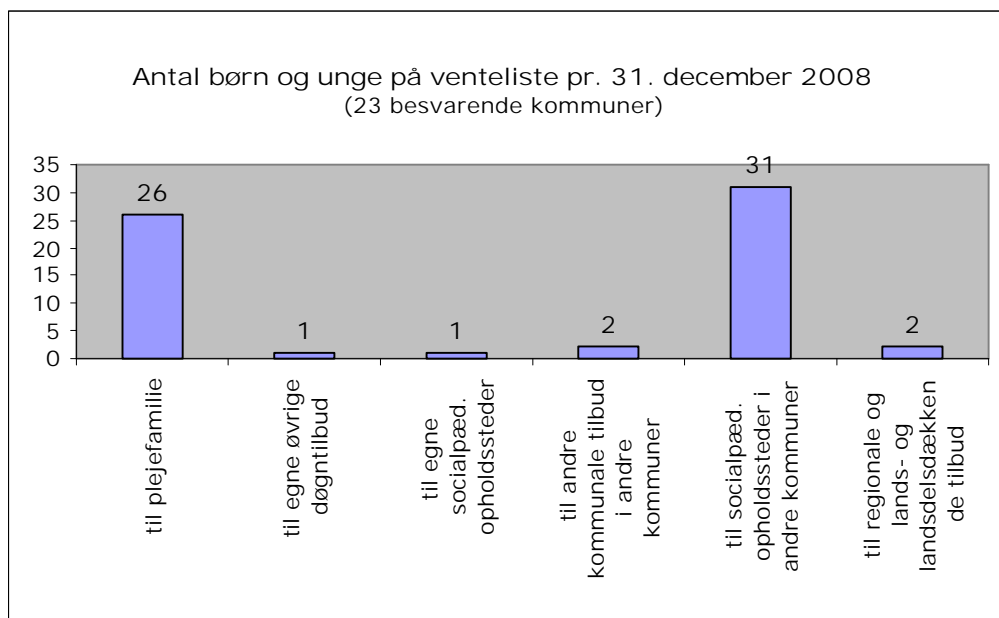
10 kommuner har mellem 1 og 10 børn på venteliste til socialpædagogiske opholdssteder i andre kommuner. Ventetid på socialpædagogiske opholdssteder i andre kommuner angives at være på mellem 4 og 16 uger.

Døgntilbud

22 kommuner har ingen venteliste på døgntilbud i egen kommune. En kommune har én person på venteliste. Kun 20 kommuner oplyser dog, at de ingen ventetid

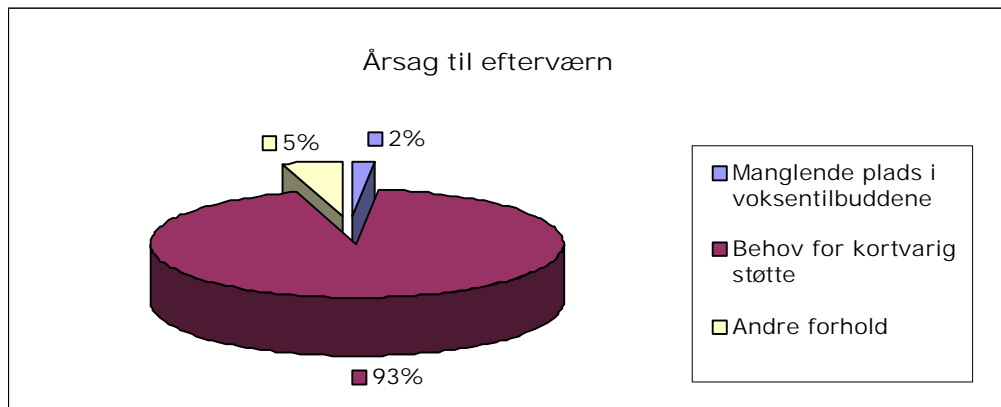
har på døgntilbud i egen kommune. 3 kommuner har henholdsvis en ventetid på 6, 8 og 52 uger til døgntilbud i egen kommune.

21 kommuner har ingen venteliste på døgntilbud i andre kommuner, mens 2 kommuner hver har et enkelt barn, der venter på døgntilbud i andre kommuner. Dog oplyser kun 17 kommuner, at de ingen ventetid har på døgntilbud i andre kommuner. 6 kommuner har en ventetid på mellem 2 og 40 uger.

Efterværn

Ifølge redegørelserne var der i 2008 i alt anbragt 702 unge i alderen 18-22 år i efterværn. Ifølge redegørelserne skyldes dette i 10 tilfælde, at der manglede pladser i voksentilbuddene, i 577 tilfælde var årsagen, at der alene var behov for kortvarig støtte. I 29 tilfælde lå 'andre forhold' til grund for efterværnet.

Behov for særligt fokus

Det fremgår af redegørelserne, at der er flere forskellige områder, som kommunerne i hovedstadsregionen finder grund til at have særligt fokus på inden for anbringelsesområdet. Områderne er blandt andet:

- ungeområdet
- sammenhæng mellem pris og kvalitet
- efterværn
- udvikling af egne tilbud
- små børn

Opsummering

Ca. halvdelen af regionens kommuner har ikke oplevet nogle ændringer på anbringelsesområdet i 2008, mens en næsten lige så stor del har oplevet en generel stigende tendens.

Det vurderes, at ventelister og ventetid generelt ikke udgør et større problem på området. Alt afhængig af typen af anbringelse har mellem halvdelen og størstedelen af kommunerne ingen ventetid og således heller ikke ventelister.

En stor del af kommunerne finder – i lighed med i 2007 - at der er grund til at have særlig fokus på ungeområdet.

4.2.4 Sikrede og særligt sikrede institutioner

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på sikrede døgninstitutioner (servicelovens § 67).

CIAS

Af indberetningerne til CIAS fremgår det, at antallet af unge anbragt i sikrede døgninstitutioner i 2008 faldt med 40% (svarende til 9 personer).

20 kommuner beskriver anvendelsen af sikrede institutioner i 2008 som uændret. 6 kommuner oplyser om en mindre stigning. Der anføres tillige, at man har oplevet,

at der har været optaget på alle sikrede institutioner, og at det er svært at finde en ledig plads.

Tilbud efter udskrivning

I redegørelserne beskrives en række tilbud, som tilbydes de unge efter udskrivning fra de sikrede eller særligt sikrede institutioner. Særligt nævnes anbringelse på socialpædagogiske opholdssteder og kontaktpersonordninger.

Opsummering

I lighed med 2007 fremgår der generelt ikke at være særlige problemer i forhold til ventetider eller i forbindelse med tilbud efter udskrivning fra de sikrede eller særligt sikrede institutioner.

4.2.5 Behandlingstilbud til unge stofmisbrugere

(Der henvises til punkt 5.2.2)

.....

Øvrige bemærkninger til børneområdet

I de afsluttende bemærkninger til børne- og ungeområdet har flere kommuner anført, at prisniveauet for anbringelser er steget markant, hvorfor området er blevet et meget udgiftstungt område. Endvidere savnes overblik over anbringelsessteder til børn og unge, der er vanskeligt placerbare, og hvor både region og VISO ikke kan pege på mulige løsninger.

Der synes også at være en tilgang af handicapsager med efterfølgende øget antal anbringelser af unge med autisme, tourette og ADHD samt psykiske diagnoser.

Hørings svar

Handicaprådet i Rødovre finder det af hensyn til børnenes udvikling væsentligt med kraftig fokus på mangeartede specialiserede tilbud til børn med særlige behov. Der må stadig arbejdes på udvikling af forskelligartede skole-behandlingstilbud. Det enkelte barns funktionsniveau er, når det har behovet, stærkt afhængig af vedligeholdelsestræning. Det påpeges også, at der er absolut påkrævet med tilstrækkeligt antal pladser for børn og unge på sikrede institutioner.

5. Udviklingen inden for voksenområdet

På voksenområdet skal udviklingsrådet følge en række tilbud til personer mellem 18 og 67 år, der tidligere blev varetaget af amtskommunerne.

Behandling m.v.

De berørte områder er bl.a. behandlingstilbudene på misbrugsområdet og forskellige former for vedligeholdelses- og genoptræning. På dette område har Velfærdsministeriet udmeldt tilbud til personer med erhvervede hjerneskader, som et særligt tema, hvorfor udviklingsrådet vil have særligt fokus herpå i redegørelsen for 2008. Dette område vil blive behandlet i kapitel 7.

Hjælpeordninger og ledsageordninger

Udviklingsrådet skal endvidere følge anvendelsen af de tilskudsordninger, som kan benyttes af personer med nedsat funktionsevne til personlig og praktisk hjælp samt de ledsageordninger og kontaktpersonordninger, som målgruppen har mulighed for at benytte.

Bo- og dagtilbud

Udviklingsrådet skal herudover se på, om der som følge af kommunalreformen er sket ændringer i forhold til de bo- og dagtilbud, som personer med nedsat funktionsevne får tilbudt. En række af disse tilbud overgik ved kommunalreformen fra amtskommunerne til kommunerne, ligesom der også efterfølgende er tilbud, som er overgået fra regional drift til kommunal drift.

Hjælpe midler

På hjælpemiddelområdet – herunder biler og boligindretning – skal udviklingsrådet følge med i, om der som følge af kommunalreformen er sket ændringer, som har fået betydning for brugerne.

5.1 Konklusion og rådets anbefalinger

I det følgende konkluderes på udviklingen inden for voksenområdet, og udviklingsrådet fremlægger sine anbefalinger og forslag til den fremtidige indsats på området.

Kommunernes brug af botilbud beskrives af kommunerne som nogenlunde uændret. Ifølge kommunernes redegørelser er der længst ventetid på botilbud til voksne med psykisk handicap, herunder autisme, og der er behov for flere botilbud til borgere med flere diagnoser og borgere med udadreagerende adfærd.

På misbrugsområdet har regionens kommuner oplevet en mindre stigning i antallet af personer i misbrugsbehandling generelt, dog har der i 2008 været en markant stigning i misbrugsbehandling til unge under 18 år - 88 unge mod 36 i 2007.

Hovedparten af regionens kommuner har oplevet en stigning i anvendelsen af socialpædagogiske støtteordninger efter § 85. CIAS-tallene på området viser imidlertid en svagt faldende tendens.

Der beskrives ikke de store ændringer i brugen af hjælpeordningen efter servicelovens § 96, men kommunerne forventer at indførelsen af borgerstyret personlig assistance vil medføre en stigning i antallet af personer med denne ordning.

Om udnyttelsen af ledsageordningen fremgår det, at mere end halvdelen af regionens kommuner har en udnyttelsesgrad på ledsageordningerne på mellem 75% og 99%. Hovedparten af kommunerne oplyser, at de ikke har problemer med ordningen. De kommuner, der har problemer, nævner primært rekruttering og fastholdelse som årsager til problemerne.

På dagtilbudsområdet er det generelle billede, at der i 2008 ikke har været væsentlige ændringer. Omkring 2/3 af regionens kommuner oplyser ikke at have ventetid på tilbud om beskyttet beskæftigelse, og mere end halvdelen af kommunerne angiver ikke at have haft ventetid på aktivitets- og samværstilbud.

På hjælpemiddelområdet oplever regionens kommuner en øget efterspørgsel, dog angives bil- og på boligindretningsområdet som uændret i forhold til 2007.

Udviklingsrådet anbefaler, at der fokuseres på problemerne med at finde egnede botilbud til borgere med dobbeltdiagnoser, der ikke umiddelbart kan rummes i ekssi-

5.2. Beskrivelse og analyse af udviklingen på området

I det følgende beskrives og analyseres udviklingen inden for voksenområdet i hovedstadsregionen på baggrund af de redegørelser, som regionens kommuner har indsendt til udviklingsrådet.

Det bemærkes, at alle regionens 29 kommuner har indsendt en redegørelse for udviklingen på voksenområdet, og det er på den baggrund nedenstående beskrivelse og analyse er foretaget.

Særlige lokale udfordringer

20 kommuner finder, at der er lokale forhold i kommunen, som udgør særlige udfordringer for kommunen på voksenområdet.

Flere kommuner anfører, at det er svært at finde egnede botilbud, særligt til borgere med dobbeltdiagnoser og udadreagerende borgere. – Det kan oplyses, at netop problemstillingen med vanskeligt placerbare borgere har været et tema til drøftelse på flere møder i Udviklingsrådet i Hovedstaden. Drøftelserne har ført til en henvendelse til Socialchefforeningen, hvorfra et svar imødeses.

Én kommune nævner de udfordringer, som overtagelse af driftsherreansvar for flere botilbud har afstedkommet i form af skærpet fokus på faglig specialisering og faglig og økonomisk bæredygtighed.

Et par kommuner anfører, at det ikke er uproblematisk at have borgere placeret i botilbud i andre kommuner, som så bliver handlekommuner. Betalingskommunen har ikke mulighed for at gøre indvendinger og vurdere nødvendigheden af for eksempel flere støttetimer.

Et par kommuner har nævnt, at der er kommet flere arbejdsopgaver som følge af sundhedsaftalen. Opgaverne udgør en særlig udfordring med hensyn til, hvordan arbejdet skal organiseres. Det kræver samarbejde på tværs af afdelinger og forvaltninger at koordinere den genoptræningsmæssige og behandlingsmæssige indsats.

Endelig oplever flere kommuner, at taksterne er stigende, hvilket udgør et økonomisk problem.

5.2.1 Botilbud

Botilbud kan drives og tilbydes efter både almenboligloven og serviceloven. Kommunen har i begge tilfælde forsyningspligten.

Botilbud efter almenboligloven omfatter ældre og personer med handicap, der har særligt behov for ældre- og handicapboliger. Der er ikke fastsat nærmere kriterier for personkredsen, hvorfor kommunen inden for lovens rammer på baggrund af lokale behov og forhold må fastsætte nærmere kriterier for tildelingen.

Botilbud efter serviceloven omfatter dem, der har brug for omfattende hjælp til almindelige daglige funktioner eller for pleje og omsorg eller særlig behandlingsmæssig støtte, når behovene ikke kan dækkes på anden vis. Der kan være tale om både fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser.

Udviklingen i brug af botilbud

Kommunerne er i forbindelse med redegørelserne til udviklingsrådet blevet anmodet om - gerne på baggrund af de indberettede CIAS-tal - at beskrive udviklingen i anvendelsen af botilbud i 2008.

Anvendelse af botilbud efter almenboligloven

8 kommuner oplyser, at brugen af botilbud efter almenboligloven er uændret/stabil.

Flere kommuner anfører, at anvendelsen af botilbud efter almenboligloven i 2008 har været stigende. Dette skyldes, at botilbud, som tidligere blev oprettet efter serviceloven, nu oprettes efter almenboligloven. Kommunerne forventer derfor også, at det er på dette område, at tilgangen vil være størst, idet nye botilbud opføres, og eksisterende botilbud ombygges efter almenboligloven.

Generelt anføres det, at det ved visiteringen er botilbuddets indhold og målgruppe sammenholdt med borgerens behov, som er afgørende. Der skeles ikke til, om botilbuddet er efter den ene eller den anden lovgivning.

Borgere under 50 år på almindelige plejehjem

12 kommuner oplyser, at de ikke pr. 31. december 2008 havde borgere under 50 år på almindelige plejehjem. 13 kommuner oplyser, at de havde 1-2 borgere under 50 år på almindelige plejehjem, mens 2 kommuner angiver, at det drejer sig om få personer. Én kommune havde 5 borgere under 50 år på almindelige plejehjem.

2 kommuner oplyser, at de omtalte borgere selv har ønsket en plads på plejecenter.

Midlertidige botilbud

Af kommunernes redegørelser fremgår det, at i størstedelen af kommunerne er brugen af midlertidige botilbud uændret. 6 kommuner anfører, at der har været en lille stigning, eller at der forventes et stigende behov.

Flere kommuner nævner et øget behov for midlertidige botilbud til personer med autismspektrumforstyrrelser. En kommune anfører, at der er et stigende behov for midlertidige botilbud til unge udviklingshæmmede, som ønsker at flytte i bofællesskab eller til sindslidende, som udskrives fra psykiatrisk afdeling. En kommune oplever øget behov for midlertidige botilbud til borgere, som har brug for et omsorgstilbud.

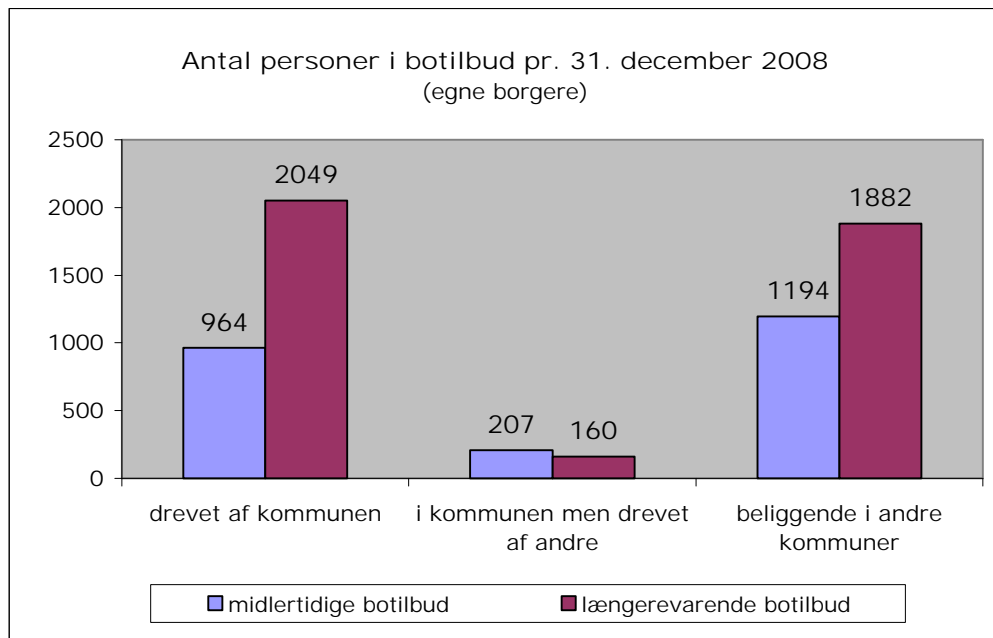
Kun 2 kommuner angiver at have oplevet et fald i brugen af midlertidige botilbud. Den ene kommune oplyser, at der i stedet sættes ind med kombinerede løsninger i eget hjem.

Længerevarende botilbud

De fleste kommuner har ikke i 2008 oplevet ændringer i brugen af længerevarende botilbud. 8 kommuner har oplevet en stigning i anvendelsen af eller behovet for længerevarende botilbud. Flere kommuner nævner, at der er et udækket behov for botilbud til borgere med hjerneskade, ADHD og Aspergers Syndrom. Det nævnes, at det er vanskeligt at etablere boliger til unge normalt begavede aspergere på kon-tanthjælp, som de har råd til at bo i.

Antal personer i botilbud

Kommunerne har oplyst, hvor mange borgere der pr. 31. december 2008 var indskrevet i henholdsvis midlertidige og længerevarende botilbud, herunder om tilbuddet er drevet af kommunen, og om tilbuddets beliggenhed.

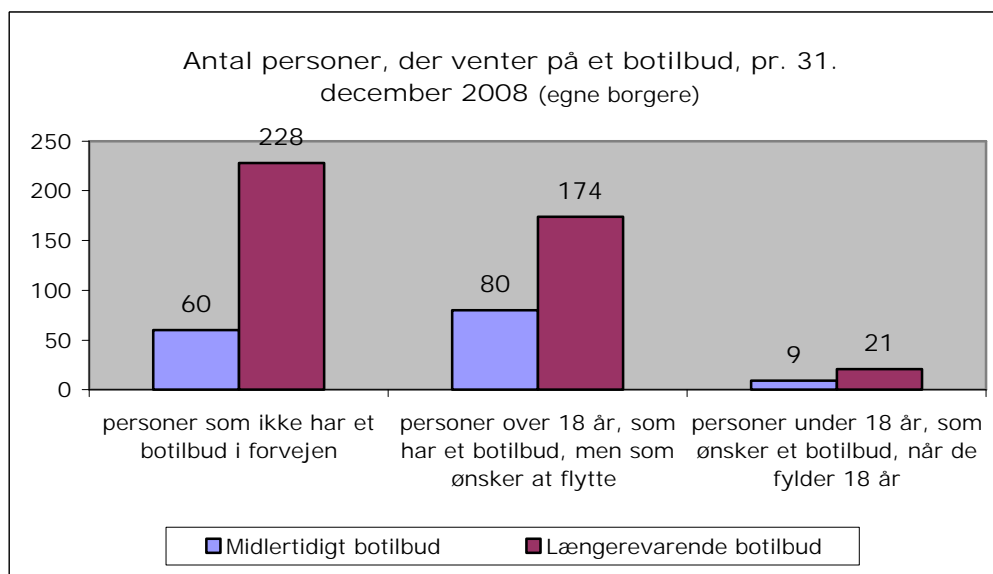

Ventelister til botilbud

27 kommuner har oplyst, hvor mange personer over 18 år, der venter på midlertidigt botilbud, både dem der ikke har et botilbud i forvejen, og dem der ønsker at flytte. 6 kommuner har ikke personer på venteliste.

28 kommuner har oplyst, hvor mange personer over 18 år, der venter på et længerevarende botilbud eller et andet længerevarende botilbud. 2 kommuner har efter det oplyste ingen over 18 år på venteliste til længerevarende bortilbud.

Herudover oplyses hvor mange personer under 18 år, der ønsker at få et botilbud, når de fylder 18 år. Kun få kommuner har ventelister på dette område. En enkelt kommune oplyser dog at have 11 personer på venteliste til et tilbud efter det 18. år.

Venteliste til botilbud fordelt på handicap

28 kommuner har oplyst, hvor mange borgere, de har på venteliste til henholdsvis midlertidige og længerevarende botilbud for sindslidende, fysisk handicappede og psykisk handicappede.

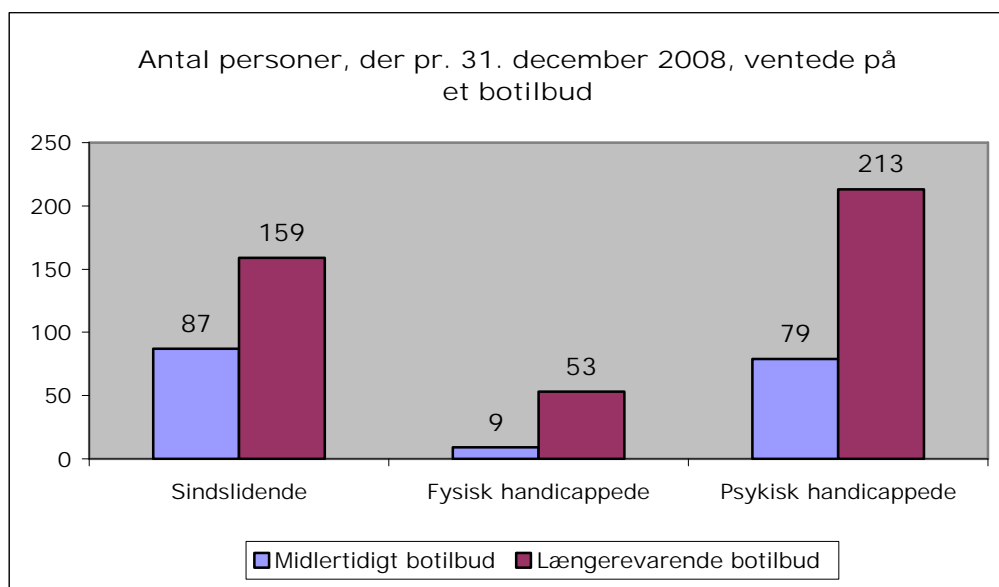
Vedrørende sindslidende har 15 kommuner ingen på venteliste til midlertidigt botilbud. 10 kommuner har 1-3 borgere på venteliste, én kommune har 4 borgere og én kommune har 7 borgere på venteliste. Én kommune skiller sig mærkbart ud ved at have 59 sindslidende på venteliste til midlertidigt botilbud og 108 til længerevarende tilbud.

Ifølge det oplyste er der stort set ingen på venteliste til midlertidige botilbud for fysisk handicappede. Én kommune har en enkelt borger, og en anden kommune har 8 borgere på venteliste. 17 kommuner har heller ingen fysisk handicappede borgere, som venter på længerevarende botilbud, mens 8 kommuner har 1-3 borgere, der venter på et tilbud, én kommune har 7 på venteliste, og 2 kommuner har henholdsvis 12 og 13 borgere, der venter på et længerevarende botilbud.

Der er 14 kommuner, som ikke har psykisk handicappede borgere, som venter på et midlertidigt botilbud. 8 kommuner har 1-3 borgere på venteliste, og 3 kommuner oplyser at have 4-6 borgere på venteliste.

Generelt er der flest borgere på venteliste til længerevarende botilbud for psykisk handicappede. Kun 4 kommuner har ingen venteliste, mens 14 kommuner har mellem 1 og 3 borgere på venteliste, og 4 kommuner har 4-5 borgere på venteliste. De resterende kommuner har henholdsvis 7, 11, 18, og 40 borgere på venteliste.

Igen er der én kommune, som har mange flere psykisk handicappede borgere på venteliste end de øvrige kommuner i regionen. Det drejer sig om 50, som venter på et midlertidigt botilbud og 84, som venter på et længerevarende botilbud.

Gennemsnitlig ventetid på botilbud	22 kommuner har oplyst, hvor lang den gennemsnitlige ventetid på et botilbud opgjort i døgn er. 3 kommuner har ikke oplyst den gennemsnitlige ventetid, idet de angiver, at det ikke er muligt eller vanskeligt at opgøre. 3 kommuner har oplyst, at de ikke opgør ventetider.
Sindslidende	<p>Ventetiden for sindslidende til <u>midlertidigt botilbud</u> er typisk mellem 2 og 6 måneder. 8 kommuner har enten ingen ventetid eller ganske få dage. En kommune har dog 1 års ventetid på botilbud til denne persongruppe.</p> <p>Ventetiden for sindslidende på <u>længerevarende botilbud</u> er i ca. halvdelen af de besvarende kommuner mellem 1 og 6 måneder. I 8 kommuner er der ingen ventetid eller en ventetid på under en uge. 3 kommuner har ventetider på ca. 1-1½ år.</p>
Fysisk handicappede	<p>Der er i 17 kommuner ingen ventetid til <u>midlertidigt botilbud</u> for voksne med fysisk handicap. I 4 kommuner er ventetiden fra 2 til omkring 6 måneder. Én kommune har næsten 3 års ventetid.</p> <p>På <u>længerevarende botilbud</u> er der for denne persongruppe ingen ventetid i 10 kommuner. I 8 kommuner er ventetiden mellem 2 og 6 måneder. De resterende 3 kommuner har en ventetid på omkring 1 år. Én kommune har en markant højere ventetid, nemlig 964 døgn.</p>
Psykisk handicappede	<p>Ventetiden på <u>midlertidigt botilbud</u> for psykisk handicappede er i 14 kommuner 0-1 døgn. 7 kommuner har en ventetid på mellem 2 og 7 måneder, og den sidste kommune har en ventetid på 964 døgn.</p> <p>Ventetiden for psykisk handicappede på <u>længerevarende bortilbud</u> er den absolut længste.</p> <p>5 kommuner angiver, at der ikke er ventetid for denne persongruppe. Én kommune har 10 døgn ventetid. 7 kommuner har efter det oplyste en ventetid på mellem 2 og 6 måneder. De resterende kommuners ventetider er knap 1 til 2½ år.</p> <p>Ved kommunernes besvarelser i forbindelse med denne redegørelse er gruppen 'psykisk handicappede' inklusive personer med autismspektumforstyrrelser. Den lange ventetid stemmer overens med kommunernes bemærkninger om, at der for eksempel er mangel på botilbud til autister.</p>
De, som ikke har botilbud i forvejen	<p>9 kommuner oplyser, at der for de over 18-årige, som ikke har et botilbud i forvejen, enten ingen ventetid er på <u>midlertidige botilbud</u> eller også en ventetid på få døgn. I 12 kommuner er ventetiden mellem 1½ og 9 måneder, typisk 3-4 måneder. Én kommune har en ventetid på ca. 3 år på dette område.</p> <p>I 3 kommuner er der for <u>længerevarende botilbud</u> ingen ventetid eller en ventetid på få døgn. Ventetiden er typisk mellem 2 måneder og 1½ år, dog har hovedparten af kommunerne en ventetid på ca. 6 måneder. Én kommune har en ventetid på knap 2 år og én på ca. 3 år.</p>
Over 18-årige som ønsker at flytte	Der er i 16 kommuner ingen ventetid på <u>midlertidigt botilbud</u> for dem, som allerede har et botilbud, men som ønsker at flytte. Bortset fra én kommune, som generelt

har meget lang ventetid, har de øvrige kommuner en ventetid på mellem 2 og 6 måneder.

For så vidt angår de længerevarende botilbud har 11 kommuner oplyst, at der ikke er ventetid for denne persongruppe. 9 kommuner har en ventetid på mellem 3 måneder og 1 år. 2 kommuner har en ventetid på ca. 3 år.

Unge under 18 år, som ønsker botilbud efter det 18. år

For unge under 18 år, som ønsker et midlertidigt botilbud efter det 18. år, er der ingen ventetid i 16 af regionens kommuner. 5 kommuner har en ventetid på mellem 2 og 4 måneder. Én kommune har 3 års ventetid.

Ventetiden for denne persongruppe er længere på længerevarende botilbud. 14 kommuner har dog heller ikke ventetid på dette område. 6 kommuner har mellem 2 måneder og 1 års ventetid og den sidste kommune har ligesom på alle andre områder ca. 3 års ventetid.

Bemærkninger til ventelister /ventetider

En del kommuner påpeger, at det er vanskeligt at opgive en retvisende gennemsnitlig ventetid, idet flere faktorer spiller ind. Borgere kan for eksempel have specifikke ønsker til et botilbud, for eksempel den geografiske beliggenhed. Der er også borgere, som er visiterede til botilbud og står på venteliste for en sikkerhed skyld, men som ikke ønsker et botilbud aktuelt. Ved mere akut opstået behov for botilbud opleves der sjældent ventetid.

3 kommuner anfører, at de ikke opgør ventetider.

Flere kommuner anfører, at der mangler botilbud til personer med autisme. Én kommune skriver det således "mht. personer med autisme giver det ikke mening at spørge til ventetid på tilbud, der ikke eksisterer".

Region Hovedstaden

Regionsrådet oplyser, at regionen fortsat oplever stor efterspørgsel efter regionale tilbud, og der kan fortsat konstateres ventelister på området. Regionen forudser en stigende efterspørgsel i takt med, at tidligere amtslige tilbud, som nu drives af kommunerne, målrettes den enkelte kommunes behov.

Regionsrådet bemærker, at rådet finder det bekymringsværdigt, at der mangler gennemsigtighed på området, og at initiativforpligtelsen til konkret at sikre tilbud til personer med behov for højt specialiseret indsats ikke er klart fastlagt.

Regionen påpegede også sidste år problemet med manglende gennemsigtighed og oplyste dengang, at der i regionen blev arbejdet på at opnå større gennemsigtighed. Vedrørende regionens bemærkninger henvises til udviklingsrådets redegørelse for 2007, side 35.

Nye botilbud

6 kommuner i hovedstadsregionen oplyser at have oprettet nye botilbud i 2008. Der er tale om flere forskelligartede botilbud med forskellige målgrupper. 2 kommuner har oprettet bofællesskab for henholdsvis 3 og 8 unge. Sidstnævnte er for sindslidende. Én kommune har etableret støtteboliger/enkeltmandsprojekter i form af 4 pladser til unge skrøbelige. En anden kommune har etableret omkostningstunge soloprojekter i allerede eksisterende botilbud efter servicelovens § 108. Projekterne er målrettet borgere, der har brug for at blive skærmet. Kommunen forventer, at der bliver behov for yderligere soloprojekter. Endelig har én kommune

etableret 42 handicapboliger og 26 boliger til psykisk syge efter almenboligloven, og én kommune har oprettet 48 plejehjemspladser.

Botilbud drevet af Region Hovedstaden

Det fremgår af Regionsrådets redegørelse, at Region Hovedstaden ikke i 2008 har oprettet nye botilbud. Rådet har for at tilpasse antal pladser til den reelle efterspørgsel påbegyndt tilpasning af botilbuddet Skovvænget til en fremtidig målgruppe med de mest alvorligt psykisk syge, herunder tilpasning af de fysiske rammer og dermed reducere antallet af pladser. Pladsantallet på Nordsjællands Misbrugscenter er ligeledes tilpasset den reelle efterspørgsel.

Øvrige bemærkninger vedr. botilbudsområdet

Kommunernes øvrige bemærkninger til botilbudsområdet omhandler hovedsageligt to emner. Således oplyser 3 kommuner om planlagte etableringer af botilbud. Én kommune vil i årene 2009 til 2011 etablere yderligere botilbud til borgere med nedsat fysisk/psykisk funktionsevne, en anden kommune planlægger i 2009 at udarbejde en opdatering af de lokale tilbud inden for socialpsykiatrien, og en tredje kommune har 16 nye boliger klar i 2009.

4 kommuner omtaler problemer med at finde egnede botilbud. Specifikt nævnes et behov for "skæve boliger", boliger til normalt begavede aspergere, som ikke er for dyre, skærmede enheder til borgere med udadreagerende adfærd, og botilbud til vanskelige borgere med flere diagnoser, herunder blinde borgere med andre funktionsnedsættelser. Den ene kommune nævner også mangel på pladser til borgere med udadreagerende adfærd, misbrug og psykiatrisk lidelse, og til borgere med erhvervet hjerneskade og psykiatrisk overbygning.

Regionsrådet finder i sin besvarelse grundlag for at fremhæve, at krisecentre/herberg i hovedstadsregionen i stigende grad oplever problemer med betaling fra kommuner i de tilfælde, hvor der er uenighed om, hvem der er betalingskommune.

Høringssvar

Handicaprådet i Gribskov Kommune bemærker til botilbudsområdet, at rådet undrer sig over, at der er ledige botilbud til voksne, når det af rammeaftalen fremgår, at mange kommuner har borgere på venteliste.

Opsummering

Kommunernes brug af botilbud beskrives af kommunerne som nogenlunde uændret. Kommunerne oplever dog en stigning i anvendelsen af botilbud efter almenboligloven, hvilket skyldes, at botilbud, som tidligere blev oprettet efter serviceloven, nu oprettes efter almenboligloven, og at eksisterende botilbud ombygges efter almenboligloven.

Ifølge kommunernes redegørelser er der længst ventetid på botilbud for voksne med psykisk handicap, herunder autisme.

Flere kommuner nævner, at der er et udækket behov for botilbud til borgere med lidelser inden for autismspektret samt til borgere med flere diagnoser, herunder typisk en psykiatrisk lidelse.

5.2.2 Behandlingstilbud og misbrugsområdet

Efter serviceloven kan der bevilges behandling til stofmisbrugere og behandling af anden karakter.

5.2.2.1. Misbrugsbehandling

Stofmisbrugere har efter servicelovens § 101 ret til tilbud om behandling. Behandlingen skal iværksættes senest 14 dage efter henvendelsen til kommunen. Misbrugeren har ret til at vælge mellem offentlige og private behandlingstilbud, såfremt behandlingen har det samme indhold.

Kommunerne er – gerne med udgangspunkt i de indberettede CIAS-tal – blevet anmodet om at beskrive og vurdere udviklingen i 2008 inden for misbrugsområdet.

CIAS

Det fremgår af indberetningerne til CIAS, at der har været et svagt faldende antal personer i misbrugsbehandling fra starten til slutningen af 2008.

Det er dog ikke helt det, som fremgår af kommunernes redegørelser. Ifølge redegørelserne har 10 kommuner oplevet en stigning i antal personer i misbrugsbehandling. I de fleste af kommunerne har der kun været tale om en lille stigning. Én kommune har dog oplevet en markant stigning af unge stofmisbrugere, der søger behandling. Om de unge oplyser en anden kommune, at der har været en markant større søgning på rådgivningsfunktionen både fra unge, forældre og professionelle. Flere kommuner henviser til, at en del af stigningen i behovet for misbrugsbehandling skyldes en ny type misbrug i form af hash og kokain.

6 kommuner oplever ingen ændring i brugen af behandlingstilbud. Én kommune skelner dog mellem ambulans behandling, hvor brugen er uændret, og døgnbehandling, hvor antallet af personer i behandling er halveret. Udover sidstnævnte kommune oplyser 3 kommuner, at de har oplevet et fald på området for misbrugsbehandling. Dette forklares af den ene kommune med en øget brug af støttekontaktpersonordningen, en anden af kommunerne henviser til en øget behandlingseffektivitet.

En kommune påpeger, at det ikke er muligt at beskrive og vurdere udviklingen på området, da der ikke foreligger sammenligningsgrundlag fra sidste år. 6 kommuner beskriver ikke udviklingen, men i stedet hvordan kommunen konkret har løst opgaven med misbrugsbehandling.

Region Hovedstaden

Regionsrådet oplever en vigende efterspørgsel på regionale tilbud på hele forløb samt en tendens til at kommunerne hjemtager delforløb med meget kort varsel, hvilket gør driftsgrundlaget usikkert.

Fokusområder for kommunerne

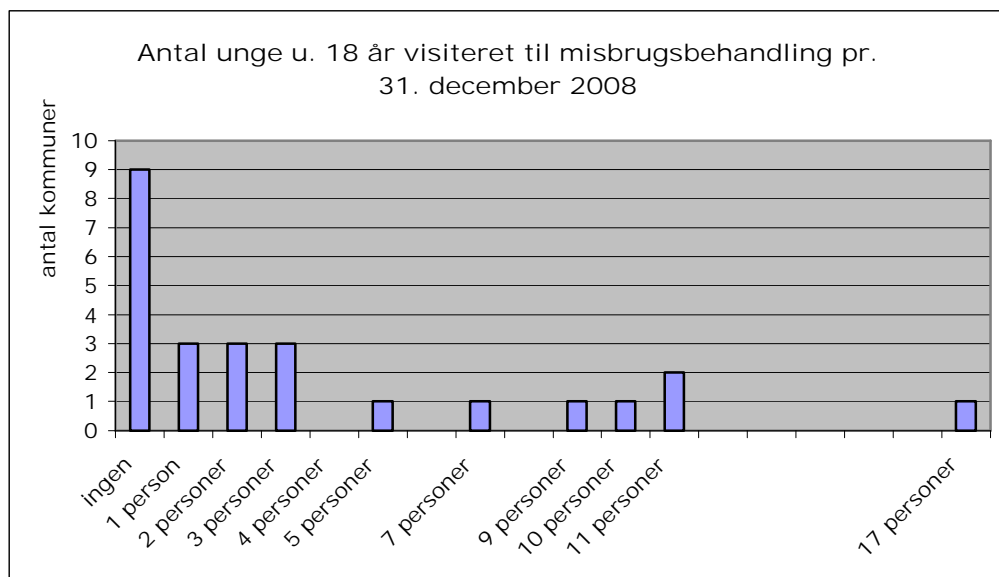
26 kommuner har besvaret spørgsmålet om, hvilke områder inden for misbrugsområdet, som de finder særlig grund til at have fokus på. Særligt nævnes:

- unge misbrugere, herunder socialt udsatte unge (11 kommuner)
- det stigende forbrug af hash og 'feststoffer' (6 kommuner)
- ADHD og misbrug (2 kommuner)
- dobbeltdiagnoser (3 kommuner)
- blandingsmisbrugere
- forebyggelse
- effektmåling, dvs. evaluering af sammenhængen mellem pris og kvalitet

Unge under 18 år i misbrugsbehandling

Det fremgår, at der pr. den 31. december 2008 var 88 unge under 18 år visiteret til misbrugsbehandling (25 besvarelser). Det tilsvarende tal pr. 31. december 2007 var 36 (24 besvarelser). I sidste års redegørelse oplyste mange kommuner, at unge misbrugere var et særligt fokusområde. Dette kan muligvis forklare stigningen.

Indsats over for børn og unge i misbrug

25 kommuner har beskrevet deres indsats over for unge i misbrug. Det fremgår, at kommunerne har valgt at løse indsatsen over for børn og unge i misbrug på flere forskellige måder. Det nævnes af flere kommuner, at indsatsen er afhængig af, hvor alvorligt et misbrug, der er tale om.

Mange kommuner nævner, at den forebyggende indsats sker gennem SSP-samarbejdet, og flere kommuner har også misbrugskonsulenter med rådgivende funktion. Et par kommuner oplyser at have en egentlig rusmiddelpolitik eller – handleplan.

De fleste kommuner har et samarbejde med et misbrugscenter med et særligt behandlingstilbud for unge, for eksempel Rusnavigatørerne. Enkelte kommuner har eget behandlingstilbud for unge.

Én kommune oplyser, at de har et 'street-team' under familieafdelingen med opsøgende gadeplansmedarbejdere, der bygger bro mellem gadelivet og kommunens aktivitetstilbud.

Iværksatte og planlagte initiativer

14 kommuner oplyser at have iværksat initiativer på misbrugsområdet i 2008. Der er tale om meget forskelligartede initiativer.

2 kommuner har med midler fra Velfærdsministeriet etableret et satellitkontor i boligområderne. Projektets formål er at skabe kontakt til de udsatte/marginaliserede borgere, bl.a. i forhold til behandling for misbrug. Da den ene kommune har forpligtende samarbejde med en anden kommune, kan satellitkontoret også anvendes af denne kommune.

En kommune har ansat personer med sundhedsfaglig baggrund med henblik på øgning af SKP-funktionen og etablering af værested. En anden kommunen har udarbejdet et koncept til etablering af kommunalt tilbud om efterbehandling. En tredje kommune har iværksat tiltag for unge under 25 år i kommunalt regi. I flere kommuner har man iværksat forskellige tiltag med henblik på at analysere og kortlægge misbrugsområdet og/eller foretage kvalitetssikring.

Initiativer fra Region Hovedstaden

Regionsrådet har ifølge redegørelsen iværksat initiativer på misbrugsområdet i 2008, idet der er sket en tilpasning til den reelle efterspørgsel på Nordsjællands Misbrugscenter, som Region Hovedstaden driver.

Tværkommunale samarbejder

27 kommuner har svaret på, hvilke tværkommunale samarbejder, kommunen har eller planlægger på misbrugsområdet.

12 kommuner indgår i tværkommunalt samarbejde via et misbrugscenter, for eksempel KABS Glostrup og Nordsjællands Misbrugscenter. 10 kommuner oplyser at deltage i et tværkommunalt misbrugsnetværk eller i erfa-grupper.

Én kommune oplyser om samarbejde med en anden kommune, og 2 kommuner beskriver ikke et egentligt samarbejde. 2 kommuner oplyser direkte, at de ikke deltager i tværkommunalt samarbejde på misbrugsområdet.

Regionsrådets samarbejde med kommunerne

Regionsrådet oplyser, at samarbejdet med kommunerne i 2008 ligesom i 2007 har været forankret i en kommunal følgegruppe samt løbende netværksmøder med de involverede sagsbehandlere fra kommunerne. Samarbejdet er i 2008 udbygget i form af nedsættelse af et antal arbejdsgrupper, som har til formål at sikre mere ensartede visitationsregler og administration på området.

Øvrige bemærkninger

Kommunernes øvrige bemærkninger til misbrugsområdet er meget forskelligartede. For eksempel nævner en kommune, at den bør analysere fordele og ulemper ved at etablere eget kommunalt støttekorps. 2 kommuner påpeger, at der er en uklarhed i forbindelse med behandlingsgarantien efter servicelovens § 101, stk. 2, i de tilfælde, hvor borgeren ikke selv henvender sig, da forløbet typisk bliver længere.

Opsummering

10 af regionens kommuner har oplevet en mindre stigning i antallet af personer i misbrugsbehandling. Ifølge redegørelserne var der ved udgangen af 2008 88 unge under 18 år i misbrugsbehandling i hovedstadsregionen mod 36 i 2007.

Knap halvdelen af kommunerne oplyser, at de har iværksat initiativer på misbrugsområdet i 2008. Kommunerne mener stadig, at der er særlig grund til at have fokus på de unge misbrugere og misbrug af hash og 'feststoffer'.

5.2.2.2. Behandlingstilbud

Behandlingstilbud efter serviceloven kan bestå af socialpædagogisk bistand (støttekontaktperson) efter § 85 og genoptræning og vedligeholdelsestræning efter § 86.

I redegørelserne til udviklingsrådet er kommunerne - gerne med udgangspunkt i de indberettede tal til CIAS - blevet anmodet om at beskrive og vurdere udviklingen i 2008 inden for behandlingstilbud.

CIAS

Af CIAS-tallene ses i 2008 en svagt faldende tendens til anvendelse af støttekontaktperson-ordningen og et svagt stigende antal bevillinger af behandlingsmæssig karakter.

Socialpædagogisk støtte

21 kommuner oplyser, at de har oplevet en stigende efterspørgsel og brug af socialpædagogisk støtte. Flere kommuner nævner, at det stigende behov især skyldes borgere med ADHD/Aspergers Syndrom. Et par kommuner nævner også, at fokus på mindsteindgrebs-princippet for borgere har medført en stigende anvendelse af støtte efter servicelovens § 85.

En kommunen oplyser, at der har været et fald i anvendelsen af socialpædagogisk støtte.

Genoptræning og vedligeholdelsestræning

Der er ikke mange kommuner, som beskriver hjælp efter servicelovens § 86. Én kommune oplyser, at den samlede indsats ligger på et uændret niveau. En anden kommune beskriver, hvordan genoptræning og vedligeholdelsestræning er organiseret i kommunen.

2 kommuner anfører, at udviklingen på området har været stabil.

Fokusområder

25 kommuner har beskrevet, hvilke områder inden for socialpædagogisk støtte og behandlingstilbud, de finder særlig grund til at fokusere på. De fleste bemærkninger relaterer sig til socialpædagogisk støtte, hvor langt de fleste nævner, at der er behov for at rette fokus på de psykisk syge, herunder personer med ADHD og autismespektrumforstyrrelser. Det er nævnt af enkelte kommuner, at behovet skyldes, at besparelser rammer denne gruppe på alle offentlige niveauer, og at flere psykiatriske sengepladser er nedlagt i regionen.

Det er af 4 kommuner anført, at der er grund til at have særlig fokus på unge misbrugere. Et par kommuner henviser til, at støtte efter servicelovens § 85 kan anvendes til personer med sociale problemer med henblik på fastholdelse i eget hjem og derved forebygge hjemløshed og misbrug.

3 kommuner oplyser, at hjerneskadeområdet - personer, der er kommet ud for en erhvervet funktionsnedsættelse – er et fokusområde.

Træning efter servicelovens § 86 nævnes af 3 kommuner som et fokusområde. Én kommune bemærker, at der er behov for at have fokus på, om de forskellige lovgivninger omkring træning kunne samkøres under en lovgivning. Kommunen henviser til, at dette ville forenkle administrationen og mindske forvirringen hos borgerne. Der tænkes her på træning efter sundhedsloven, vederlagsfri fysioterapi og træning efter serviceloven.

Øvrige bemærkninger

6 kommuner har haft yderligere og meget forskellige bemærkninger til brugen af socialpædagogisk støtte. Det drejer sig hovedsagelig om kommunernes stigende brug af denne form for støtte. Der henvises til, at der er muligheder for individuelt tilrettelagte forløb, at der arbejdes med yderligere udvikling af området i forhold til bl.a. mere målrettede og afgrænsede forløb, at personer med udviklingsforstyrrelser er blevet en mere synlig gruppe, at hjælpen bl.a. bruges til at træne borgere med psykiatriske diagnoser i at benytte transport i forbindelse med flytning af distriktspsykiatrien, og at der i en kommune er etableret et forum for komplekse sa-

ger, hvor sager, der kræver særlig koordination mellem flere afdelinger og paragrafområder, drøftes.

Opsummering

Hovedparten af regionens kommuner har ifølge redegørelserne oplevet en stigning i anvendelsen af socialpædagogiske støtteordninger efter § 85. CIAS-tallene på området viser imidlertid en svagt faldende tendens.

5.2.3 Personlige hjælpeordninger

Efter § 96 skal kommunen yde et tilskud til dækning af udgifter ved ansættelse af hjælpere til pleje, overvågning og ledsagelse til personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Udbetalingen kræver, at modtageren har et aktivitetsniveau, som gør det nødvendigt at yde en ganske særlig støtte, og at modtageren selv er i stand til at administrere hjælpeordningen og fungere som arbejdsgiver.

Med virkning fra den 1. januar 2009 er hjælpeordningen ændret til 'borgerstyret personlig assistance'.

I kommunens redegørelser til udviklingsrådet er kommunerne – gerne med udgangspunkt i de indberettede tal til CIAS – blevet anmodet om at beskrive udviklingen i 2008 inden for hjælpeordningen efter servicelovens § 96.

CIAS

Tallene viser en rimelig stabil anvendelse af hjælpeordningen med et lille fald i de sidste kvartaler. I sidste kvartal er der dog kun 79%, der har indberettet mod 86% i de 2 første kvartaler og 93% i 3. kvartal.

Det fremgår også af kommunernes beskrivelser af brugen af hjælpeordningen, at der stort set ikke er sket ændringer i anvendelsen. - Én kommune har imidlertid i 2008 fordoblet antallet af personer med hjælpeordning, hvilket forklares med, at kommunen har oprettet 10 handicapboliger, som er beboet af personer med en hjælpeordning efter § 96.

Øvrige bemærkninger til hjælpeordning

Flere kommuner bemærker med henvisning til lovændringen, hvor der indføres borgerstyret personlig assistance, at flere borgere fremover vil kunne komme i betragtning til ordningen.

Et par kommuner nævner problemer i forhold til løn- og ansættelsesvilkår for hjælpere bl.a. på grund af manglende overenskomst. Det har medført vanskeligheder med at rekruttere den nødvendige arbejdskraft.

Opsummering

Der beskrives ikke de store ændringer i brugen af hjælpeordningen efter servicelovens § 96.

Det forventes, at indførelsen af borgerstyret personlig assistance vil betyde en stigning af personer med denne ordning.

5.2.4 Ledsageordningen

Ledsagelse efter servicelovens § 97 kan ydes til personer mellem 18 og 67 år, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne ikke kan

færdes på egen hånd uden for hjemmet. Personer, der opfylder betingelserne for at få ledsagelse, har ret til 15 timer pr. måned. – Bor personen, der er berettiget til ledsagelse, i et botilbud, som kan siges at dække en del af ledsagebehovet, kan der dog ske fradrag herfor ved udmålingen af ledsagelse efter § 97.

I kommunernes redegørelser til udviklingsrådet er kommunerne blevet bedt om – gerne ud fra indberettede CIAS-tal – at beskrive og vurdere udviklingen i kommunens brug af ledsageordninger efter § 97 i 2008.

CIAS

Ifølge CIAS-tallene har der i regionen været en stigning anvendelsen af ledsageordningen i de tre første kvartaler af 2008. – Da 5 af regionens kommuner ikke har indberettet for sidste kvartal af 2008, er dette tal behæftet med en sådan grad af usikkerhed, at der ikke kan udledes noget nærmere heraf.

I redegørelserne til udviklingsrådet er hovedtendensen da også blandt de 28 besvarende kommuner, at brugen af ledsageordningen beskrives som stigende. Således oplyser 15 kommuner, at de har oplevet en stigning eller en svag stigning i anvendelsen af ledsageordningen.

11 kommuner oplyser, at anvendelsen af ledsageordningen har været uændret i 2008.

En enkelt kommune angiver at have haft en stor nedgang i antallet af ledsageordninger til udviklingshæmmede borgere i botilbud. Nedgangen forklares med, at disse borgere i stedet har modtaget pædagogisk ledsagelse fra botilbudet. Kommunens anvendelse af ledsageordningen til hjemmeboende borgere oplyses at have været uændret i 2008.

Organiseringen af området

Iværksættelse af ledsageordninger efter servicelovens § 97 kan ske på forskellig vis. Enten kan borgeren selv udpege en ledsager, eller også kan der findes en ledsager i kommunens ledsagekorps, hjemmevejledergruppe eller via eksterne leverandører.

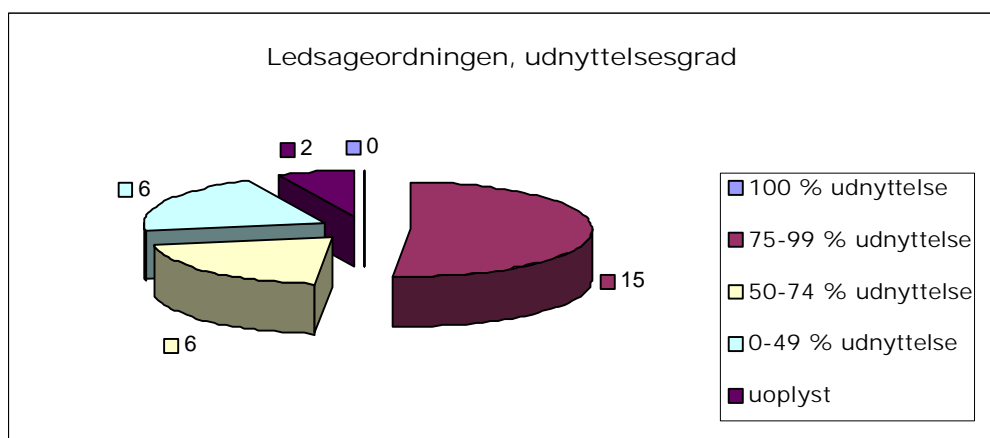
I hovedparten af regionens kommuner løses opgaven således fortsat på mere end én måde, som må antages at ske med udgangspunkt i en konkret vurdering af borgerens situation og behov.

14 kommuner oplyser, at borgeren selv udpeger sin ledsager, 13 kommuner oplyser, at de benytter sig af eget ledsagerkorps, 5 kommuner oplyser, at ledsagelse ydes af kommunens hjemmevejledergruppe eller lign., og 21 kommuner angiver, at ledsageopgaven løses på anden vis, hvilket fortrinsvis er via eksterne leverandører som Bruger og Hjælperformidlingen og Granbohus.

Gennemsnitlig udnyttelsesgrad

27 kommuner har oplyst om den gennemsnitlige udnyttelsesgrad i forhold til bevilgede ledsagetimer.

Som det fremgår af nedenstående diagram har udnyttelsesgraden også i 2008 været forholdsvis høj. – Besvarelsene viser, at mere end halvdelen af regionens kommuner har oplyst, at de havde en udnyttelsesgrad mellem 75 og 100% i 2008.

5 kommuner oplyser, at de ikke ved, hvorfor ledsageordningerne ikke udnyttes fuld ud.

Der angives dog af en række kommuner flere forklaringer på, at ledsageordningerne ikke udnyttes fuld ud. Det nævnes bl.a., at behovet for nogle måske er mindre end de bevilgede 15 timer om måneden, at sygdom og indlæggelse i perioder kan betyde, at ordningerne ikke udnyttes. Herudover nævnes det, at borgernes nedsatte funktionsniveau kan betyde, at borgeren ikke selv får taget initiativ til at benytte de bevilgede timer. Opsparing af timer nævnes også som en forklaring.

Som i kommunernes sidste redegørelser, nævnes det af flere, at der er problemer med rekruttering og fastholdelse af ledsagere. Én kommune angiver, at det tillige gælder for kommunens eksterne leverandør. Rekrutteringsproblemer har således også haft indflydelse på udnyttelsesgraden.

Høringssvar

DH's medlemmer af handicaprådet på Bornholm bemærker, at det fald, der er sket i brugen af ledsageordningen for voksne udviklingshæmmede, formentlig skyldes en ændret visitationspraksis. Dette findes problematisk, da denne gruppe borgere bør have lov til at gå egne ærinder.

Opsummering

Af dette års redegørelser fra kommunerne fremgår det, at mere end halvdelen af regionens kommuner, har en udnyttelsesgrad på ledsageordningerne på mellem 75% og 99%. – Det kan oplyses, at hele 8 kommuner oplyste at have en udnyttelsesgrad på 100% sidste år, dvs. i forbindelse med redegørelsen vedrørende 2007.

Langt de fleste kommuner oplyser, at de ikke har problemer med ordningen. De kommuner, der oplyser at have problemer, nævner primært rekruttering og fastholdelse som årsager til problemerne.

5.2.5 Dagtilbud

Efter servicelovens § 103 skal kommunen tilbyde beskyttet beskæftigelse til personer under 65 år, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår. Efter bestemmelsen kan kommunen i øvrigt tilbyde særligt tilrettelagte beskæftigelsesforløb til personer med særlige sociale problemer.

Efter § 104 skal kommunen tilbyde aktivitets- og samværstilbud til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer med henblik på opretholdelse eller forbedring af personlige færdigheder eller af livsvilkårene.

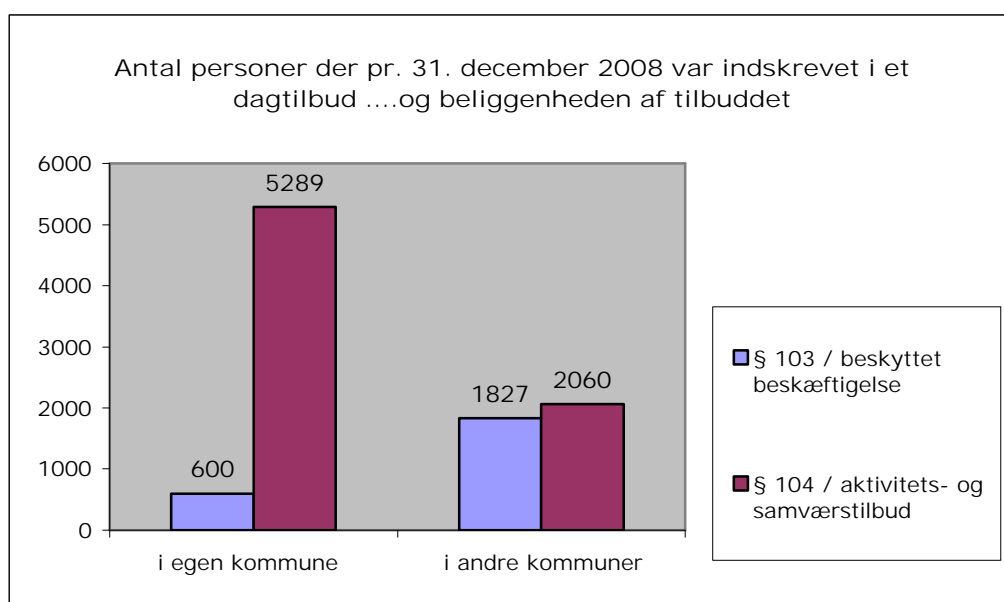
I redegørelserne til udviklingsrådet er kommunerne blevet bedt om at beskrive og vurdere udviklingen på dagtilbudsområdet - gerne med udgangspunkt i kommunens CIAS-tal.

CIAS

Det bemærkes, at det ikke er muligt at anvende regionens CIAS-tal på dette område til at belyse udviklingen i 2008. Tallene er behæftet med en sådan grad af usikkerhed, at der ikke kan udledes noget nærmere heraf. Dette skyldes svingende svarprocent, og at ikke alle/de samme kommuner har indberettet hvert kvartal.

Alle regionens 29 kommuner har i deres redegørelser beskrevet udviklingen i brugen af dagtilbud. Godt halvdelen af kommunerne oplyser, at der ikke har været væsentlige ændringer på dagtilbudsområdet i 2008, hvilket også var meldingen fra størstedelen af kommunerne om udviklingen i 2007. - 7 kommuner oplyser, at de i 2008 har oplevet en stigning eller en mindre stigning i anvendelsen af beskyttet beskæftigelse efter § 103 og 7 kommuner i anvendelsen af dagtilbud efter § 104. 4 kommuner oplyser, at der har været en stigning i anvendelsen af tilbud både efter § 103 og efter § 104.

På spørgsmålet om hvor mange personer, der pr. 31. december 2008 var indskrevet i dagtilbud i egen kommune og i andre kommuner, viser kommunernes svar, for så vidt angår beskyttet beskæftigelse efter § 103, at ca. 75% var indskrevet i tilbud i andre kommuner og ca. 25% var indskrevet i tilbud i egen kommuner. Med hensyn til aktivitetstilbud efter § 104 forholdt det sig sådan, at ca. 70% var indskrevet i tilbud i egen kommune, og ca. 30% i tilbud i andre kommuner.

På spørgsmålet om hvor mange personer, der pr. 31. december 2008, ventede på et dagtilbud i form af beskyttet beskæftigelse efter servicelovens § 103 eller et aktivitetstilbud efter § 104, angiver 22 ud af 29 kommuner, at de hverken har vente-

liste på tilbud efter § 103 eller efter § 104. - Dette tal var i 2007 16 ud af 25 kommuner.

På regionsbasis ventede 26 personer på et tilbud efter § 103, og 59 personer ventede på et tilbud efter § 104 ved udgangen af 2008. Én kommune tegnede sig også i år for hovedparten af personerne på ventelisterne. – Af sidste års redegørelse ses det, at henholdsvis 9 og 50 personer ventede på sådanne tilbud ved udgangen af 2007.

Gennemsnitlig ventetid

Om den gennemsnitlige ventetid til tilbud om beskyttet beskæftigelse oplyser hele 20 af regionens kommuner, at der ikke er ventetid på disse tilbud.

3 kommuner oplyser at have haft gennemsnitlige ventetid på 1 måned, 4 kommuner en gennemsnitlig ventetid på mellem 1 og 3 måneder, og 2 kommuner havde en gennemsnitlig ventetid på omkring 27 uger til disse tilbud.

Om den gennemsnitlige ventetid til aktivitetstilbud oplyser 17 kommuner, at der ikke er ventetid på disse tilbud. – For en enkelt kommunes vedkommende må der dog være tale om en fejlindberetning, idet den samtidig med at angive den gennemsnitlig ventetid til 0 døgn angiver at have 5 borgere på venteliste til et sådant tilbud pr. 31. december 2008.

Af de resterende kommuner, angiver 4 kommuner at have en gennemsnitlig ventetid på 1 måned, andre 4 kommuner oplyser en gennemsnitlige ventetid mellem 6 og 13 uger. 2 kommuner havde en gennemsnitlig ventetid på mellem 20 og 26 uger, mens den gennemsnitlige ventetid for én enkelt kommunen var omkring 79 uger.

Region Hovedstaden

Regionsrådet oplyser, at der heller ikke i 2008 har været ventetid til de dagtilbud, der drives af Regionsrådet. Der har fortsat været stor efterspørgsel på tilbuddene, men som i 2007 har det været muligt at imødekomme denne ved fleksibel indskrivning.

Der var pr. 31. december 2008 307 personer indskrevne i tilbud efter § 103 og 172 personer indskrevne i tilbud efter § 104, som er drevet af Regionsrådet. - Langt den overvejende del af de dagtilbud, der er i kommunerne, drives således fortsat af kommunerne selv.

Opsummering

Det generelle billede, er ligesom for 2007, at der i 2008 ikke har været væsentlige ændringer på dagtilbudsområdet. Ca. 2/3 af kommunerne oplyser ikke at have ventetid på tilbud om beskyttet beskæftigelse efter § 103, og mere end halvdelen af kommunerne angiver ikke at have haft ventetid på aktivitets- og samværstilbud efter § 104. - Regionsrådet oplyser, som det var tilfældet for 2007, at der fortsat er stor efterspørgsel på de regionsdrevne tilbud. En efterspørgsel som fortsat har kunnet imødekommes ved fleksibel indskrivning.

5.2.6 Hjælpemidler, boligindretning og biler

Da denne del af udviklingsrådets redegørelse vedrører udviklingen inden for voksenområdet, skal det - for god ordens skyld - bemærkes, at servicelovens bestem-

møder om støtte til hjælpemidler (§ 112), bil (§ 114) og boligindretning (§ 116) gælder både voksne og børn.

Efter servicelovens § 112 skal kommunen yde støtte til hjælpemidler til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når hjælpemidlet i væsentlig grad kan afhjælpe de varige følger af den nedsatte funktionsevne, i væsentlig grad kan lette den daglige tilværelse i hjemmet, eller hvis det er nødvendigt for, at den pågældende kan udøve et erhverv.

Støtte til køb af bil skal efter servicelovens § 114 ydes til personer med en varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der i væsentlig grad forringer evnen til at færdes eller i væsentlig grad vanskeliggør muligheden for at opnå eller fastholde et arbejde eller gennemføre en uddannelse uden brug af bil.

Servicelovens § 116 beskriver, hvornår kommunen skal yde hjælp til indretning af bolig til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og mulighederne i de ganske særlige tilfælde, hvor en boligændring ikke er tilstrækkelig.

I redegørelserne til udviklingsrådet er kommunerne blevet bedt om at beskrive og vurdere udviklingen på hjælpemiddelområdet og udviklingen på bil- og boligindretningsområdet. På bil- og boligindretningsområdet har dette kunnet ske med udgangspunkt i indberettede CIAS-tal, mens det ikke er tilfældet på hjælpemiddelområde, da CIAS-indberetningerne kun dækker bil- og boligindretningssager.

CIAS

Det bemærkes, at det ikke er muligt at anvende regionens CIAS-tal på dette område til at belyse udviklingen på bil- og boligindretningsområdet i 2008. Tallene er behæftet med en sådan grad af usikkerhed, at der ikke kan udledes noget nærmere heraf. Dette skyldes svingende svarprocent, og at ikke alle/de samme kommuner har indberettet hvert kvartal.

På hjælpemiddelområdet er hovedtendensen blandt de 28 besvarende kommuner, at man i 2008 har oplevet øget efterspørgsel og en stigning i antallet af bevillinger. Flere af disse kommuner oplyser, at der har været en særlig markant stigning i bevilling af høreapparater og diabeteshjælpemidler, hvilket også var tilfældet i 2007.

Ca. ¼ af kommunerne i regionen oplyser imidlertid, at der på hjælpemiddelområdet enten ikke har været de store ændringer i 2008, eller at der på nogen områder har været en svag stigning.

En enkelt kommune angiver i 2008 at have oplevet et mindre fald i bevilling af hjælpemidler, særligt for så vidt angår høretekniske hjælpemidler. Kommunen har ikke umiddelbart nogen forklaring på denne udvikling.

På bilområdet oplyser ca. halvdelen af de 27 kommuner, som har beskrevet og vurderet udviklingen på bilområdet i 2008, at der ikke har været væsentlige ændringer i kommunens bevilling af biler efter servicelovens § 114.

3 kommuner angiver, at de i 2008 har oplevet en stigning i antallet af bevillinger. - Én af disse kommuner angiver, at stigningen kan henføres til den demografiske ud-

vikling i kommunen, dvs. det forhold at der bliver flere og flere ældre. Kommunen oplyser samtidig, at kommunens bevillingen af biler til yngre er stationær.

4 kommuner oplyser, at de i 2008 har oplevet et fald eller et svagt fald i kommunens bevilling af biler efter servicelovens § 114.

Det bemærkes, at en stor del af de modtagne svar var så kortfattede og/eller upræcise, så det var svært at udlede noget af dem. – Når kommunen i spørgsmålet er bedt om at beskrive og vurdere udviklingen i 2008 i kommunens bevilling af handicapbiler, er det eksempelvis vanskeligt at udlede noget sikker omkring bevillingerne, hvis det alene angives, at der har været flere ansøgninger, eller hvis det som det eneste anføres, at der har været kortere sagsbehandlingstid i 2008.

I boligindretningssagerne oplyser godt halvdelen af de 27 besvarende kommuner, at de ikke har oplevet nogen ændring i kommunens bevillinger af boligindretninger efter servicelovens § 116 i 2008.

6 kommuner oplyser, at de i 2008 har oplevet en stigning i bevillingerne af boligindretning. En af disse kommuner tilføjer, at efterspørgslen ikke er større end at den kan tilskrives tilfældige variationer og ikke en egentlig udvikling på området, mens en anden kommune angiver, at stigningen kan henføres til en enkelt dyr boligindretningssag.

Andre 6 kommuner angiver, at de i 2008 har oplevet et fald i bevillingerne af boligindretninger. Et par af disse kommuner påpeger, at det er muligt at faldet kan henføres til den almindelige variation, der hen over årene er set på dette område. Andre to forklarer, at de i 2008 har haft et fald i antallet af store boligindretningssager.

Drift af tilbud

Der er som før kommunalreformen tre hjælpemiddelcentraler i regionen, hvorfra der ydes specialrådgivning på hjælpemiddelområdet. Hjælpemiddelcentralerne er beliggende i og drives af henholdsvis Frederiksberg, Københavns og Rødovre Kommune.

Lang størstedelen af regionens kommuner har fortsat egne hjælpemiddeldepoter, hvorfra administration af udlån af hjælpemidler foregår, og hvor tilpasning og reparation af hjælpemidler kan foretages. – Et par kommuner driver nu i samarbejde med nabokommunen hjælpemiddeldepot. Meget få kommuner angiver at have udlitteret hele området.

På kommunikationscentrene, der i dag drives af henholdsvis regionen og af Hillerød Kommune, kan regionens kommuner fortsat købe sig til specialrådgivning, udredning, afprøvning, instruktion og opfølgning i sager vedrørende særlige tekniske hjælpemidler, bl.a. synstekniske og høretekniske hjælpemidler. – Ydelser, priser m.m. aftales i forbindelse med rammeaftaleindgåelsen mellem Regionsrådet og kommunerne.

Region Hovedstaden

Regionsrådet har i redegørelsen vedrørende 2008 anført, at det er vurderingen, at der på nuværende tidspunkt ikke er nogen ændring i udviklingen i regionens tilbud på hjælpemiddelområdet.

Tværkommunale samarbejder

Størstedelen af regionens kommuner indgår på hjælpemiddelområdet fortsat i tværkommunale samarbejder. Som eksempler på tværkommunale samarbejder kan nævnes samarbejder omkring udbud og indkøbsaftaler og samarbejder omkring særlige hjælpemiddelområder. – En enkelt kommune oplyser, at det tværkommunale samarbejde vedrørende kropsbårne hjælpemidler, som kommunen deltager i, ikke bare omfatter vestegnskommunerne med også to kommuner fra Region Sjælland.

4 af de 27 besvarende kommuner oplyser, at de ikke indgår i nogen former for tværkommunale samarbejder på hjælpemiddelområdet.

Vidensnetværk vedr. hjælpemidler, m.m.

Hovedparten af regionens kommuner deltager i vidensnetværk vedrørende hjælpemidler, bil- og boligindretningssager. Der er tale om regionale og lokale netværk.

De lokale netværk vedrører emner som kropsbårne hjælpemidler, kommunikationstekniske hjælpemidler, hjælpemidler til børn, biler og boligændringer. – Der netværkes typisk med andre kommuner i nærområdet, og flere kommuner oplyser da også, at de på dette område fortsat mødes i et nordkommunenetværk og et vestegnskommunenetværk, det vil sige i netværk fra før kommunalreformen.

De regionale vidensnetværk som nævnes af en række kommuner er erfa-tilbud under Hjælpemiddelcentralen i Rødovre samt en regional bil-erfagrube.

Opsummering

På hjælpemiddelområdet er hovedtendensen at regionens kommuner oplever en øget efterspørgsel, hvor hovedparten af regionens kommuner angiver bil- og boligindretningsområdet som uændret i forhold til 2007.

6. Udviklingen inden for specialundervisningsområdet

På specialundervisningsområdet følges udviklingen efter Folkeskoleloven, Lov om Specialundervisning og Lov om uddannelse til unge med særlige behov.

Alm. specialundervisning

Specialundervisningsområdet består bl.a. af den almindelige specialundervisning. Dette område er der ikke fokuseret på i denne redegørelse, idet der dels ikke er sket ændringer i opgaven i forbindelse med kommunalreformen, dels har ministeriet de nødvendige oplysninger til at danne sig et overblik over området.

Mere end 12 timers støtte ugentligt

Udviklingsrådet ser derimod på 'specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden' (tidligere kaldet 'vidtgående specialundervisning'). Her udgør støtten mere end 12 timer ugentligt. Støtten kan ske som enkeltintegrerede forløb, som undervisning i specialklasser eller på specialskoler. For alle afgørelser på området er der klageadgang til Klagenævnet for vidtgående specialundervisning.

Specialundervisning for voksne

Specialundervisning for voksne er tilbud, der er målrettet personer, der som følge af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for særlig tilrettelagt undervisning og rådgivning. Undervisningen har til formål at afhjælpe eller begrænse virkningerne af funktionsnedsættelsen. Tilbuddet skal kunne medvirke til at forbedre deltagerens mulighed for at benytte kompenserende strategier, metoder og hjælpemidler, der øger deltagerens mulighed for aktiv deltagelse i samfundslivet.

Eksempler på specialundervisning for voksne kan være specialundervisning, der afhjælper eller begrænser virkningerne af deltagerens funktionsnedsættelse, eksempelvis træning i at anvende et stemmestyrret edb-udstyr.

Specialundervisning til voksne ordblinde er overgået til staten, der tilbyder denne i VUC-regi, og denne form for specialundervisning er således ikke omfattet af redegørelsen.

Ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov

Pr. 1. august 2007 fik kommunerne pligt til at tilbyde et 3-årigt uddannelsesprogram, der sammensættes individuelt, til alle unge med særlige behov. Målgruppen er udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov, eksempelvis autister, unge med psykiske lidelser, unge med erhvervet hjerneskade og sentudviklede. Tilbuddet er alene for unge, der ikke har mulighed for at gennemføre en anden ungdomsuddannelse med specialpædagogisk støtte, og formålet med uddannelsen er, at den unge skal få en så selvstændig voksertilværelse som muligt.

Ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov kan bestå af elementer fra daghøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler, erhvervsskoler, værksteder, praktikophold osv.

Klageadgang

Afgørelser på specialundervisningsområdet kan indklages for Klagenævnet for vidtgående specialundervisning.

6.1 Konklusion

På området for 'specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden' har størstedelen af kommunerne - i modsætning til 2007 - ikke gennemført ændringer i visitationen. Langt størstedelen af kommunerne har heller ikke hjemtaget elever, der var optaget på andre kommuners specialskoler/specialklasser. 2/3 af kommunerne beskriver, at der har været ventetid på denne form for specialundervisningstilbud.

På voksenområdet udgør undervisning til voksne med hørevanskeligheder, talestemme- og sprogsvanskeligheder samt synsvanskeligheder langt størstedelen af det samlede antal deltagere. En del kommuner har planlagt eller gennemført ændringer på området og har særlig fokus på ændring af visitationsprocedurerne. Mange kommuner oplever ventetid på voksenområdet især for borgere med behov for stemmeundervisning samt borgere med høre- og synsvanskeligheder.

27 kommuner har visiteret unge til tilbud i henhold til lov om ungdomsuddannelser for unge med særlige behov. Området bærer fortsat præg af, at der er tale om ny lovgivning, men der er øget fokus på tilrettelæggelsen og koordineringen af visitationen.

Der er generelt ikke ventetider på at modtage et tilbud om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov.

6.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen

Konklusionerne på specialundervisningsområdet i hovedstadsregionen er baseret på 28 besvarelser.

I hovedstadsregionen har kommunerne besluttet, at det mellemkommunale samarbejde om specialundervisning lægges i faste rammer. Kommunerne indgår således i et netværkssamarbejde¹⁰. Målet er, at netværkene skal have en sådan bæredygtighed, at kommunerne kan få dækket 80-90% af deres forsyningsforpligtelse i netværket i løbet af 2-4 år. Samarbejdet koordineres af Den Koordinerende Funktion for Specialundervisning (KFS)¹¹.

Anvendelsen af lands- og landsdelsdækkende tilbud

I redegørelsen til udviklingsrådet er kommunerne blevet bedt om at beskrive, hvorvidt der i 2008 har været ændringer i kommunernes anvendelse af lands- og landsdelsdækkende tilbud. 18 kommuner har ikke oplevet væsentlige ændringer, mens 6 kommuner har oplyst om en faldende tendens. 3 kommuner anvender ikke lands- og landsdelsdækkende tilbud.

Samtlige kommuner på nær en enkelt har i 2008 ikke opsagt aftaler/kontrakter med lokale eller regionale specialrådgivningscentre. Denne ene kommune oplyser, at det er tydeligt, at der er en forventning om, at kommunerne selv løfter opgaverne, hvorfor kommunen har ansat specialuddannet personale til det.

Lokale forhold, der udgør særlige udfordringer

I deres redegørelser til udviklingsrådet er kommunerne blevet bedt om at beskrive, hvorvidt der i forbindelse med strukturreformen er lokale forhold, der udgør særlige udfordringer på specialundervisningsområdet. Halvdelen af kommunerne i hovedstadsregionen svarer bekræftende herpå og nævner i den forbindelse blandt andet følgende forhold:

- mangel på specialskoler/pladser til børn med generelle indlæringsvanskeligheder
- behov for tæt netværkssamarbejde for at kunne leve op til forsyningsforpligtelsen, idet kommunerne ikke kan opbygge lokale tilbud til alle målgrupper inden for specialundervisning
- sikring af udvikling af det samlede specialundervisningsområde under hensyntagen til forpligtende samarbejder.

---

¹⁰ Der er dannet 8 netværk i hovedstadsregionen. Netværkene består af følgende kommuner:

1. Helsingør, Fredensborg og Hørsholm
2. Halsnæs, Hillerød, Frederikssund og Gribskov
3. Allerød, Furesø og Egedal
4. Gentofte, Lyngby-Taarbæk og Rudersdal
5. Gladsaxe, Herlev, Ballerup og Frederiksberg
6. Høje-Tåstrup, Albertslund, Glostrup, Rødovre, Ishøj/Vallensbæk, Brøndby, Hvidovre og Tårnby/Dragør
7. Bornholm
8. København.

¹¹ Kilde: Sammenfatning af det mellemkommunale samarbejde på specialundervisningsområdet i Hovedstadsregionen for skoleåret 2007/2008 til 2010/11, s. 4, udarbejdet af KFS.

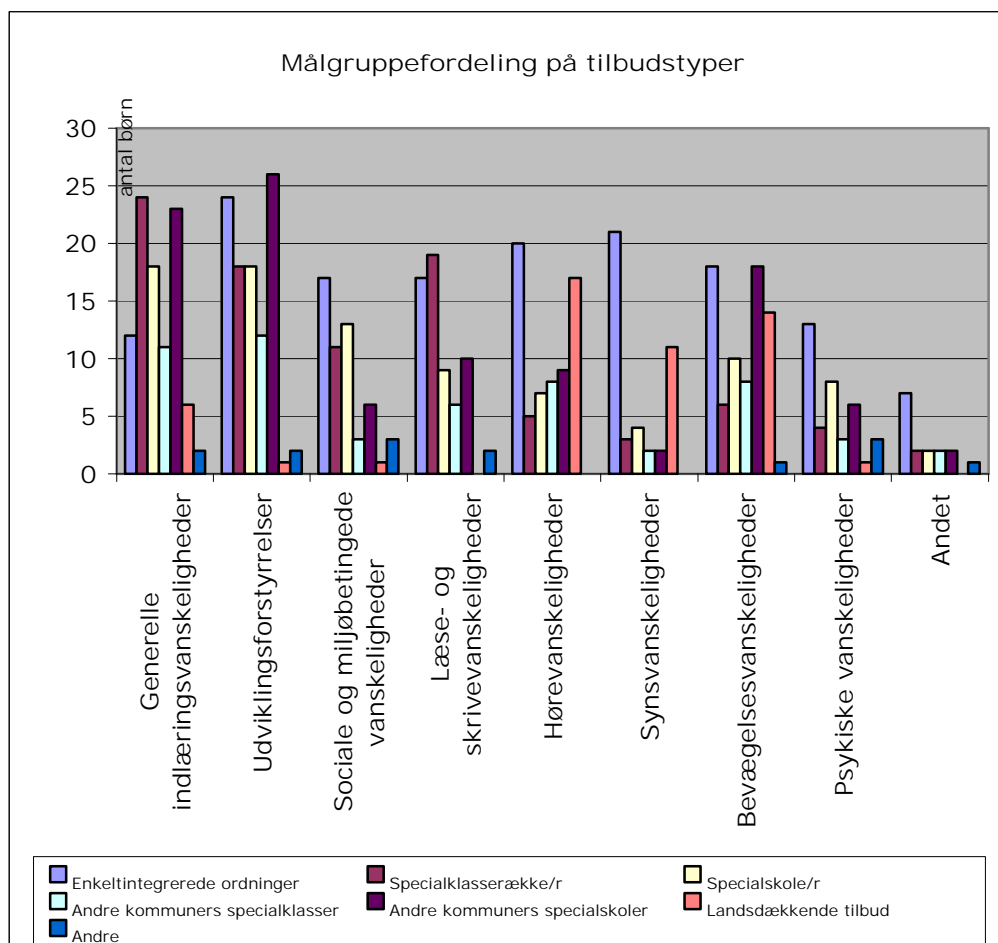
6.2.1 Almindelig specialundervisning

Som nævnt indledningsvis er der i redegørelsen for 2008 ikke fokus på den almindelige specialundervisning.

6.2.2 Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden

Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden gives til de elever, der har brug for støtte, der ligger ud over den støtte, der kan rummes inden for den almindelige specialundervisning.

Målgrupper
fordelt på
forskellige
tilbud

Som det ses af oversigten, anvender kommunerne inden for alle målgrupper i vid udstrækning enkeltintegrerede ordninger. Specialklasserækker anvendes hovedsageligt inden for målgrupperne børn med generelle indlæringsvanskeligheder, udviklingsforstyrrelser, sociale og miljøbetingede vanskeligheder samt læse- og skrivevanskeligheder, hvilket ligeledes - til dels - gør sig gældende for anvendelsen af andre kommuners specialklasser. For så vidt angår specialskolerne anvendes disse hovedsageligt af kommunerne inden for målgrupperne børn med generelle indlæringsvanskeligheder, udviklingsforstyrrelser, sociale og miljøbetingede vanskeligheder, bevægelsesvanskeligheder samt læse- og skrivevanskeligheder. Ud fra oversigten ses næsten samme tendens for så vidt angår anvendelsen af andre kommuners specialskoler, hvilket generelt anvendes i større udstrækning end specialskolerne. De landsdækkende tilbud anvendes hovedsageligt inden for målgrupperne hørevanskeligheder, synsvanskeligheder og bevægelsesvanskeligheder.

Af andre tilbud nævner kommunerne i hovedstadsregionen efterskoler, dagbehandlingstilbud og andre regioners tilbud (ved udviklingsforstyrrelser). Inden for målgruppen afhænger valg af tilbud af vanskelighedens tyngde hos det enkelte barn.

Bevæggrunde for kommunens visitering

Kommunerne har i redegørelserne svaret, at de bevæggrunde, der har ligget til grund for kommunens visitering til tilbuddene hovedsageligt udspringer af forældrenes ønske, at barnet passer godt i målgruppen, samt at det er det mest specialiserede tilbud. Herudover har nærhedsprincippet haft betydning for så vidt angår enkeltintegrerede ordninger, specialklasserækker og -skoler, hvorimod økonomiske grunde, ikke synes at spille en afgørende rolle.

Hjemtagne elever

Kommunerne er i deres redegørelse til udviklingsrådet blevet bedt om at beskrive, hvorvidt de har hjemtaget elever. 20 kommuner har oplyst, at de ikke har hjemtaget elever optaget på andre kommuners specialskoler/specialklasser, mens 8 kommuner har svarer bekræftende herpå. Baggrunden for disse kommuners beslutning om hjemtagelse har primært været forældrenes ønske herom. Herudover har barnets ønske om hjemtagelse, og hensynet til at barnet passer godt i målgruppen i et tilbud i hjemkommunen haft betydning.

Gennemførte ændringer i 2008

18 kommuner har ikke gennemført ændringer i visitationen inden for området for 'specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden' i 2008. I 2007 var det tilsvarende tal 10 kommuner.

De kommuner, som har gennemført visitationsændringer, beskriver overvejende disse som ensretning af procedure for visitation for at sikre ensartethed og kvalitetsudvikling samt samarbejde i netværksgrupper omkring visitation og efterfølgende harmonisering.

De fleste kommuner begrundes ændringerne med et ønske om at højne kvaliteten i tilbuddet. Herudover har en øgning af kapaciteten og ændring af omfanget af tilbuddene ligeledes haft betydning.

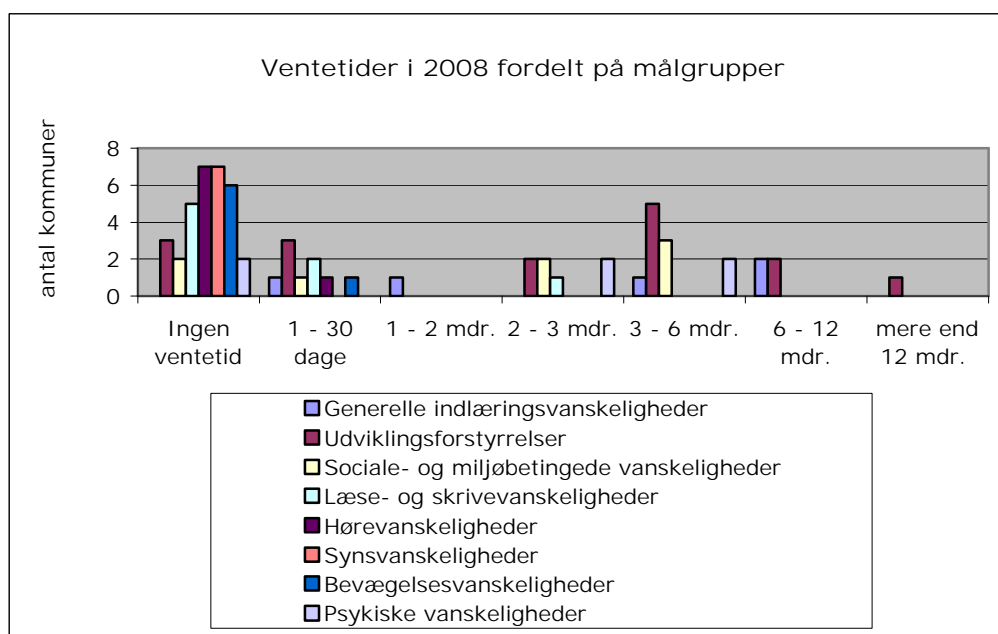
Endelig beskrives ønsker om lettelse af sagsgangen i visitationsprocessen, bedre og mere kvalificeret visitation, øget inklusion¹² og forebyggelse samt bedre overblik over midlernes anvendelse.

Ventetider

Størstedelen af regionens kommuner anfører, at der har været ventetider på at modtage et tilbud om 'specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden'.

---

¹² Inklusion, som udspringer af ordet 'inkludere', betyder, at der arbejdes på at den unge kan placeres inden for det almindelige system, i stedet for at placere den unge i et særtilbud.

Som det fremgår af tabellen, har langt størstedelen af kommunerne ingen ventetider på de forskellige målgrupper. – Det bemærkes dog, at ikke alle kommuner har besvaret alle dele af spørgsmålet, hvorfor tabellen er udfærdiget på baggrund af de modtagne svar og må tages med et vist forbehold.

Flere kommuner beskriver, at de har ventetider på mellem fire uger og seks måneder. Det oplyses, at det er vanskeligt at skaffe specialiserede tilbud til autisme/ADHD-børn og til børn med blandingsdiagnoser, samt at der ofte er kapacitetsmangel på meget specialiserede skoler.

Enkelte kommuner anfører, at ventetiden er gennemsnitlig og uforudsigelig, og derfor svært at opgøre i præcise tal.

Høringssvar

DH's medlemmer af handicaprådet på Bornholm og i Albertslund samt Hillerød Handicapråd påpeger i deres høringssvar, at det er bekymrende og ikke-acceptabelt, at der er så lang ventetid på specialundervisning for børn med udviklingsforstyrrelser (oplyst at være henholdsvis 26 uger, 64 uger og 52 uger i de nævnte kommuner). Det ønskes oplyst, hvordan kommunerne vil nedbringe ventetiden på området.

DH's medlemmer af handicaprådet på Bornholm finder det ikke acceptabelt, at kommunen bruger beliggenhed som undskyldning for ikke at etablere et tilbud, eller at beliggenhed har betydning for de tilbud som ungdomsuddannelsen sammensættes af.

Skole og Samfund, København, påpeger i deres høringssvar, at de ikke kan genkende kommunens beskrivelse af specialundervisningsområdet. – Det nævnes i den forbindelse bl.a., at de seneste års arbejde med inklusion af elever med flere diagnoser kunne være positiv i forhold til at udvide tolerancen og normalitetsbegrebet eleverne imellem, hvis kommunen afsatte tilstrækkeligt med midler til at løfte opgaven. Det påpeges, at kun omkring halvdelen af de søgte støttetimer imødekommes, og at dette betyder, at inklusionsarbejdet, som det foregår nu, sker på be-

kostning af de børn, som har behov for almindelig specialundervisning, idet midlerne hentes der.

M.h.t. ventetider bemærker Skole og Samfund, København, at det ikke er korrekt, når kommunen i sin redegørelse til udviklingsrådet oplyser, at der ikke er ventetid på at modtage tilbud om vidtgående specialundervisning ('specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden'. Der henvises til at børn placeres i "skolegrupper" i perioden fra det er vurderet, at børnene ikke kan være i normalområdet, og indtil man finder ud af, hvad der skal ske med eleven eller til der er plads på en specialinstitution. Det bemærkes også, at spørgeskemaets definitionen af 'ventetid' betyder, at ventetiden på at komme til hos PPR¹³ ikke indgår, og at Københavns Kommune har en stor udfordring der.

Opsummering

På området for 'specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden' har størstedelen af kommunerne - i modsætning til 2007 - ikke gennemført ændringer i visitationen. Langt størstedelen af kommunerne har heller ikke hjemtaget elever, der var optaget på andre kommuners specialskoler/specialklasser. 2/3 af kommunerne beskriver, at der har været ventetid på denne form for specialundervisningstilbud.

6.2.3 Undervisning af voksne med behov for specialundervisning

Med kommunalreformen blev myndighedsansvaret for specialundervisning til voksne med en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse placeret hos kommunerne (tilbud til ordblinde er placeret i VUC).

Kommunerne har i deres redegørelser angivet antallet af deltagere i de forskellige tilbudstyper.

Skema 1

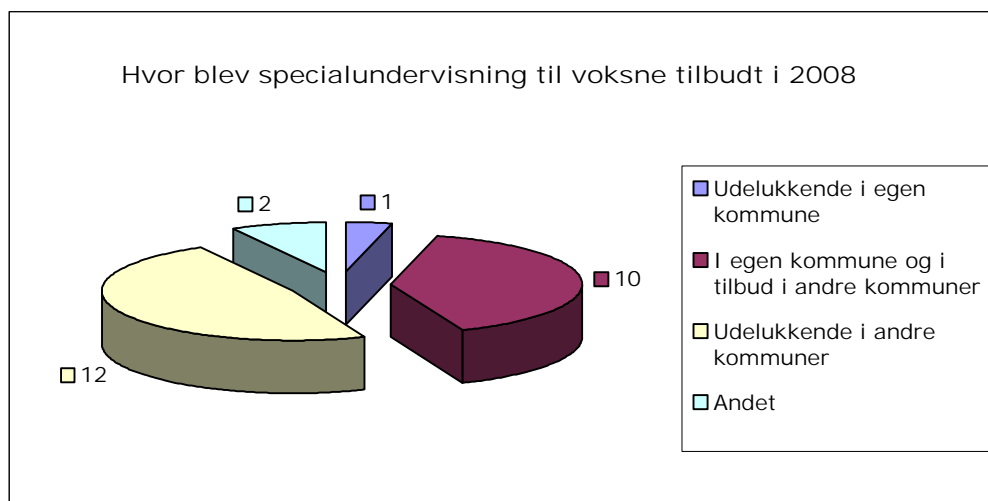
Antallet af deltagere i de forskellige tilbudstyper i 2007 og 2008

	Ved indgangen til skoleåret 2007/2008	Ved indgangen til skoleåret 2008/2009
Læse- og stavevanskeligheder	96	308
Bevægelsesvanskeligheder	91	139
Synsvanskeligheder	1280	1331
Hørevanskeligheder	6239	6838
Tale-, stemme- og sprogvanskeligheder	1776	1994
Sindslidende	305	269
Generelle vanskeligheder	114	335
Sent erhvervet hjerneskade	461	668
Udviklingsforstyrrelser	292	273
Andet	310	224

Som det fremgår af tabellen, er der flest deltagere i tilbuddene til voksne med hørevanskeligheder, tale/stemme- og sprogvanskeligheder samt synsvanskeligheder, hvilket også var tilfældet i 2007. Færrest deltagere findes i tilbuddene til voksne i

¹³ PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning)

2008 med bevægelsesvanskeligheder og sindslidende. Der ses en stigning i antallet af deltagere i langt de fleste typer tilbud fra 2007 til 2008, dog ikke inden for voksne med sindslidelser og udviklingsforstyrrelser. Særlig markant har stigningen været i tilbuddene til voksne med læse- og stavevanskeligheder, generelle vanskeligheder og erhvervede hjerneskader. På grundlag af oplysningerne kan det konkluderes, at der er sket en ændring i antallet af deltagere i de forskellige tilbudstyper fra 2007 til 2008.

Hvor tilbydes specialundervisning

10 kommuner oplyser, at specialundervisning efter lov om specialundervisning til voksne tilbydes i egen kommune sammen med tilbud i andre kommuner. 12 kommuner oplyser, at de udelukkende benytter sig af tilbud i andre kommuner, mens kun en enkelt kommune udelukkende tilbyder denne type specialundervisning i egen kommune. Enkelte kommuner har svaret, at de tilbyder specialundervisning i samarbejde med regionen samt private udbydere.

Kommunernes tilbud om specialundervisning til voksne i 2008 ses ikke at have ændret sig nævneværdigt siden 2007.

Gennemførte ændringer

17 kommuner har ikke gennemført ændringer på området for specialundervisning til voksne i 2008. 10 kommuner har gennemført ændringer inden for området i 2008, og nævner herunder blandt andet ændringer i visitationsproceduren og ned-sættelse af et visitationsudvalg.

For de fleste kommuners vedkommende har man med ændringerne ønsket at højne kvaliteten i tilbuddet. Herudover har en øgning af kapaciteten og opnåelse af besparelser ligeledes haft betydning.

Ventetider

I redegørelsen til udviklingsrådet er kommunerne blevet bedt om at beskrive, hvorvidt der i 2008 har været ventetid på at modtage tilbud om specialundervisning for voksne.

17 kommuner har ikke oplevet ventetid på at modtage et tilbud om specialundervisning til voksne.

9 kommuner bekræfter, at de har oplevet ventetid, og herunder nævnes gruppen af borgere med behov for stemmeundervisning samt borgere med høre- og synsvanskeligheder.

Flere kommuner bemærker til kommunens tilbud om specialundervisning til voksne, at opgaven rent administrativt er arbejdskrævende for kommunen, om end oprettelse af visitationsudvalg og ændring af visitationsprocedure har lettet arbejdet.

Opsummering

På voksenområdet udgør undervisning til voksne med hørevanskeligheder, talestemme- og sprogvanskeligheder samt synsvanskeligheder fortsat i 2008 langt størstedelen af det samlede antal deltagere. Omkring en tredjedel af kommunerne har planlagt eller gennemført ændringer på området. Kommunerne har især fokus på ændret visitation i form af oprettelse af udvalg og ændring af procedure. Langt de fleste kommuner oplever ventetider på voksenområdet især for borgere med behov for stemmeundervisning samt høre- og synsvanskeligheder.

6.2.4 Ungdomsuddannelse for unge med særlige behov

Med skoleåret 2007/2008 trådte lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov i kraft. Loven giver unge med særlige behov ret til 3 års ungdomsuddannelse.

For kommunerne i hovedstaden var det samlet set 504 unge, der for skoleåret 2008/2009 havde søgt optagelse på ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov.

Skema 2

Antal elever, der modtog undervisning efter lov om ungdomsuddannelser for unge med særlige behov ved indgangen til skoleåret 2007/2008 og 2008/2009

	I egen kommune	Visiteret til tilbud i anden kommune
2007/2008 i alt	155	95
2008/2009 i alt	175	357

Som det ses, er der samlet set visiteret flest unge til tilbud i anden kommune ved indgangen til skoleåret 2008/2009, nemlig 357 elever. De fleste kommuner har 10-20 elever visiteret til tilbud uden for hjemkommunen. For så vidt angår unge visiteret til tilbud i egen kommune, fremgår det, at én kommune alene står for 111 af disse elever. Herudover har langt de fleste kommuner kun få elever, der er visiteret til ungdomsuddannelse i egen kommune.

Udviklingen fra skoleåret 2007/2008 til 2008/2009

Der ses en ændring i visitationen siden 2007, hvor der samlet set var flest unge visiteret til tilbud i egen kommune, nemlig 155 elever. Også i 2007 stod én kommune alene for et meget stort antal af elever, der var visiteret i egen kommune (125 elever). Udviklingen med en øget tilgang i elevtallet for unge, der er visiteret til uddannelses tilbud i andre kommuner, var allerede i 2007 forventet af mange kommuner (19). Udviklingen i antallet af elever på ungdomsuddannelsen i tilbud i egen kommune/tilbud i anden kommune kan givetvis forklares med, at der stadig i 2008 er tale om ny lovgivning, som i 2007 endnu ikke var fuldt implementeret, og at fordelingen i visiteringen derfor ikke gav et retvisende billede.

Øvrige bemærkninger

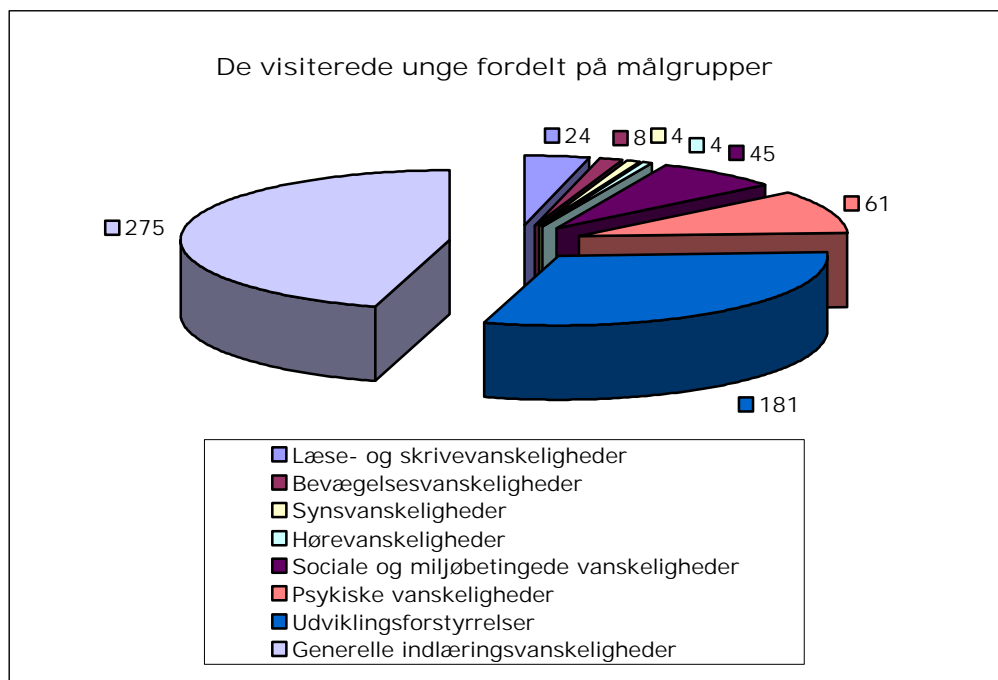
Mange kommuner bemærker, at der har været en øget tilgang af elever fra skoleåret 2007/2008 til skoleåret 2008/2009 på ungdomsuddannelsen, hvilket de ligeledes forventer fremover. Flere kommuner bemærker, at lovgivningen først er blevet fuldt implementeret i 2008, og at kommunerne har fået bedre kendskab til visitationsprocedurer, målgruppe og anvendelsen af ungdomsuddannelsen. Enkelte kommuner har ingen ungdomsuddannelse og anvender tilbud i andre kommuner, andre har et beskedent antal optagne elever.

Høringssvar

DH-Albertslunds medlemmer af handicaprådet vurderer, at der er et stort antal potentielle brugere af ungdomsuddannelsen af unge med særlige behov, som ikke har kendskab til retskravet om en ungdomsuddannelse. Kommunen opfordres derfor til at øge informationsindsatsen i forhold til de unge med særlige behov og deres pårørende.

Skole og Samfund, København, angiver i sit høringssvar at undre sig over, at kommunen ønsker, at eleverne på 'Ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov' skal have SU i stedet for de offentlige ydelser, som de får nu, hvor det er oplyst, at ingen elever er forsørget af forældrene men alle får førtidspension, forrevalidering eller kontanthjælp.

Kommunerne har i deres redegørelser angivet hvilken målgruppe de visiterede unge tilhører.

Som det fremgår af diagrammet tilhører langt de fleste unge visiteret til ungdomsuddannelsen målgruppen af unge med udviklingsforstyrrelser og generelle indlæringsvanskeligheder.

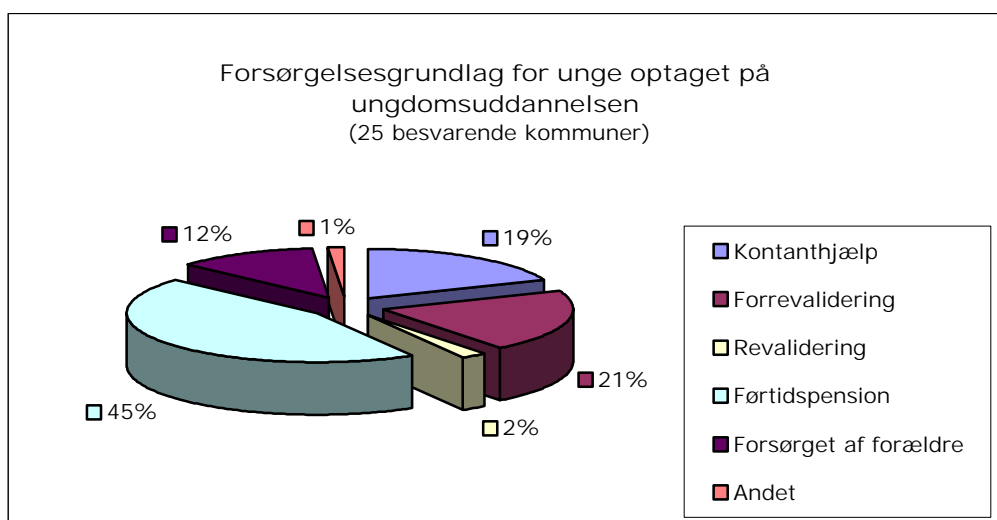
Baggrunden for at visitere til et ungdomsuddannelses tilbud i andre kommuner oplyses at være, at kommunen ikke selv har det rette tilbud, at der i en anden kommune er et mere specialiseret tilbud, samt at forældrene eller den unge ønsker dette.

Praktikophold

Som led i ungdomsuddannelsen skal de unge tilbydes et praktikophold. Størstedelen af kommunerne benytter i den forbindelse fortrinsvist (i prioriteret rækkefølge)

- revalideringsinstitutioner og beskyttet beskæftigelse
- beskæftigelses- og dagtilbud til voksne
- offentlige institutioner mm.

Sammenlignet med 2007 er der sket en stigning i anvendelsen af revalideringsinstitutioner og beskyttet beskæftigelse som praktikophold.

Som det ses af diagrammet ovenfor er forsørgelsesgrundlaget førtidspension for langt de fleste af de unge optaget på ungdomsuddannelsen. Herudover er mange på revalidering eller forrevalidering.

Samtidigt i døgnoophold

Kommunerne har i deres redegørelser angivet, hvor mange unge der samtidig med at være elever på ungdomsuddannelsen er indskrevet i døgntilbud. I hovedstadsregionen er der – efter det oplyste – i alt 118 unge i døgntilbud samtidig med, at de modtager tilbud om uddannelse efter lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov. Heraf er 99 unge i døgnoophold i anden kommune end hjemkommunen, og 19 unge er i døgntilbud i egen kommune.

Der er tale om en markant stigning siden 2007, hvor alene 27 unge var i døgntilbud samtidig med, at de modtog tilbud om uddannelse efter lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov. I 2007 var 19 af de unge i døgnoophold i anden kommune end hjemkommunen, og 8 unge var i døgntilbud i egen kommune.

Planlagte eller gennemførte ændringer

21 af hovedstadsregionens kommuner oplyser, at de ikke har planlagt eller gennemført ændringer af ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov.

7 kommuner oplyser, at de har planlagt eller gennemført ændringer på området i 2008. I den forbindelse nævnes oprettelse af visitationsudvalg, ændring af uddannelsesplaner samt oprettelse af ungdomsuddannelsesstilbud.

Formålet med ændringerne beskrives som opnåelse af besparelser, højnelse af kvaliteten i de enkelte tilbud samt en udvidelse af målgruppen.

Afklaringsforløb

Ifølge loven skal ungdomsuddannelsen indledes med et afklaringsforløb på op til 12 uger. Afklaringsforløbet skal afdække den unges ønsker og muligheder, herunder for fremtidig uddannelse og beskæftigelse. Størstedelen af de kommuner, der har angivet længden af afklaringsforløbet oplyser, at de indleder uddannelsen med et afklaringsforløb på 12 uger, hvilket svarer til 2007.

Ventetider

I redegørelsen til udviklingsrådet er kommunerne blevet bedt om at beskrive, hvorvidt der i 2008 har været ventetid på at modtage et tilbud om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov.

25 kommuner oplyser, at de ikke har oplevet ventetid på området.

Vurdering af ungdomsuddannelsen

Næsten samtlige kommuner finder, at ungdomsuddannelsen er et godt tilbud til unge med særlige behov, idet den bl.a. sikrer de unge, der ikke kan opnå beskæftigelse eller uddannelse på ordinære vilkår, et uddannelsesforløb, hvorved de opnår kompetenceudvikling i lighed med andre unge. Målgruppen synes større end først antaget. Enkelte kommuner finder det svært at vurdere ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov, da lovgivningen fortsat er ny. Andre anfører blandt andet, at der er uklarhed omkring forsørgelsesgrundlaget for de unge, at udgiftsniveauet er meget højt, og at der burde ske en forenkling af sagsgangen.

Opsummering

27 af kommunerne i hovedstadsregionen har visiteret unge til tilbud i henhold til lov om ungdomsuddannelser for unge med særlige behov, hvilket er en stigning i forhold til 2007, hvor alene 17 af kommunerne i hovedstadsregionen havde visiteret unge til tilbud herefter. Området syntes fortsat præget af, at der er tale om ny lovgivning, men den øgede fokus på tilrettelæggelsen og koordineringen af visitationen siden 2007 har givet bedre kendskab til visitationsprocedure og målgruppe og således større anvendelse af uddannelsen, om end dette fortsat er i fokus.

Der syntes generelt ikke at være ventetider på at modtage tilbud om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov. Det kan skyldes, at de unge – forud for at de starter på ungdomsuddannelsen - ikke figurerer på ventelisterne, hvis de indtil da er i et andet skoletilbud eksempelvis 10. klasse.

.....

Øvrige bemærkninger til specialundervisningssområdet

Én kommune udtrykker bekymring for den nedgang, der har været i søgningen til specialundervisning for voksne fra en del kommuner i regionen. En del kommuner ønsker selv at give tilbud til deres egne borgere, hvilket er problematisk i forhold til rammeaftalen, hvor der forudsættes et uændret forbrug af specialundervisning på kort sigt.

En anden oplyser, at såvel ungdomsuddannelsen som specialundervisning er meget afhængig af markedets efterspørgsel.

En tredje kommunen finder, at der har manglet vejledning på området specialundervisning for voksne – ifølge Undervisningsministeriet er vejledningen først på vej nu.

Regionsrådet er på specialundervisningsområdet driftsherre for kommunikationscentre – Center for syn og kommunikation og Tale høre instituttet – samt specialundervisning efter servicelovens § 20, stk. 2 på behandlingshjemmet Nøddebo-gård og det lands- og landsdelsdækkende tilbud Geelsgaard.

De vidensnetværk omkring specialundervisning som regionen deltager i er såvel nationale som regionale. Af nationale vidensnetværk nævnes eksempelvis netværk om neurorehabilitering, Skandinavisk netværk vedr. synsrehabilitering og Fagligt netværk om kommunikationsteknologiske hjælpemidler. Af regionale vidensnetværk nævnes Netværk mellem kommunikationscentre i Region Hovedstaden og Tværfagligt netværk for Geelsgårdsskolen og Øresundsskolen. Regionen har ingen lokale vidensnetværk omkring specialundervisning.

Regionsrådet har ikke i 2008 justeret, udvidet eller tilpasset specialundervisnings-tilbud i 2008.

Region Hovedstaden udtrykker i sin redegørelse for 2008 – ligesom i 2007 - fortsat bekymring for tilgangen af brugere til de ydelser, der leveres af regionens kommunikationscentre. Ifølge regionen skyldes dette, at kommunikationscentre, der forud for kommunalreformen var 100% finansieret af amterne, fra 2007 blev finansieret af abonnementsordninger, hvilket har betydet, at kommunerne ikke har fået et tilstrækkeligt kendskab til indhold, omfang og udgifter.

Endvidere udtrykker Region Hovedstaden bekymring for udviklingen i forhold til kommunikationscentre og hjerneskadeområdet, da rammeaftalerne på ingen måde har vist sig i stand til at opsamle de ændringer, der er sket, og som vil vanskeliggøre sikring af tilbud til de svageste brugere.

7. Særlige temaer

Velfærdsministeren, nu indenrigs- og socialministeren, har bedt udviklingsrådene om i redegørelsen for 2008 at have særligt fokus på tilbud til personer med erhvervet hjerneskade.

Undervisningsministeren har bedt udviklingsrådene have særlig fokus på specialundervisning og anden særligt tilrettelagt undervisning til unge og voksne med særlige behov.

Særligt tema I

Udviklingsrådene skal beskrive og vurdere i hvilket omfang, der er sket ændringer i tilbuddene og i de ydelser, der i 2008 er givet til børn, unge og voksne med erhvervet hjerneskade, og hvilken betydning eventuelle ændringer har for indsatsen for de omfattede målgrupper. Der tænkes på både midlertidige og varige botilbud, genoptræning og vedligeholdelsestræning samt specialrådgivning.

Udviklingsrådene skal bl.a. se på, om der er tilbud til personer med erhvervet hjerneskade, som er blevet reduceret/udvidet eller nedlagt/planlagt nedlagt og hvorfor. Endvidere skal udviklingsrådene se på, om der truffet beslutninger om etablering af nye kommunale eller regionale tilbud til personer med erhvervet hjerneskade. Endelig skal udviklingsrådene se på, om der er etableret tværfaglige samarbejder på

området, om der er sket væsentlige ændringer i kommunernes visitationspraksis, om der er en ensartet udvikling i kommunerne, og om der er forskel på, hvilken rådgivning/genoptræning borgerne får i de enkelte kommuner.

Særligt tema II

Loven om ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov trådte i kraft 1. august 2007, og herved blev unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov ligestillede med andre unge, således at alle unge har mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Udviklingsrådene skal i deres redegørelser for 2008 særligt behandle kommunernes brug af uddannelses tilbud og praktiksteder, herunder hvilke tilbud, der anvendes ud over de kommunale institutioner, samt kommunernes inddragelse af elementer fra andre uddannelser i uddannelsesplanerne. Endvidere skal udviklingsrådene se på ungdomsuddannelsens muligheder for at give den unge tilknytning til et ungdomsmiljø.

Kompenserende specialundervisning for voksne har været givet efter selvstændig lov siden 1980. Med kommunalreformens ikrafttræden den 1. januar 2007 er ansvaret for specialundervisning for voksne placeret hos kommunalbestyrelsen, der skal sørge for, at der er tilbud til de borgere, der har behov herfor.

Udviklingsrådene skal i 2008 have fokus på kommunikationscentrene og undervisningen af hjerneskadede, samt om der er sket ændringer i de eksisterende institutioners betjening og serviceydelser vedrørende specialundervisning for voksne.

Temaerne er en del af denne redegørelse.

Det af velfærdsministeren udmeldte særlige tema er indarbejdet i de spørgsmål, som udviklingsrådene har bedt kommuner og regioner tage udgangspunkt i ved udarbejdelse af redegørelsen. – Da undervisningsministeren først udmeldte sit særlige tema efter udsendelsen af spørgeskemaerne, har kommunerne skullet besvare de spørgsmål, der rejses i dette tema, i spørgeskemaets afsluttende fritekstfelt. Det er dog udviklingsrådets vurdering, at temaet i en vis udstrækning er dækket af de øvrige spørgsmål i spørgeskemaet vedrørende specialundervisningsområdet.

7.1.1 Udviklingsrådets konklusion vedr. tema I

Langt størstedelen af kommunerne har hverken ændret eller etableret nye tilbud til børn og unge med erhvervet hjerneskade, ligesom der heller ikke er ændret på visitationen.

Alle kommuner på nær en enkelt har ikke etableret nye tilbud til voksne med erhvervet hjerneskade, ligesom der heller ikke er sket væsentlige ændringer i visitationspraksis. En mindre del af kommunerne har derimod udvidet deres tilbud til denne gruppe.

7.1.2 Beskrivelse og analyse (tema I)

Udviklingsrådene skal beskrive og vurdere i hvilket omfang, der er sket ændringer i tilbuddene og i de ydelser, der i 2008 er givet til børn, unge og voksne med erhvervet hjerneskade, og hvilken betydning eventuelle ændringer har for indsatsen for de omfattede målgrupper.

Gennemførte ændringer i tilbuddene

På børne- og ungeområdet oplyser 21 kommuner i hovedstadsregionen, at de ikke har ændret på tilbuddene til børn og unge med erhvervet hjerneskade.

3 kommuner har i 2008 udvidet deres tilbud til børn og unge med erhvervet hjerneskade, herunder nævnes etablering af et rehabiliteringscenter i et af de særlige § 32-dagtilbud og ansættelse af hjerneskadekoordinator.

Kun meget få kommuner har besvaret spørgsmålet om, hvad kommunen ønsker at opnå ved ændringerne, hvorfor der ikke kan sige noget generelt herom.

Nye kommunale eller regionale tilbud

24 kommuner oplyser, at der ikke er truffet beslutning om etablering af nye kommunale eller regionale tilbud til børn og unge med erhvervet hjerneskade.

En enkelt kommune oplyser, at der er ansat hjerneskadekoordinator, som har forestået uddannelse/opgradering af personale på genoptræningsområdet.

Tværkommunalt og regionalt samarbejde

Godt halvdelen af kommunerne oplyser, at de ikke deltager i tværkommunalt eller regionalt samarbejde om tilbud til børn og unge med erhvervet hjerneskade.

Knap halvdelen af kommunerne deltager således i samarbejder på området. – I den forbindelse nævnes deltagelse i et regional tværfagligt samråd med en fast kontaktperson. Herudover nævnes erfarings- og vidensdeling i tværgående samarbejder under Videnscenter for Hjerneskade samt i netværkssamarbejde med andre kommuner.

Ændringer i kommunens visitationspraksis

22 kommuner oplyser, at der ikke er sket væsentlige ændringer i kommunens visitationspraksis på dette område i 2008. Kommunerne visiterer som før kommunalreformen.

Én kommune oplyser, at der er sket væsentlige ændringer i visiteringen, idet opgaven nu forestås af en hjerneskadekoordinator. Således benyttes eget personale med særlig viden. - En anden kommune oplyser, at der i højere grad nu visiteres efter det mest kvalificerede tilbud frem for tilbud i de "gamle amter".

Flere kommuner oplyser, at baggrunden for de visitationsændringer, der er foretaget, er et ønske om at kunne give tilbud i nærområdet og tilbud af meget høj faglighed. Enkelte kommuner nævner et ønske om at opnå besparelser. Idet kun godt halvdelen af kommunerne har besvaret spørgsmålet, er dette dog behæftet med en del usikkerhed.

Gennemførte ændringer i tilbuddene

På voksenområdet oplyser 15 kommuner, at der ikke i 2008 er sket ændringer i tilbuddene til voksne med erhvervet hjerneskade. - 7 kommuner har i årets løb udvidet tilbuddene til voksne med erhvervet hjerneskade.

Af gennemførte ændringer nævnes udvidelse af hjerneskadeteamet med flere faggrupper, ansættelse af flere hjerneskadekonsulenter, koordinering af sagsbehandling, ændring af dagtilbuddene samt oprettelse af en hjerneskadefunktion og nedsættelse af et hjerneskaderåd.

Én kommune beskriver, at der er indledt et samarbejde med en udbyder på området for senhjerneskadede, som har specialiseret sig i at give dagtilbud og hjemmevejledning. En anden kommune beskriver, at der er nedsat en arbejdsgruppe med henblik på at udarbejde forslag til fremtidig indsats og sagsbehandling for borgere med erhvervet hjerneskade. Endelig beskriver én kommune, at kommunen har styrket samarbejdet med kommunens genoptræningsenhed, som i forbindelse med visitation inddrages i vurderingen af borgerens behov, med henblik på at tilbuddet kan ydes lokalt.

Med de gennemførte ændringer oplyser 10 kommuner, at de ønsker at opnå en højnelse af kvaliteten i de enkelte tilbud. Enkelte kommuner oplyser, at de ønsker at opnå en udvidelse af målgruppen samt at øge kapaciteten. En enkelt kommune oplyser, at de ønsker at opnå besparelse med de gennemførte ændringer. Herudover oplyser flere kommuner, at de med de gennemførte ændringer ønsker at sikre en hurtig og koordineret indsats. Andre nævner ønsket om at intensivere rehabiliteringsforløbene og forbedre den helhedsorienterede indsats for den enkelte borger, bedre og mere målrettede tilbud, højere grad af selvforsyning samt inddragelse af specialistviden på området.

Nye kommunale eller regionale tilbud

28 kommuner oplyser, at der ikke er truffet beslutning om etablering af nye kommunale eller regionale tilbud til voksne med erhvervet hjerneskade. – En kommune har oplyst, at der truffet beslutning om dette, uden nærmere at have beskrevet indholdet.

Tværkommunalt og regionalt samarbejde

19 kommuner oplyser, at de deltager i tværkommunalt eller regionalt samarbejde om tilbud til voksne med erhvervet hjerneskade. I denne forbindelse nævnes deltagelse i vidensnetværk under Videnscenter for Hjerneskade, i hjerneskadenetværk inden for hovedstadsregionen, i tværkommunale hjerneskadesamråd med repræsentanter fra alle områder i kommunen og i erfa-grupper med deltagelse af hjerneskadekonsulenter.

Ændringer i kommunens visitationspraksis

21 kommuner oplyser, at der ikke er sket væsentlige ændringer i kommunens visitationspraksis for personer med erhvervet hjerneskade i 2008. Kommunerne visiterer som før kommunalreformen.

De kommuner, som oplyser at der er foretaget ændringer i visitationspraksis, angiver en række forskellige ændringer. Blandt andet nævnes etableringen af et visitationsudvalg for at effektivisere den administrative praksis, og at det tværfaglige hjerneskadeteam benyttes i højere grad som samarbejdspartner og konsulent i forbindelse med planlægning og støtte. Herudover nævner en kommune at have styrket samarbejdet med den lokale genoptræningsenhed.

Et ønske om at kunne give tilbud i nærområdet og tilbud af meget høj faglighed oplyses at ligge bag størstedelen af de foretagne visitationsændringer. Enkelte kommuner nævner ønsket om at opnå besparelser og at udvide målgruppen.

Med visitationsændringerne oplyser en række kommuner tillige at ville sikre det mest effektive og optimale rehabiliteringsforløb, højere grad af selvforsyning og inddragelse af specialistviden på området samt at skabe en helhedsorienteret indsats, der navnlig tager højde for de familie- og beskæftigelsesmæssige konsekvenser af en erhvervet hjerneskade.

Idet kun knap halvdelen af kommunerne har beskrevet de foretagne visitationsændringer på voksenområdet, er ovenstående beskrivelse derfor behæftet med en vis usikkerhed.

Øvrige bemærkninger

Kommunerne bemærker, at der generelt mangler tilbud specielt målrettet til borgere med erhvervet hjerneskade, at der er øget fokus på denne målgruppe, at kommunale tilbud til hjerneskadede gennem mange år har været af høj faglig kvalitet, og at dette serviceniveau er bibeholdt efter kommunalreformen via ressourcetilgang, at der er en tilgang i antallet af personer i denne målgruppe, der efterspørger sociale ydelser, at der arbejdes på at udvikle større koordinering mellem afdelinger og forvaltninger samt at kommunen deltager i mellemkommunalt netværk.

Region Hovedstaden

Regionsrådet bemærker, at der ikke er sket ændringer i tilbuddene til personer med erhvervet hjerneskade i 2008, og at regionen ikke deltager i regionalt eller landsdækkende samarbejde om tilbud til personer med erhvervet hjerneskade.

Høringssvar

Furesø Handicapråd udtrykker bekymring for det faktum, at regionale tilbud som f.eks. Hjerneskadecentret lukkes, fordi kommunerne i høj grad hjemtager opgaverne og derved umuliggør driften af tværkommunale tilbud og fastholdelse af ekspertviden og erfaring.

7.2.1. Udviklingsrådet konklusion vedr. tema II

Flere kommuner benytter både egne såvel som andre kommuners tilbud kombineret med forløb i det almene uddannelsessystem og private arbejdspladser som praktiksteder. Kommunerne finder generelt, at loven om ungdomsuddannelse er et tiltag, der understøtter de unge med særlige behovs ligestilling med andre uddannelsessøgende.

På området specialundervisning for voksne visiterer flere kommuner i uændret omfang til kommunikationscentre. Generelt er der ikke sket ændringer i undervisningens indhold eller i de eksisterende institutioners betjening af målgruppen.

7.2.2 Beskrivelse og analyse (tema II)

For så vidt angår loven om ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov skal udviklingsrådene i deres redegørelser for 2008 særligt behandle kommunernes brug af uddannelses tilbud og praktiksteder, herunder hvilke tilbud, der anvendes ud over de kommunale institutioner, samt kommunernes inddragelse af elementer fra andre uddannelser i uddannelsesplanerne. Endvidere skal udviklingsrådene se på ungdomsuddannelsens muligheder for at give den unge tilknytning til et ungdomsmiljø.

Af anvendte tilbud nævner flere kommuner anvendelsen af Maglemoseskolen i Ballerup, Grennesminde, Egedamscentret i Hillerød, Center for Autisme, efterskoler, kostskoler, produktionsskoler og husholdningsskoler. Endvidere nævnes højskoler, specielle tilbud i tilknytning til efterskole, særligt tilrettelagte specialtilbud i privat regi, værkstedsskole og praktik i kommunal SFO.

Flere kommuner beskriver, at de ud over kommunale tilbud i egen kommune og andre kommuner benytter private arbejdspladser som praktiksteder samt private tilbud, såfremt der opstår behov for forløb kommunen ikke selv kan dække.

Flere kommuner beskriver endvidere, at ungdomsuddannelsen gives i tilknytning til et forløb i det almene system som eksempelvis gymnasium for enkelte fag eller enkeltfag på VUC. Uddannelsesplanerne og tilrettelæggelsen af valg af praktiksted udarbejdes af UU-vejlederen i samarbejde med uddannelsesstederne.

Én kommune beskriver, at der ikke anvendes kommunale tilbud og ikke inddrages elementer fra andre uddannelser i uddannelsesplanerne. Det er kommunens vurdering, at de af kommunen benyttede uddannelses tilbud og praktiksteder rummer et ungdomsmiljø, hvor den unge er tilknyttet.

En anden kommune beskriver, at de i kommunen har etableret et tværfagligt visitationsudvalg, som dækker børn, PPR, voksne og jobcenter samt UU-vejleder. Kommunen har hidtil fulgt anvisningerne fra UU-vejlederen i deres visitation.

Generelt beskriver kommunerne, at ungdomsuddannelsen til unge med særlige behov er et tiltag, der understøtter ligestilling med andre unge uddannelsessøgende, og uddannelsesstederne er valgt ud fra et ønske om at tilbyde den unge såvel udviklingsmuligheder fagligt som socialt – herunder ungdomsmiljøer, hvor den unge kan møde ligestillede unge og være i et miljø parallelt med forløbene på de almindelige videregående forløb.

Vedrørende specialundervisning for voksne skal udviklingsrådene i 2008 have fokus på kommunikationscentre og undervisningen af hjerneskadede, samt om der er sket ændringer i de eksisterende institutioners betjening og serviceydelser vedrørende specialundervisning for voksne.

Flere kommuner beskriver, at der visiteres i uændret omfang til kommunikationscentre og undervisning af hjerneskadede, samt at der ikke er ændringer i de hidtidige tilbuds betjening og serviceydelser vedrørende specialundervisning for voksne.

Enkelte kommuner beskriver, at der er sket ændringer, idet kommunerne er gået fra abonnementsordning til visitation i de enkelte sager. Dette har ført til en nedgang i aktiviteten på området for specialundervisning for voksne, men det har samtidig også givet kommunerne større indblik i, hvilke borgere der modtager denne undervisning, og hvilke funktionsnedsættelser der kompenseres for.

Andre kommune beskriver, at undervisningen af hjerneskadede fortsætter i kommunalt regi, men at kommunerne i visse sager fortsat køber eksternt vejledning og undervisning eksempelvis hos kommunikationscentre.

En enkelt kommune beskriver, at der er sket en reduktion i mangfoldigheden af undervisningstilbud som følge af en større nedgang i søgningen til specialundervisning for voksne. Det anføres af kommunen, at ændringen betyder, at nogle borgere ikke tilbydes den nødvendige kompensierende specialundervisning, som kan medvirke til at nedsætte virkningerne af deres funktionsnedsættelser, samt en risiko for tab af væsentlige faglige kompetencer og viden, som hos medarbejderne er oparbejdet gennem mange års faglig udvikling og praksis.

Regionsrådet er ikke fremkommet med bemærkninger til det af Undervisningsministeriet særligt udmeldte tema.

8. Fokusområder – opsamling

I forhold til samarbejdet mellem kommunerne og regionen anbefaler udviklingsrådet, at rammeaftalekonstruktionen tages op til revision med henblik på via justeringer at opnå større gennemsigthed.

(se afsnit 3.1)

For at sikre en fortsat tilfredshed og øget anvendelse af VI SO's ydelser, anbefaler udviklingsrådet, at det undersøges nærmere, hvorfor kommunerne ikke i den efterfølgende sagsbehandling anvender VISOs ydelser i større omfang, når kommunerne udtrykker stor tilfredshed med kvaliteten af ydelserne.

(se afsnit 3.1)

På baggrund af den divergerende opfattelse af udviklingen på områderne vedligeholdelsestræning og forebyggende foranstaltninger til børn anbefaler udviklingsrådet, at det nærmere undersøges, hvorfor der er uoverensstemmelse mellem kommunernes opfattelse af udviklingen på områderne og de tal, som indberettes til CIAS.

(se afsnit 4.1)

På voksenområdet anbefaler udviklingsrådet, at der fokuseres på problemerne med at finde egnede botilbud til borgere med dobbeltdiagnoser, der ikke umiddelbart kan rummes i eksisterende botilbud.

(se afsnit 5.1)

Bilag 1 - Medlemmer af Udviklingsrådet for Hovedstaden

Albertslund Kommune	Nils	Jensen
Allerød Kommune	Flemming	Villadsen
Ballerup Kommune	Ulrik	Falk-Sørensen
Bornholms Regionskommune	Jacob	Kjøller
Brøndby Kommune	Eva	Roed
Dragør Kommune	Poul	Gjerka
Egedal Kommune	Bent	Belling
Fredensborg Kommune	Hans	Nissen
Frederiksberg Kommune	Flemming	Brank
Frederikssund Kommune	Tina	Tving Stauning
Furesø Kommune	Ulla	Rasmussen
Gentofte Kommune	Marie-Louise	Andreassen
Gladsaxe Kommune	Erling	Schrøder
Glostrup Kommune	Peter	Sørensen formand
Gribskov Kommune	Svend	Gottlieb
Halsnæs Kommune	Poula	Thrane
Helsingør Kommune	Erling	Hansen
Herlev Kommune	Bjarne	Kaspersen Hansen
Hillerød Kommune	René	Silword
Hvidovre Kommune	Helle	Adelborg
Høje-Taastrup Kommune	Vibeke	Winther
Hørsholm Kommune	Michael	Medom Hansen
Ishøj Kommune	Niels	Borre
Københavns Kommune	Mikkel	Warming
Lyngby-Taarbæk Kommune	Jørn	Moos
Rudersdal Kommune	Jens	Bruhn
Rødovre Kommune	Britt	Jensen
Tårnby Kommune	Elise	Andersen
Vallensbæk Kommune	Annette	Eriksen
Region Hovedstaden	Bente	Møller
Region Hovedstaden	Serdal	Benli

DH (LEV)	Danielle	Pröschild
DH (HjerneSagen)	Jens	Barfoed
DH (Dansk Blindesamfund)	Torben	Kjær
DH (Landsforeningen Autisme)	Rebecca	Rant
DH (SIND)	Ole	Hagman
DH (Danmarks Psoriasisforening)	Susanne	Rohde
Skole og Samfund	Bo	Ørum
Skole og Samfund	Jonna	Karlsson
SVID	Lilian	Singh
LAP	Erik	Olsen
SAND - Hovedstaden	Jens	Vestergaard
Børnesagens Fællesråd	John E.	Hansen

Sekretariat Statsforvaltningen Hovedstaden

Dorthe Risum Stryhn
 Elisabeth Haxthausen
 Mette B. Jønsson
 Eva Mægaard

Bilag 2 – Tilbud i rammeaftalen

Efter lov om social service:

- Beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud, §§ 103-104
- Midlertidige botilbud, § 107, stk. 2
- Længerevarende botilbud, § 108
- Kvindekrisecentre, forsorghjem m.v., §§ 109-110
- Særlige dag- og klubtilbud, §§ 32 og 36
- Døgninstitutioner for børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktions- evne og sikrede døgninstitutioner for børn og unge, § 67, stk. 2 og 3
- Behandling af stofmisbrugere, § 101
- Ydelser fra hjælpemiddelcentraler, § 5, stk. 2
- Tilbud omfattet af § 5, stk. 3 (serviceydelser til personer med længereva- rende ophold i boliger til personer med betydelig og varig nedsat fysisk og psykisk funktionsevne efter lov om almene boliger m.v.)
- Specialrådgivningsydelser, der udgår fra og er baseret på den indholds- mæssige opgavevaretagelse i regionale tilbud.

Efter folkeskoleloven

- Specialundervisning og socialpædagogisk bistand, § 20, stk. 3 (lands- og landsdelsdækkende tilbud)
- Lov om specialundervisning for voksne
- Specialundervisning for voksne, § 1, stk. 2 (lands- og landsdelsdækkende tilbud)
- Specialundervisning for voksne, § 1, stk. 3 (regionale tilbud til personer med tale-, høre- eller synsvanskeligheder)

Efter sundhedsloven

- Behandling for alkoholmisbrug efter §§ 141 og 142

Bilag 3 – Liste over hørings svar

Albertslund Kommune

- DH's medlemmer af Albertslund Handicapråd

Bornholms Regionskommune

- Bornholms Regionskommunes Handicapråd
- DH Bornholm

Furesø Kommune

- Furesø Handicapråd

Glostrup Kommune

- Glostrup Handicapråd

Gribskov Kommune

- Gribskov Handicapråd

Helsingør Kommune

- Helsingør Handicapråd
- DH Helsingør

Hillerød Kommune

- Hillerød Handicapråd
- Hillerød Ældreråd

Hvidovre Kommune

- DH's medlemmer af Hvidovre Handicapråd
- Hvidovre Ældreråd

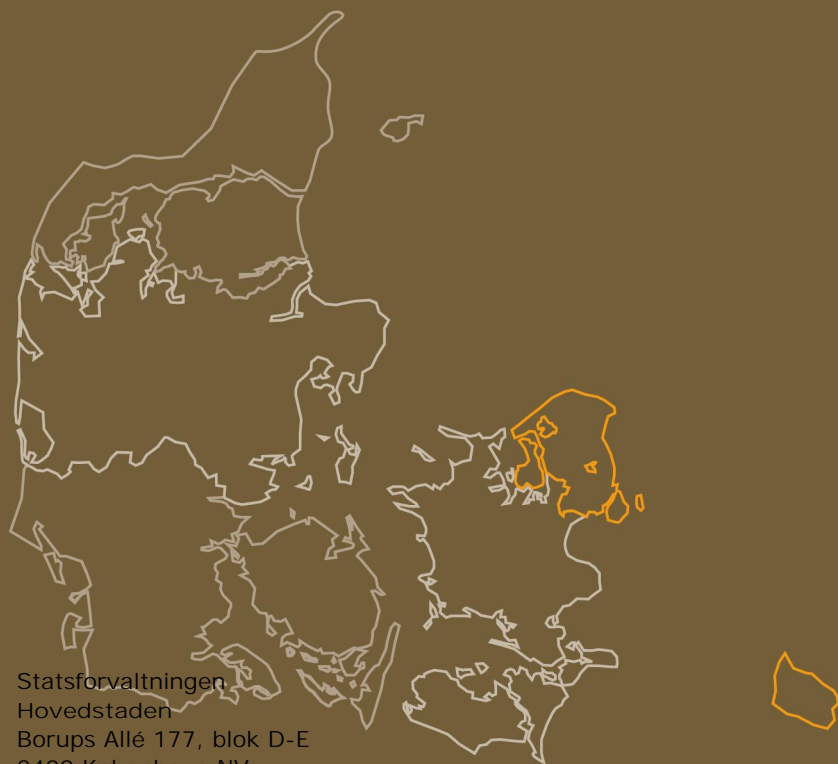
Københavns Kommune

- Skole og Samfund, Kbh.

Rødovre Kommune

- Rødovre Handicapråd

Alle hørings svar kan findes i deres helhed på statsforvaltningernes hjemmeside
www.statsforvaltning.dk

Statsforvaltningen
Hovedstaden
Borups Allé 177, blok D-E
2400 København NV

Statsforvaltningen
Hovedstaden
Borups Allé 177, blok D-E
2400 København NV
Tel 7256 7000
hovedstaden@statsforvaltning.dk

www.statsforvaltning.dk